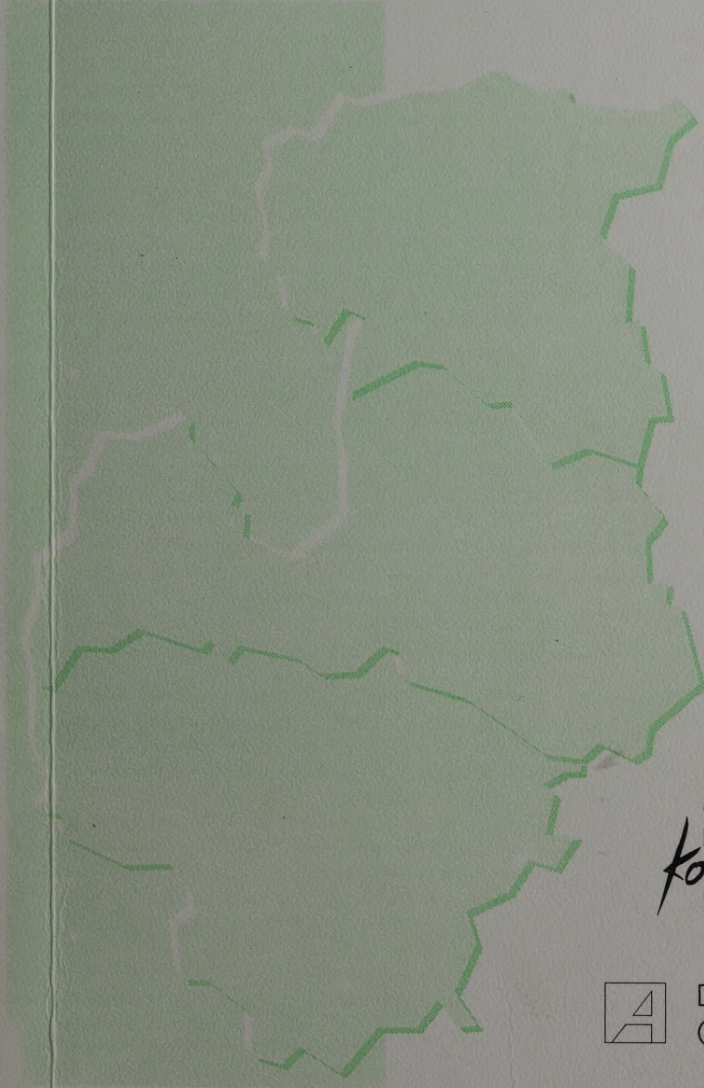

Konrad
-Adenauer-
Stiftung

BUDŽETS UN FINANSES

Grundlagen
praktischer
Kommunal
Politik

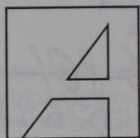

DILL / KANITZ
(Hrsg.)

11. 1. 20

94-3
-729

L
33

Konrad
-Adenauer-
Stiftung

BUDŽETS UN FINANSES

Grundlagen
praktischer
Kommunal
Politik

DILL / KANITZ
(Hrsg.)

Konrad
-Adenauer-
Stiftung

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

~~94-16-801~~
0305076958

Konrad - Adenauer - Stiftung e.V.
Aussentelle Baltische Lander

Herausgeben von Paulis Apinis

Grundlagen praktischer Kommunalpolitik
Heft 2: Haushalt & Finanzen

Übersetzung: Māris Lazda
© 1994, Konrad - Adenauer - Stiftung e.V., Sankt Augustin
Alle Rechte vorbehalten
Nachdruck, auch auszugsweise, nur mit Zustimmung der Stiftung

1. Ievads.

Budžets un finanses ir komunālpolitiskās ikdienas centrālās tēmas. Tās veido pagasta darbības finansiālos ietvarus. Tas izšķir, vai vispār un kā izlietot pašvaldību investīcijas, un tas ir būtisks priekšnoteikums aprīņķu, pilsētu un pagastu patstāvībai.

1.1 Kā attīstījusies pašvaldību finanšu sistēma ?

Sākumi mūsdienu finanšu saimniecībai meklējami jau vēlinajos viduslaikos, katrā ziņā tikai pilsētās, jo šeit tā jau no pašiem sākumiem tika attīstīta kā sabiedriskas dzīves neatņemama izpausmes forma. Nodokļu aplikšanas jomā pilsētas, kur pastāvēja veicinoši politiskie, sabiedriskie un ražošanas nosacījumi, bija aizsteigušās par vairākiem gadsimtiem priekšā lauku apvidus administratīvi teritoriālajiem veidojumiem.

Lai gan pilsētu saimniecības vispārējās un finanšu politikas attīstība nenoriteja vienvēidīgi (ņemot vērā atšķirīgo lielumu, izvietojumu, specifisko ražošanas veidu) tomēr ir saskatāmas kopīgas attīstības iezīmes. Pilsētu domnieku uzliktie vispārējie nodokļi bija gan brīvpilsētās (Reichstadt), gan no feodājiem atkarīgo zemju pilsētās. Šo pilsētu finansiālo vajadzību apmierināšanai tika noteikti regulāri nodokļi. Turklāt pilsētas relatīvi agri attīstīja savu maksājumu sistēmu virzībā uz aplikšanu ar tiešajiem nodokļiem. Nodokļu reģistru un zemes grāmatu ieviešana deva iespēju objektīvai nodokļu noteikšanai un radīja pamatus pastāvīgai nodokļu pārvaldīšanai.

Sākot ar 14. gs. pilsētas sāka iekasēt arī netiešos nodokļus. Nodokļu aplikšanas objekts galvenokārt bija luksuspreces kā tūks (vilnas auduma veids), medus vai garšvielas.

18. gs. pilsētas saimniecībai vispirms jau trūka attīstītai finanšu sistēmai raksturīgais visaptverošais budžets. Tikai 19. gs. Vācijā spēja iesakņoties likumīgi atļauti nodokļi un to izlietojums, kā arī budžeta pamatprincipi pretstatā absolūtajai patvaļai nodokļu aplikšanā un to izlietošanā. Apvienojoties zem Napoleona politiskās varas un veidojoties lielām teritoriālām vienībām, šo jauno politisko robežu ietvaros, radās iespēja apvienot nodokļu un finanšu sistēmu. Taču saglabājās neredzama līnija, kas šķīra Ziemeļ— un Dienvidvāciju. Tai laikā, kad Prūsija jau relatīvi agri bija ieviesusi ienākuma nodokli, Bādenē, Bavārijā un Vīrttembergā, tas notika daudz vēlāk. Kur šīs zemes jau diezgan agri bija izveidojušas tiešos peļņas, zemes, mājas īpašuma un amatniecības ražojumu nodokļus. Lai gan 20. gs. sākumā valsts budžeta apjoms bija ievērojami palielinājies, lielākā daļa sabiedriskās finansēšanas palika federatīvo zemju un pagastu ziņā, jo pēc tam, kad valstij tika atvēlēti galvenokārt netiešie nodokļi, federālajām zemēm un pagastiem likums saglabāja tiesības uz ienesīgākajiem tiešiem nodokļu maksājumiem. Atsevišķo zemju atšķirīgo nodokļu struktūru tuvināšanā

lielu ieguldījumu ir devusi Prūsija ar savu finansu un nodokļu reformu 1891./93.gg. (Finanz — und Steuerreform Miquels 1891/93). Šī reforma piešķīra pagastiem tiesības uz reālnodokļiem un radīja jaunu ienākuma nodokli kā centrālu valsts nodokli. 1900. gadā pēc šī piemēra arī citās vācu zemēs tika ieviesti jauni ienākuma un īpašuma nodokļi. Taču sliktie finansu apstākļi pēc 1. pasaules kara prasīja pārveidot vācu Nodokļu tiesības, kas ar 1919. / 20. g. Erzkergera finansu reformu unificēja ne tikai valsts finansu pārzināšanu, bet noteica un radīja arī vienotas nodokļu tiesības visā valstī. Federālajām zemēm un pagastiem palika patentnodoklis, zemes un ēku nodokļi, kā arī vietējie patēriņa nodokļi (Verbrauch — und Aufwandsteuern); papildus ienākuma avotu veidoja naudas pārskaitījumi no federālajiem nodokļiem. Šī nodokļu sistēma no unifikācijas Veimāras republikas laikā pastāv līdz mūsdienām.

1.2 Kādi ir pagastu tiesiskie pamati mūsu finansu sistēmā?

Esošās pagastu pašvaldību pretenzijas uz patstāvīgu finansu saimniecību, tātad ieņēmumu un izdevumu noteikšanas nosacītu neatkarību, balstās uz Konstitūcijas 28. pantu. Pirmais teikums skan: «Pagastiem ir piešķiramas tiesības, esošo likumu ietvaros pēc pašu iniciatīvas un atbildības, noteikt un regulēt vietējo sabiedrisko dzīvi. «Katrā ziņā no veicamo uzdevumu un nepieciešamā finansu nodrošinājuma viedokļa strīdīgs ir jautājums — vai šī finansu neatkarība ir saistīta ar prasībām pret valsti un federālo zemi. Taču kāda tadā gadījumā principam par pašatbildīgu uzdevumu noteikšanu var būt jēga, ja pašvaldībām ne tikai tiešo pienākumu izpildīšanai, bet arī brīvrātīgiem pašpārvaldes uzdevumiem nav finansiālo līdzekļu?

Finansu tiesisko kompetenci Pamatlikums piešķir federācijai un federālajām zemēm (divpakāpju finansu satversme). Pagasti tiek pieskaitīti federālajām zemēm. Sekas ir tādas, ka pagastu finansu vajadzības un finansu spēks kļūst atkarīgs no federālo zemju un federācijas tiesiskās regulācijas. Turklāt komūnu finansiālais pamatnodrošinājums komunālās pašpārvaldes garantēšanai finansu reformu gaitā 1956. un 1969. gados tika noteikts valsts konstitūcijā:

— 104. a pants (4) nosaka, ka sevišķi nozīmīgām pašvaldību vai to savienību investīcijām var tikt piešķirta federālā finansu palīdzība un tā tiek piešķirta federālo zemju līmenī.

— 106. pants (5) Pamatlikumā garantē pašvaldībām daļu no ienākuma nodokļa un uzliek zemēm par pienākumu novadīt to līdz zemākajām struktūrām. Šo daļu regulē speciāls federālais likums (1992. g. : 15%).

— 106. pants (6) nosaka tiesības zemēm un pašvaldībām saņemt daļu no kolektīvajiem nodokļiem (ienākuma, apgrozījuma un korporatīvā nodokļa) Turklāt pašvaldības drīkst noteikt reālnodokļu likmes.

Federācija un federālās zemes var piedalīties patentnodokļa pārdaļē (pašlaik — 15 — 20%).

— 106. pants (7) Pamatlikumā uzliek par pienākumu federālajām zemēm un pašvaldībam piedalīties, t. s., kolektīvo nodokļu (ienāk. nod., apgrozījuma nod., korporatīvais nod.). Daļības % apjomu nosaka federālās zemes savos finansu izlīdzinājumu likumos.

Atkarībā no federālās zemes, komunālo finansu tiesību (Finanzverfassung) niansas tiek regulētas dažādos likumdošanas aktos:

— komunālais finansu izlīdzinājums ir neregulēts federālo zemju finansu izlīdzinājuma likumos;

— pašvaldību (to apvienību) saimnieciskās pamatnostādnes atrodamas fed. zemju pašvaldību, attiecīgo apriņķu finansu reglamentos. Konkrēto izpildījumu regulē katras pašvaldības budžeta sastādīšanas instrukcijas.

— komunālo maksājumu likumi ir pamats nodokļu un citu sabiedrisko maksājumu noteikšanai, piemēram, nodevām, iemaksām u. c. veidiem. Nodevu un iemaksu tālākais tiesiskais pamats, piemēram, ir celtniecības likumu krājums (zemes apguves nodevai), vai arī vietējie nodevu un iemaksu nolikumi (statūti).

Neraugoties uz šo daudzveidīgo likumu bāzi, vācu finansu kartība nav sasniegusi atbilstību starp ieņēmumiem, pašvaldību uzdevumiem un izdevumiem. Faktiski ir nodrošināta tikai daļa no esošajiem komunālajiem izdevumiem, un daudzas pašvaldības un to savienības izjūt hronisku naudas trūkumu.

1.3 Kāda nozīme ir komunālajām finansēm un kāds ir pašvaldību finansiālais stāvoklis?

Pilsētām, apriņķiem un pagastiem Vācijas federatīvajā pārvaldes sistēmā ir ļoti svarīga loma. Tie ir ikdienas rūpju nastas nesēji, un tāpēc noteicoši piedalās saimnieciskās, sociālās un kultūras infrastruktūras radīšanā un uzturēšanā.

Nodokļu iedalījums pēc pārvaldes teritoriālo veidojumu principa

Ar ieņēmumiem, kas kopsummā ir 272 miljardi vācu marku un izdevumiem 276 miljardi vācu marku (1991) apjomā, pašvaldību un to apvienību budžeta īpatsvars sabiedrības budžetā (1991. g. — 974 miljardi vācu marku) sastāda 28%, kas pierāda komunālo budžetu lielo finansiāli saimniecisko nozīmi. Īpaši skaidri šī komunālo finansu loma vērojama, ja aplūko izdevumus reālinvestīcijām (materiālās investīcijas): šajā konjunktūrpolitiski tik nozīmīgā faktorā komūnu daļa sasniedz 2/3.

Vietējo pašvaldību (to apvienību) daļa sab. kopprodukta izlietošanā

1. zīm. attēlo komplicēto saikni starp valsti kopumā, federālajām zemēm un pašvaldībām.

Nodokļu maksājumi no

Kolektīvie nodokļi	Federālie nodokļi	Zemju nodokļi	Pašvaldību nodokļi
Āprozijuma - virsvērtības nodoklis	63% *	37%	15%
Korporatīvais ** nodoklis	50%	50%	
Kapitāla peļņas nodoklis	50%	50%	
Algas / Ienākuma nodoklis	42,5%	42,5%	
	Apdrošināšanas Tabakas Kafijas Tējas Sāls Cukura Degvīna Dzirkt. vīnu Apgaismes līdz. Minerāleļļu	Īpašuma Auto Alus Zemes iegādes nod. - 2% Sacensību / loteriju nod. Ugunsdzēsības Mantas / dāvinājuma nod.	Zemes Izprieču Krogus atvēršanas atļauja Medību / Pašvaldību nodokļi Patentnodoklis
	Patentnodokļa pārgrupēšana		

*) no tā atskaita:

EK - āprozijuma nodokļa daļu, papildus dotācijas finansiāli vājām zemēm.
 Papildus ieņēmumi, kas rodas no paaugstinātās āprozijuma nodokļa likmes (no 14% uz 15%), tiek ieskaitīti "Vācijas vienības" fondā.

**) Nodoklis, ar kuru tiek apliktas juridiskās personas

(1991. — 2808, 3 mljrd. DM) sastāda 10%. Tādēļ nedrīkst par zemu novērtēt komūnu finanšu politiskās darbības ietekmi kopējos

Tabula Nr. 1: Komunālās finanses 1991. — 1993. g. vecajos un jaunajos federācijas apgabalos (austrumu un rietumu) komūnās.

	1991 (mlrd. DM)		1992 (mlrd. DM)		1993 (mlrd. DM)	
	vecais feder. apgabals	jaunais feder. apgabals	vecais feder. apgabals	jaunais feder. apgabals	vecais feder. apgabals	jaunais feder. apgabals
Ieņēmumi	195,18	44,79	210,50	47,80	219,30	49,40
Izdevumi	200,71	43,30	218,30	53,30	227,80	58,40
Finansējuma saldo	-5,53	+1,49	-7,80	-5,50	-8,50	-9,00

saimnieciskās attīstības procesos.

Pašvaldību finansu deficīts vecajās federālajās zemēs turpina pieaugt. Šī tendence vērojama arī jaunajās federālajās zemēs (pārpalikums 1, 5 mrd. DM 1991. g. radās no investīciju līdzekļiem, kas vēl nebija izlietoti). Rietumvācu pašvaldību parādu līmenis kopš 1980. gada pastāvīgi pieaudzis un 1991. g. sasniedza vidēji 2191 DM uz 1 iedzīvotāju. Ja Rietumos vispirms pieaug sociālie maksājumi, tad Austrumos — personāla uzturēšanas izdevumi.

Pārvedumi no Rietumiem uz Austrumiem būs nepieciešami vēl vairākus gadus. Kas rezultātā nesīs šo naudas pārdalīšanas nastu, tas paliek neskaidrs vēl 1995. gadā pat pēc jaunā federālo finansiālo attiecību regulējuma.

Zināms vien tas, ka veco zemju pašvaldībām ir jārēķinās ar ilggadīgu maksājumu nastu «Vācu vienotības» fondam un minimāliem ieņēmumiem.

Tāpēc tuvākajos gados vajadzēs samierināties ar esošo uzdevumu un sasniegumu pārskatīšanu, un, vispirms, ar visu investīciju un personāla uzturēšanas izdevumu ierobežošanu. Neatliekama šķiet arī turpmākā pašvaldību finansu sistēmas reforma.

2. Kā es lasu manas pašvaldības budžeta plānu?

Ja kāds iedomājas, ka budžeta plānu iespējams lasīt kā grāmatu — no pirmās līdz pēdējai lapai, tad šī vēlme jau pēc pāris lapaspusēm apstāst: izlasītā saturs un nozīme ir tikuši visai vāji saprasti. Tādēļ jāizvēlas cita metode:

Pirmkārt,
jāizlasa budžeta nolikums (sk. 3.3.1)

Tas satur virspusēju pašvaldības finansu situācijas pārskatu budžeta gadā.

Budžeta nolikumā ierakstīti:

- kopējās ieņēmumu un izdevumu summas, dalītas pārvaldes un īpašuma budžetos;
- iecerētā kredīta lielums;
- kopējās pienākumu pilnvaras (saistības);
- maksimālā kases kredīta summa;
- reālnodokļu % likmes;
- % likme ienākumu pārdalē aprīņķos (reālnod. % likmes);
- pārējās ieceres, kas svarīgas budžeta saimniecībā.

Otrkārt,

ja vajag zināt, cik lieli ir ieņēmumi, kas budžetā gada laikā ir pašvaldības rīcībā, lai apmaksātu izdevumus, ieteicams vispirms aplūkot pārvaldes budžetu. Vispirms vajadzētu pievērst uzmanību atsevišķajam plānam 9. pozīcijai. 90. nodaļā aprēķināti nozīmīgākie ieņēmumi: ienākuma nodokļa pašvaldības daļa, dotācijas, ko saņem no federālās zemes, patentnodoklis (atkarīgs no peļņas un kapitāla) zemes nodoklis. Ja Jūsu priekšā ir federālās zemes aprīņķa budžeta plāns, tad tajā Jūs atradīsiet aprīņķa finansu un dotāciju sadalījumu (Umlage) un shēmas.

Nodevas — otrs svarīgākais ieņēmumu avots — atsevišķos plānos ikreiz aprēķināts pozīcijās no 0 — 8 pie katra uzdevuma, par kuru izpildi maksa tiek iekasēta no pilsoņiem.

Īpašuma budžeta plāna visizteicošākais ir atsevišķs plāns 9: šeit uzrādīti kredīti, summas no naudas rezervēm, kā arī pārvedums no pārvaldes budžeta.

Stimuli (veicinošie līdzekļi) piešķirami no valsts un federālās zemes noteiktiem īpašumu veidojošiem pasākumiem, atrodami atsevišķajos plānos pozīcijās no 0 — 8, un, proti, veicināmo uzdevumu jomā.

Treškārt,

ja vēlaties uzzināt, ko pašvaldība budžeta gadā dara ar ieņēmumiem, jums vajadzētu izstudēt pārvaldes un īpašuma budžeta izdevumu daļu pa pozīcijām. Jāteic, ka tā ir visai ilgstoša nodarbošanās. Tāpēc, lai iegūtu priekšstatu par komunālās darbības nozarēm — vajadzētu uzšķirt kopējo plānu (sk. 3.3.4). Šeit sakopoti 10 atsevišķi plāni (0 — 9), iedalīti pārvaldes un īpašuma budžeta plānos, ar to galīgajiem ieņēmumiem un izdevumiem, un ar tikai īpašuma budžetā fiksēto saistību pilnvarojumu. Salīdzinājumam tiek pievienota pagājušā gada budžeta tāme un aprēķini par nākošo gadu. Tā var noskaidrot, kurus uzdevumus pašvaldība izvirza kā prioritāros.

Ļoti uzskatāmi un nozīmīgi gan komunālpolitiķiem, gan pilsoņiem ir īpašuma budžeta izdevumi, kas pārsvarā satur īpašumu palielinošas

investīcijas un investīciju veicinošos pasākumus — tād izdevumus skolu, bērnu novietņu būvei, veselības un sporta iestādēm, notekūdeņu, atkritumu novākšanai, dzīvokļu celtniecībai, kā arī grunts-gabalu pirkšanai. Izdevumus tikai īpašumu uzturošiem pasākumiem jūs atradīsiet atbilstošajos pārvaldes budžeta plānos (īpašuma uzturēšanas uzdevumi). Kādi izdevumi aprēķināti speciāli pārvaldes budžetā, to jūs varat to uzzināt, ja apskatāt atsevišķos plānus vienu pēc otra. Personāla un saimnieciskos uzdevumus, piemēram, elektrībai, ūdenim, apsildīšanai, jūs atradīsiet katrā atsevišķajā plānā. Turpretī kredītu procenti tiek aprēķināti centralizēti pārvaldes budžeta atsevišķā plānā 9 un ņemto kredītu dzēšana tiek aprēķināta īpašuma budžeta atsevišķajā plānā.

Ceturtkārt,

meklējot noteiktu budžeta pozīciju, jāņem vērā sekojošais:

1) Ieņēmumi un izdevumi pieder pārvaldes vai īpašuma budžetam. Tas atkarīgs no tā, vai tie darbojas kā īpašumu veidojoši, vai nē.

2) Kurā atsevišķajā plānā tiktu aprēķināti ieņēmumi un izdevumi? Šeit jāmeklē uzdevumu sfērā, piem., ugunsdzēsēju auto iegāde atrodama atsevišķā plānā 1, jo ugunsdzēšana pieder sabiedriskās drošības un kārtības jomai.

3) Kura nodaļa atsevišķajā plānā satur budžeta pozīciju? Tas uzzināms pēc

virsrakstiem, piem., 13. nodaļā — Ugunsdrošība, kas savukārt iedalīta vienā vai vairākās apakšnodaļās.

4) Vai tiek runāts par izdevumiem vai ieņēmumiem? To visvieglāk uzzināt pēc budžeta pozīcijas apzīmējuma.

5) Kāds ir budžeta apjoms budžeta gadā? Izziņu par to sniedz budžeta plāna 3. iedaļa.

Piektkārt, budžeta plāna pielikumi dod tālāko ieskatu budžeta saimniecībā. Turklāt komunālpolitiķiem sevišķa uzmanība jāpievērš darba vietu plānam, parādu pārskatam, rezervju stāvoklim, kā arī finan-su plānam un investīciju programmai.

Ja jūs rīkosieties pēc šīs metodes, budžeta plāns pakļausies lasīšanai bez lielām grūtībām.

3. Pašvaldības budžeta plāns.

3.1 Kādi uzdevumi ir budžetam?

Pašvaldības budžeta plāns ir budžeta gadam aprēķināto vai novērtēto ieņēmumu un izdevumu apkopojums, kas tiek papildināts ar skaidrojumiem un budžeta plāna pielikumiem.

Tā mērķis ir nodrošināt līdzsvaru starp veicamajiem izdevumiem un gaidāmajiem ieņēmumiem. Ar to tiek realizēta sakārtota pašvaldības finansu saimniecība. Tā kā budžeta plāns tiek pieņemts pagastos (pagastu vēlētajās pārstāvniecībās) vai apriņķos (apriņķu pārstāvniecībās — kreistāgos), tad tās pauž vairākuma politisko gribu. Ar to tas ir kļuvis par saistošu rīcības programmu budžeta gadā un var tikt mainīts, nepieciešamības gadījumā, ar vienu vai vairākiem budžeta papildinājumiem. Vienlaicīgi budžeta plāns rada situāciju, kurā pilsoņu kopums pagastos un apriņķos, opozīcija un tiesībsargajošās iestādes kontrolē ieņēmumu un izdevumu līmeni, valdošās partijas rīcību, mērķus un pasākumus.

Budžeta plāna adresāts ir pagastu un apriņķu administrācija (izpildadministrācijas), kam tas ir jāizpilda. Administrācija ir pilnvarota realizēt budžeta uzdevumus paredzētajā izdevumu apjomā.

No otras puses, administrācijai tiek uzlikts par pienākumu budžeta gada laikā gūt vismaz tādus ieņēmumus, lai budžeta gada beigās budžets būtu sabalansēts.

Savdabīgi ir saistību pilnvarojumi. Tos var ietvert tikai īpašuma budžeta daļā pie investīcijām un investīciju stimuliem (veicināšanas pasākumiem). Runa ir nevis par gada budžeta plāna izdevumiem, bet tikai par pilnvarām (tiesībām), plāna gada budžetā slēgt līgumu saistības, kuras tikai turpmākajos 3 gados ietekmēs kases stāvokli.

Visbeidzot budžeta plānam ir tautsaimniecisks uzdevums — ievērot kopējā tautsaimniecības līdzsvara prasības, kā tas rakstīts 08. 06. 67. gada likumā «Par saimnieciskās stabilitātes un pieauguma «veicināšanu». Tas nozīmē, ka zemo nodarbinātību vajadzētu pārvarēt ar investīcijām un investīciju veicinošiem pasākumiem attiecībā pret trešajām personām, kā arī vairojot sabiedriskos uzdevumus, piedāvājot nodokļu atvieglojumus vai atsakoties no nodokļu paaugstināšanas. Pārmērīgas nodarbinātības un inflācijas tendenču gadījumā ar atturīgu budžeta politiku vajadzētu pārmērīgo saimniecisko attīstību nobremzēt, nevis ar sab. pasūtījumiem atbalstīt. Tas īpaši attiecas uz pagastiem, jo tur 2/3 visu sabiedrisko investīciju tiek apmaksātas no pašvaldību budžetiem.

3.2 Pēc kādiem principiem jā sastāda budžets?

Izvirzot un realizējot budžeta plānu, komunālās budžeta tiesības attiecīgo pašvaldību nolikumos un federālo zemju pašvaldību budžetu sastādīšanas instrukcijas paredz saistošus budžeta principus. Pēc šiem principiem jāplāno visi pagastu un apriņķu budžeti, lai tie no vienas puses iekļautos kopējā tautsaimnieciskā procesā, no otras puses, lai atsevišķi budžeti būtu pārskatāmi un reāli.

Pastāvīgo uzdevumu izpildes princips.

Pēc šī principa budžeta saimniecība ir tā plānojama, lai būtu

nodrošināta pastāvīga komunālo uzdevumu izpilde. Turklāt, jāpatur prātā kopējā saimnieciskā līdzsvara prasības. Skaidri jāievēro pašvaldības pienākums no gada gadā realizēt sakārtotu finansu saimniecību. Īpaši, pārņemot jaunus uzdevumus, vispirms jāpārbauda, vai to finansējums nodrošināts ne tikai tekošajā budžeta gadā, bet arī tam sekojošos gados. No tā izriet, ka plānojot budžetu, tautsaimnieciskai situācijai ik reizi vajag ir jāpārskata. Tas šo principu ievērošanu praksē padara ļoti grūtu.

Pagastiem un apriņķiem, kā sabiedriskās dzīves sfērām, kas realizē aptuveni 2/3 no visām sabiedriskām materiālajām investīcijām, jāfiksē iekreizējais konjunktūras stāvoklis sava budžeta plānošanā, tā, kā to prasa likuma »Par stabilitātes veicināšanu un saimniecisko pieaugumu» 16. pants (Stabilitātes likums). Tas nozīmē, ka, ievērojot pastāvīgas uzdevumu izpildes principu, jātiek analizētiem, t.s., «maģiskā četrstūra» mērķiem (Stabilitātes likuma 1. pants: cenu stabilitāte, atbilstošs saimnieciskais pieaugums, pilna nodarbinātība, arējās tirdzniecības bilance) un jāpanāk to ievērošana budžeta plānošanā. Katrs komunālpolitīķis, kas ar to nodarbojas, nonāks pie slēdziena, ka ar to no pašvaldībām tiek pieprasīts »riņķa kvadrāts». Vajadzētu pietikt, ja konjunktūras pacēluma laikā pastiprināti tiktu plānotas un realizētas komunālās investīcijas, lai sasniegtu pilnu nodarbinātību un veicinātu saimniecisko kāpinājumu. Turpretī pārmērīgas konjunktūras gadījumā, investīcijas vajadzētu ierobežot, lai nepieļautu cenu kāpumu.

Taupība un saimnieciskums.

Pašvaldību finansu līdzekļiem jātiek izmantotiem taupīgi un saimnieciski. Kā budžeta plāna sastādīšanā, tā arī pie izpildes jācenšas, lai tiktu sasniegts maksimāls labums no izlietotajiem finansu līdzekļiem. Tas katrā ziņā nenozīmē to, ka no dažādām iespējām vienmēr jāizvēlas lētākā, bet gan atbilstošākā izdevumu (maksas) ziņā no vienas puses un iegūtā labuma (veiktā darba apjoma, kvalitātes, drošības pakāpes u. c.) ziņā no otras puses.

No saimnieciskuma viedokļa, kā arī subsidiaritātes principa — t.i. sabiedrisko institūciju aturības dēļ, uzdevumu izpildē dodot priekšroku privātajam sektoram — ikreiz jāpārbauda, vai ir lietderīgi, noteiktus uzdevumus veikt pašiem, ar pašvaldības personālu, vai nodot tos privātsektora izpildei. Praktiskā pieredze rāda, ka iesaistot privāto sektoru var tikt ievērojami ietaupīti līdzekļi, piemēram, atkritumu izvešanā, ēku tīrīšanā, veļas mazgāšanā, apstādījumu kopšanā ar mājas pārvaldnieku algošanu utt.

Budžeta līdzsvara princips.

Šis komunālajā praksē tik nozīmīgais princips nosaka, ka budžeta gadā budžetam ir jābūt izlīdzsvarotam (vai obligāti jābūt atbilstošam

federālās zemes budžetam). Ja, neraugoties uz vislielāko taupību un visu ieņēmumu pielāgošanu, līdzsvaru nevar panākt, tad Ziemeļreinas — Vestfāles federālajā zemē ir jāizstrādā budžeta nodrošinājuma koncepcija un tajā jānosaka, cik ilgā laikā līdzsvars tiks atjaunots.

Tas būtu par maz, ja tikai budžeta plāns, kas tiek dalīts pārvaldes un īpašuma budžeta plānos, būtu līdzsvarā, jo tad budžeta gada beigās atklātos deficīts. Tas apgrūtinātu nākošos budžeta gadus. Tāpēc, saskaņā ar budžeta līdzsvara principu arī gada aprēķinam (pierādījums, cik tālu budžeta plāns tā izpildē ticis ievērots) ir jābūt līdzsvarotam. Lai šis mērķis tiktu sasniegts, budžeta plāns gada laikā var tikt «koriģēts» ar budžeta papildinājumiem un pielāgots ieņēmumu un izdevumu attīstībai.

Visbeidzot — budžeta līdzsvara princips attiecas arī uz finansu plānu, kas aptver 5 — gadīgu laika periodu, un, kam katrā plāna gadā arī jābūt sabalansētam.

Budžeta patiesīgums un uzskatāmība.

Šeit tiek runāts par «nerakstītu» budžeta principu, jo tas nav ietverts likumā.

Budžeta pozīcijas (ieņēmumi un izdevumi), kas tiek aprēķināti pēc noteikta veida priekšrakstiem ar vislielāko precizitāti, satur prasību pēc budžeta patiesīguma. Budžeta plānam jāsniedz iespējami patiesa budžeta saimniecības aina. Tikai tad, ja precīzi aprēķini par izdevumiem nav iespējami, tos drīkst pēc vislabākās sirdsapziņas un rūpīgi prognozēt. Bez tam budžeta plānam jābūt skaidram un pārskatāmam. Tam kalpo paskaidrojumi ieņēmumu un izdevumu pozīcijās, lai politiķiem, uzraudzības iestādēm un pilsoņiem radītu skaidru finansiālo apstākļu ainu.

Precīzs un rakstisks budžeta principu «noformējums» tiek īstenots pašvaldību budžeta priekšrakstos. Aprēķinot ieņēmumus un izdevumus jāņem vērā sekojoši aprēķināšanas principi:

Kases efektivitātes (iedarbības) princips.

Šis, pirmajā vietā stāvošais princips, uzliek administrācijai un politiķiem pienākumu aprēķināt tikai budžeta gadā reāli iespējamās ienākumu un izdevumu summas. Nevis ieņēmumu vai izdevumu tiesiskā maksājuma termiņa iestāšanās ir izšķirošā tā uzņemšanai budžeta plānā, bet gan to kases efektivitāte. Ja ieņēmumi pilnīgi droši ienāks kasē vai no kases varēs tikt izmaksāti, tad tie ir aprēķināmi.

Pilnīguma princips.

«Viens pagasts — viens budžets», ar šo frāzi kļūst skaidrs, ka budžeta plānam jāsaturs visi ieņēmumi un izdevumi, kas pienākas pagastam.

Tāpēc «ēnu budžeti» vai blakusplāni nav pieļaujami. Pagasta pārstāvim jābūt pārliecībai, ka viņš ar slēdzienu par budžeta plānu ir saņēmis budžeta gada kopīgos ieņēmumus un izdevumus.

Bruto aprēķina princips.

Ieņēmumi un izdevumi ir jāaprēķina pilnā apjomā un šķirti viens no otra. Ieņēmumu un izdevumu kopā aprēķināšana nav pieļaujama, jo tas novestu pie neto aprēķina un tas varētu stipri ietekmēt budžeta plāna skaidrību un pārskatāmību. Izņēmums ir vienīgi nodokļi, nodokļveidīgie atmaksājumi un atmaksājami finansējumi, kas ir pieļaujami. Šie izdevumi obligāti jāliek pie ieņēmumiem, kaut arī tur parādās summas ar mīnusu.

Savrupaprēķina princips.

Šis princips ņemts vērā budžeta pozīciju apzīmējumos, jo ieņēmumi ir aprēķināmi atsevišķi — pēc to izcelsmes un izdevumi — pēc to konkrētajām vajadzībām. No plāna jāgūst skaidrība — no kurienes nāk konkrētie ienākumi un kādiem mērķiem domāti konkrētie izdevumi (publiskais «stikla finansu kabatu» princips, jo tiek pārvaldīta sabiedrības nauda).

Šim aprēķina principam nepakļaujas tikai, tā saucamie, sajauktie ieņēmumi un izdevumi — niecīgas summas — maksimāli līdz 1000 DM, birģermeistara (vai pašvaldības direktora) rīcības nauda un rezerve pārvaldes budžetā virs — un ārpusplāna izdevumu segšanai.

Visos trijos gadījumos, protams, nav saskatāmi ne izcelsmes pamati, ne izdevuma mērķi.

Publiskuma princips.

Tas atbilst demokrātisma principam un tiesiskā valstī ir neatņemams priekšnoteikums likumīgai budžeta plāna sastādīšanai.

Pašvaldības pārstāvjiem, kā valdošajiem, tā opozīcijai, pēc pašvaldību reglamenta priekšrakstiem ir tiesības:

- 1) saņemt budžeta plāna projektu;
- 2) lūkoties, lai projekts pēc iepriekšēja izziņojuma 7 darba dienas būtu pieejams sabiedrībai (nav paredzēts visās federalajās zemēs);
- 3) par projektu, tā pielikumiem, kā arī iedzīvotāju vai maksātāju iebildēm lemt pašvaldības atklatajā sēdē;
- 4) lūkoties, lai pieņemtais, arī uzraudzības iestādēs atzītais budžeta

nolikums, līdzās budžeta plānam tiktu uz 7 dienām tiktu izlikts vispārējai iepazīšanai.

Budžeta nolikums, saskaņā ar vispārējo nolikumu, jāpublicē noteiktā kārtībā, lai tas iegūtu likumīgu spēku.

Cik daudz sabiedrība budžeta tapšanā izmanto savas līdzdalības tiesības, paliek tās pašas izvēlē. Ja arī pilsonis reti izmanto šo informācijas iespēju, komunālpolitiskajā praksē publiskuma princips stingri jāievēro.

Kopējā seguma princips.

Pēc šī principa visi pārvaldes budžeta ieņēmumi kalpo tā izdevumu segšanai un visi īpašuma budžeta ieņēmumi, savukārt, īpašuma budžeta izdevumu segšanai. Šis princips izslēdz ieņēmuma mērķa piesaisti. Tāpat ir arī ar kredītiem, kurus drīkst ņemt ne tikai sevišķu izdevumu segšanai. Izņēmuma kārtā pēc pašvaldības budžeta reglamenta ieņēmumus tikai tad var novirzīt noteiktiem izdevumiem, ja tas ir ar likumu noteikts, vai arī šis ierobežojums sakņojas pašā ieņēmuma veida dabā. Parastākie gadījumi ir dotācijas (veicinājumi) no valsts un federālās zemes noteiktām investīcijām.

3.3 Budžeta plāna iedalījums un pielikumi.

Atkarībā no pagasta (pilsētas) vai apriņķa pašvaldību lieluma budžeta plāns var ietvert 100 — 10. 000 budžeta pozīcijas. Ir skaidri redzams, ka vajadzētu atrast sistēmu, kā to visu sakārtot. Pašvaldību budžeta tiesības tāpēc paredz visām federālajām zemēm budžeta plāna kārtību, ko nosaka katras federālās zemes iekšlietu ministra pieņemtie iedalījuma un grupējuma plāni, kas saskan visās federālajās zemēs līdz pat vissīkākajai niansei. Iedalījuma plāns sadala budžeta plānu pēc uzdevumu sfērām. Grupējuma plāns sakārto ieņēmumus un izdevumus pēc veidiem. Ar to tiek padarīts iespējams starpkomunāls svarīgāko ieņēmumu un izdevumu salīdzinājums, kā arī ātrs izvērtējums finansiāli statistiskiem nolūkiem, jo līdzās tekošā gada budžeta iestrādēm jāuzrāda arī iepriekšējā gada aprēķinu rezultāti vissīkākajās budžeta pozīcijās.

Pie investīcijām un izdevumiem, to veicināšanai var tikt ierakstītas summas, ko izlieto saistību pilnvarojumam (skat. vārdn.). Ar to administrācijai iespējams tekošā gada laikā dot uzņēmumiem attiecīgos pasūtījumus, kuri tikai turpmākos 3 gados ietekmēs kases stāvokli (saistīsies ar kases izdevumiem). Ar to tiek sasniegta taupīga budžeta līdzekļu apsaimniekošana (savlaicīga uzdevumu sadale), tātad, ikvidēta celtniecības apstāšanās gada beigās līdzekļu trūkuma dēļ un panākta pārskatāma saimniecisko uzdevumu sadale. Turklāt — nevajadzētu tikt izlaistam no redzesloka arī pastāvīgajam uzdevumu

izpildes principam, lai nakošajā gadā izvairītos no nepadarīto darbu uzkrāšanās.

Ja grib budžeta pozīcijas sakārtot pēc iedalījuma un grupējuma plāna, tad vispirms nepieciešams atšķirt ieņēmumus no izdevumiem. Tad jāpārbauda, vai tie ir pārvaldes, vai īpašuma budžetu attiecīgie ieņēmumi un izdevumi.

Īpašumu ietekmējošie ieņēmumi un izdevumi ir aprēķināmi īpašuma budžetā un īpašumu neietekmējošie — pārvaldes budžetā. Pēc tam ieņēmumi un izdevumi tiek pakārtoti atbilstošajiem atsevišķajiem plāniem un uzdevumu sfērām. Arī atsevišķajos plānos notiek ieņēmumu un izdevumu grupēšana pēc veidiem. Pēc pieredzes — kopsavilkumam kopējā plānā ir neliela nozīme. Turpretī apkopojumi kalpo to kopējo ieņēmumu un izdevumu apsaimniekošanai, kas pieder vienai un tai pašai grupai, vai arī savā būtībā ir līdzīgi. Apkopojumi budžeta gada laikā pārvaldes norisēs spēlē svarīgu lomu, jo tajos ieraksta kopējos ieņēmumus un maksājumus kases kartībā. Tikai gada nobeigumā seko veikto maksājumu pārdale pa budžeta pozīcijām. Ar to apkopojumi kļūst lieki, jo tie savu galveno uzdevumu — apkopotu apsaimniekošanu un centrālo iegrāmatojumu budžetā gada laikā — ir izpildījuši.

Budžeta plāna nobeigumu veido, pašvaldības budžeta priekšrakstos noteiktie pielikumi:

Štatu saraksts parāda visus ierēdņus, strādniekus, kalpotājus, kas ietilpst administrācijā pēc to tarifu un atalgojuma tiesiskā novērtējuma un pakārto tos attiecīgajām administrācijas struktūrvienībām (pārvaldēm, nodaļām).

Finansu plāns un investīciju programma kopā veido 5 gadu finansu plānošanu. Tai laikā, kad investīciju programmas satur «tikai» investīciju un to veicināšanas uzdevumus, finansu plāns aptver arī visus citus pāvaldes un īpašuma budžeta ieņēmumus un izdevumus. Tiem 5 gadu robežās jābūt sabalansētiem. Investīciju programmā komunālpolitiskajā ziņā izpaužas Padomes «valdības programmas» vai pilsētas pārvaldes pārstāvju vairākuma griba. Šeit tiek parādīts, kādās jomās, ar kādiem naudas līdzekļiem tiks radītas sadzīves pakalpojumu ēkas, ierīces, kā arī citas pilsoņiem svarīgas iestādes. Pielikumos jābūt arī parādītam ietaupījumu stāvoklim, parādiem un saistībām.

3.3.1 Budžeta nolikums.

Budžeta nolikums ir budžeta plāna tiesiskais pamats. Tas vienmēr tiek pārspriests un pieņemts pagastu pašvaldību pārstāvniecībās (padome, pilsētas pārstāvju sapulce) attiecīgo apriņķu sapulču atklātās sēdēs. Tas satur finansu saimniecības izšķirošos noteikumus.

Pirmajā sadaļā atrodas ieņēmumu un izdevumu kopsummas, kas dalītas pārvaldes un īpašuma budžeta plānā. Ar to noslēdz budžeta plānu.

Kopējā kredīta apjoma noteikšanā seko tieši budžeta apjoma noteikšanai. Lai gan šī summa ietilpst īpašuma budžeta ienākumos, tā, savas bīstamības dēļ komunālajām finansēm, tiek izcelta īpaši. Kredītu ņemšanai seko budžeta apgrūtinājumi nākošajos gados ar % (pārvaldes budžetā) un aizdevumu dzēšanu (īpašuma budžetā). Tad seko uzņemtajās saistībās nepieciešamā kopsumma, kas dod administrācijai iespēju, tekošajā budžeta gadā noslēgt līgumus investīcijām un to veicināšanai. Šo līgumu apmaksā drīkst notikt tikai 3 turpmākajos gados. Tādēļ tekošā budžeta gadā uzņemto saistību līdzekļi nav jāizdod, tos izdod tikai nākošajos gados. Šo izdevumu segšana aprēķināta ar finansu plāna ieņēmumiem.

Tikai pagasta kasei ir noteikts kases kredīta augstākais apjoms. Ar to pagasta pārstāvniecība pilnvaro kasi, maksājumu grūtību gadījumā, īslaicīgi palikt parādos (parasti dispozīcijas kredītu veidā ar žirokontu palīdzību).

Tā tiek laicīgi samaksāti tiešie izdevumi. Pēc budžeta plāna paredzēto ieņēmumu ienākšanas, nekavējoties kases kredīti tiek atmaksāti attiecīgai kredītinstitūcijai.

Budžeta izlīdzsvarošanas funkcijas piemīt reālnodokļu procentu likmēm, un, proti, zemes nodoklim A, zemes nodoklim B un patent(ražošanas) nodoklim uz pilnu un kapitālu. Šīs 100% skalā izteiktās likmes pašvaldības nodokļu pārvalde reizina ar atbilstošo nodokļu aplikšanas summu (pie zemes nodokļa A — par katru meža — un lauksaimniecisko uzņēmumu, zemes nodokļa B — par katru apbūvētu vai neapbūvētu zemes gabalu, pie patentnodokļa — par ražošanas uzņēmumu). Iegūtais rādītājs veido gada nodokļu summu. Ja % likmes tiek paceltas, rodas lielāki nodokļu ieņēmumi, tā ka ar to iespējams saniegt budžeta izlīdzinājumu (līdzās citiem paņēmieniem). Apriņķi reālnodokļa % likmes vietā nosaka apriņķa pārdales % likmi. Ar to tie procentuāli piedalās būtiskākajos pagasta ieņēmumos (reālnodoklī, pašvaldības daļā no ieņēmuma nodokļa dotācijās), lai finansētu apriņķa (pašvaldības apvienības) izdevumus. Bez pieņemtajiem lēmumiem pašvaldība brīvi var pieņemt pārējos budžeta saimniecībai nozīmīgos lēmumus.

3.3.2 Pārvaldes budžets un apkopojumi.

Pārvaldes budžetā aprēķināmi visi īpašumu ietekmējošie ieņēmumi un izdevumi. Norobežojums attiecībā uz īpašuma budžetu rodās saskaņā ar pašvaldības budžeta nolikuma 1. paragrāfu. Piemēram — būtiskākie pārvaldes budžeta ieņēmumi un izdevumi:

- a) Ieņēmumi: nodokļi, nodevas, vispārējas finansu dotācijas, draudzes īpašuma peļņa.
b) Izdevumi: personāla uzturēšanas, sociālo kultūras objektu ekspluatācijas, un % likmju izdevumi, pārveidumi īpašuma budžetā.

Pārvaldes budžetu var apzīmēt par kodola, jeb pienākuma budžetu. Tā izdevumu struktūra rāda — kādā apjomā pagasts var uzbūvēt vai nodrošināt saviem iedzīvotājiem lietošanai visas nepieciešamās būves un iekārtas (notekūdeņi, atkritumu izvešana, ielu tīrīšana, bērnu novietnes, komunālās dzīvojamās ēkas, skolas, veco ļaužu mītnes, pansionāti, sporta laukumi u. c.). No tā arī saprotams, kādi sabiedriskie maksājumi, vārda šaurākajā nozīmē, % likmju atļidzināšanā, personāla algošanā, ir veicami. Beidzot ieņēmumi īpašuma budžetā kalpo kā norāde uz katra pagasta, aprīnķa finansiālajām iespējām. Jo lielāka nodokļu, nodevu un vispārējo finansiālo dotāciju «straume», jo vairāk ieņem īpašuma budžets.

3.3.3 Īpašuma budžets.

Īpašuma budžeta plānā ir ierēķināmi visi pašvaldības īpašumu ietekmējošie ieņēmumi un izdevumi. Tie ir visi finansu darījumi, kas īpašuma apjomu palielina vai samazina. Pašvaldību budžetu nolikuma 1. pantā seko visi uzskaitītie ieņēmumi un izdevumi, kas piemīt īpašuma budžetam. No šejienes redzams, ka pārsvarā tie ir brīvprātīgie ieņēmumi un izdevumi. Vienīgi pēc pagasta ieskatiem jāveic darbības, kas budžeta gada laikā paredz izdevumus pamatkapitāla izmaiņai (investīcijas un to veicinošie pasākumi). Arī līdzekļi saistību pilnvarojumiem, ar ko apmaksāt investīcijas un to veicinošos pasākumus tuvākos 3 gados, nebūt nav jātur gatavībā; tāpat arī ir ar ieņēmumiem ietaupījumu veidošanai. No tā secināms, ka arī pie ieņēmumiem pastāv fakultatīvā pozīcija. Ja tomēr iepriekšējos gados tie ir ņemti, tad obligāti jāaprēķina izdevumi deldējumam īpašuma budžetā un pamatos jānosedz ar ieņēmumiem no pārvaldes budžeta.

Budžeta plāna abu daļu šķiršana (īpašuma un pārv. budžetā) primāri kalpo finansu saimnieciskajai kārtībai. Šeit kļūst skaidra atšķirība starp tekošajiem un vienreizējiem finansu noslogojumiem, viegli ieraugāma izdevumu finansējuma solidaritāte.

3.3.4 Tālākās budžeta plāna sastāvdaļas.

Budžeta kodols:

Budžeta kodols ir pašvaldības budžeta plāna 10 atsevišķie plāni īpašuma un pārvaldes budžetos, tikai tajos atrodam visas

aprēķināšanas priekšnosacījumos prasītās atsevišķās pozīcijas. Budžeta plāna sastāvdaļās turklāt ir daži atsevišķo datu kopsavilkumi, kas atvieglo kopējo pārskatāmību.

Otra budžeta plāna pamatsastāvdaļa:

Budžeta plāna kopplāns, kas ir tā pamatsastāvdaļa, savukārt, veidojas no 4 daļām:

1. daļa:

Ieņēmumu, izdevumu un saistību pilnvarojumu kopsavilkums sniedz nepilnīgu pārskatu par visu atsevišķo plānu un kopbudžeta galīgajām summām, tātad parāda kustīgo finansu līmeni noteiktā brīdī.

2. daļa:

Budžeta šķērs griezumā apkopo ieņēmumus, izdevumus un saistību pilnvarojumus pēc budžetu pozīcijām tabulārā formā tā, ka skaitliskie ieskicējumi atrodas numurējošo (kārtējošo) skaitļu secībā un vienlaicīgi vienādā pakāpē atļauj novērtēt funkcionālo un ekonomisko situāciju. Budžeta šķērs griezumā visi ieskicējumi ir ne tikai absolūtos skaitļos, bet arī DM uz 1 iedzīvotāju. Tas mazāk pieredzējušam lasītājam ir saprotami un vienkāršo pagastu salīdzināšanas iespēju.

3. daļa:

Grupējuma pārskats ir pēc veidiem sakārtots budžeta ieņēmumu un izdevumu kopsavilkums. Tas uzrāda, kādās attiecībās viens pret otru stāv ieņēmumu un izdevumu veidi. Tas ļauj saprast, ar cik lieliem ieņēmumiem pietiek, lai finansētu īpašumu ietekmējošos izdevumus un kādās attiecībās atrodas pašu līdzekļi pret piesaistītajiem līdzekļiem. Pēc tā var spriest par pagasta finansiālajām iespējām.

4. daļa:

Finansējuma pārskatam jārāda, cik daudz budžeta izpildes gaitā mainīsies pašvaldības finansu statuss. Šim nolūkam tiek pretnostatīti, tā saucamie, finansējuma procesi (sevišķi — kredītu ņemšana un dzēšana, ietaupījumu uzkrāšana vai izlietojums), ieņēmumu un izdevumu forma. Lielāko tiesu pašvaldībām jau kopš vairākiem gadiem finansējuma saldo ir negatīvs, tas liecina par papildus parādu rašanos. Šī pamatplāna 4 daļu paraugi ir saistoši un fiksēti normatīvajos aktos. Taču, tāpat kā pie atsevišķiem plāniem, paliek brīva izvēle vai papildus uzrādīt pēdējā un priekšpēdējā budžeta gada attiecīgos datus un aprēķina rezultātus, vai nē. Kopplāna skaitļi (rādītāji), kā tika teikts, tiek sastādīti no atsevišķajiem plāniem. Atsevišķo plānu budžeta kopplāns tiek veidots grāmatas formā, lai atvieglinātu lasītāja iedziļināšanos tajā.

Trešā budžeta plāna pamatsastāvdaļa:

Kopsavilkumi (skat. 3.3 un 3.3.2)

3.3.5 Pielikumi

Budžeta plāns aptver laika posmu līdz 1 gadam un tāpēc rāda budžeta saimniecības nepilnīgu ainu. Tāpēc budžeta plānam tiek doti līdz t. s., obligātie pielikumi, kas noteikti pašvaldības budžeta nolikumā. Tie nobeidz, paplašina un padziļina budžeta plāna datus.

—Paskaidrojumus sniedz pārskats par bijušo, esošo un nākošo budžeta gadu.

—Štatu saraksts satur visas budžeta gadā nepieciešamās ierēdņu, kalpotāju un strādnieku darba vietas pēc to atalgojuma un atbildības grupām. Tās tiek pakārtotas organizatoriskajām vienībām (pārvaldēm, nodaļām) pēc vajadzības. Štatu saraksts kalpo par pamatu budžeta plānā aprēķinātajiem personāla izdevumiem.

—Pārskats par saistību pilnvarojumiem rāda nākošo 3 gadu izdevumus, kas gulstas uz pašvaldību, saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem.

—Pārskats par parādu un ietaupījumu stāvokli rāda finansu statusu budžeta gada sākumā, rāda parādu apjomu un esošo naudas apjomu.

—Finansu plāns un investīciju programma veido finansu plānojumu neilgam laika posmam. Investīciju programmā ietvertās investīcijas un to veicināšanai pēc konkrētiem pasākumiem nepieciešamie izdevumi par 5 gadu laika posmu, sadalīti pa atsevišķiem gadiem. Ņemot vērā tās komunālpolitisko nozīmi, investīciju programmu var saukt arī par ikkatra valdošā vairākuma «valdības programmu». Tajā lasāma komunālā investīciju darbība, sākot ar tekošo budžeta gadu un sekojošiem 3 gadiem. Tāpēc investīciju programma jāapstiprina pagasta aprīnķa pārstāvju sapulcē. Tā tiek pielāgota attīstības procesam un ikgadējām apstākļu izmaiņām. Programmas pasākumi un izdevumi tiek pārņemti finansu plānā, kas sagatavo investīciju izdevumiem seguma līdzekļus. Bez tam pārvaldes budžetā sagrupētie ieņēmumi un izdevumi ir pārņemami finansu plānā, tā kā arī šis plāns ir iedalīts pārvaldes un īpašuma daļās. Tāpat kā budžeta plānā, arī šeit pa atsevišķiem gadiem jāvalda līdzsvaram. Saskaņā ar federālo zemju orientējošiem datiem, arī finansu plāns jāpielāgo izmaiņām, jo tās ir nākošo 3 gadu budžeta plānu pamats. Tāpēc komunālpolitiķiem tam jāvelta pastiprināta uzmanība, jo ar tā palīdzību savā ziņā var noteikt finansu nākotni.

—Saimnieciskie plāni un sevišķo īpašumu jaunākie gada noslēgumi kopā ar īpašajiem rēķiniem, kā arī tie saimnieciskie pasākumi, kuros pašvaldība piedalās ar vairāk nekā 50%, tāpat ir budžeta plāna obligātie pielikumi.

Vispirms šeit pieder pagasta veidotās uzņēmēj sabiedrības un

uzņēmumi. Tie darbojas tādās nozarēs kā elektroenerģijas, gāzes, ūdens apgādē, atkritumu novākšanā. To juridiskais statuss ir A/S vai SIA (raksturiezīme = gruntsgabals vai pamatkapitāls 100% pieder pašvaldībai). Pašvaldības pārstāvji tiek norīkoti uzraudzības padomē un uzņēmējsabiedrības sapulcē.

Pašuzņēmums (Eigenbetrieb) ir tiesiski nepatstāvīgs pašvaldības saimnieciskais uzņēmums, ko vada uzņēmuma vadība un kas parlamentāri tiek kontrolēts ar rūpniecības komisijas palīdzību. Pamatkapitāls pieder pagastam, darbības sfēra tāda pati kā uzņēmējsabiedrībām (Eigengessellschaft). Tā kā abos gadījumos pašvaldība ielikusi līdzekļus šajos sevišķajos īpašumos, tad saimnieciskie plāni un jaunākie gada noslēgumi kalpo kā informācija darbības kontrolei.

Tā kā budžeta plāni nesatur ne sevišķo īpašumu ieņēmumus, ne izdevumus, vienīgi kapitāla pieskaitījumus, peļņas atskaitījumus vai zaudējumu kompensācijas, saimnieciskie plāni sniedz papildinošu ieskatu pašvaldības finansu un saimnieciskajā stāvoklī. Taču šai informācijai nevajag tikt pārvērtētai, it īpaši tāpēc, ka tekošā sevišķā īpašuma saimnieciskā darbība nav pieejama parlamentārajai kontrolei, bet netieši — ar uzraudzības padomes un dalībnieku sapulces starpniecību, ir pieejamas sabiedrībai.

3.4 Kāda vērtība ir pagasta īpašumam?

Salīdzinot ar tirdzniecisko rēķinvedību, aplūkojot komunālā budžeta plānu ar visiem pielikumiem, tulīt krīt acīs, ka īpašuma satura aptveršana, novērtēšana un tekošā uzskaitē nav saistīta sistemātiski ar «kamerālistisko» izdevumu un ieņēmumu rēķiniem. Tai laikā, kad būtiskākās lietas plāna pielikumos tiek pakļautas neto finansu īpašuma novērtējumam (ietaupījumu un parādu līmenis), lietišķajam pamatīpašumam (gruntsgabali, ēkas, kustamais īpašums) budžeta ietvaros līdzīga uzrādījuma trūkst. Taču līdzās budžetam, katra pašvaldība iekārto īpašuma priekšmetu inventarizācijas sarakstu, pēc kura saprotams lietas veids, daudzums, kā arī novietojums, stāvoklis.

Pamats šādi atšķirīgi aplūkot saimniecisko vienību «pagasts» salīdzinājumā ar saimniecisku uzņēmumu, sakņojas apstākļi, ka sabiedriskā īpašuma uzskaitvedības izteiksmīgums ir nesalīdzināmi šaurāks, savādāks kā privātajā sfērā, jo tam īpašuma saglabāšana vai pavairošana nav augstākais mērķis. Pie tam sabiedriskā īpašuma novērtēšana ir ļoti grūta, jo kā gan varētu saprātīgi novērtēt vēsturiskās celtnes, apstādījumus un ielas. Precīza īpašuma aprēķināšana nekādā gadījumā nebūtu pareizā attiecībā pret tā lietderību. Tāpēc pamatā apmierinās ar kvantitatīvu īpašumu uzskaiti, kas starpkomunālajā salīdzinājumā pieļauj izsmelošas ziņas par pagasta infrastruktūras aprūpi.

Izņēmums šai tīri kvantitatīvajai apzināšanai ir saimnieciskā aprēķina iestādes. Tās ir tādas pašvaldības institūcijas, kas pārsvarā tiek finansētas no pilsoņu samaksas par pakalpojumiem. Saskaņā ar budžeta tiesībām, pamatkapitālu kalkulācijas izmaksas (norakstījumi un %) ievietošanas budžetā. Patiešām — izmaksām kā arī atlīdzības pakāpei (no nodevām, iemaksām, ieejas maksas utt.) budžeta plānā jābūt uzskatāmām. Tas paredz pamatīpašuma konstatāciju un reģistrēšanu līdzīgā veidā kā tas notiek privātsaimnieciskajos uzņēmumos.

3.5 Cik izteiksmīgs ir budžets?

Budžeta plāns uzrāda vienīgi tos ieņēmumus un izdevumus, kas iespējams kasī tekošajā gadā. Pie ieņēmumiem skaidri redzama to izcelsme un pie izdevumiem — to konkrētais mērķis. Arī to, vai ieņēmumu un izdevumu aprēķini teorētiski palielina vai samazina īpašuma apjomu. Bez tam, attiecībā uz investīcijām, kas ievelkas vairāku gadu garumā, rāda arī to iespējamo kopapjomu. Budžetā nav redzams, kādas pēcmaksas no tām izriet, kāda vērtība ir atsevišķiem īpašuma priekšmetiem un kādi politiskie mērķi tiek nosprausti.

Arī izdevumu atkarība no to tiesiskajiem pamatiem (likumiem, nolikumiem, līgumiem, lēmumiem par pabalstiem) budžeta plānā neparādās. Administrācijai ir jāinformē politiķi un politiķiem jāpieprasa informācija no administrācijas.

Daudzreiz paliek nesaprasts — kā administrācija gada noslēgumā no pārnesamajiem budžeta izdevumu līdzekļiem (sevišķi īpašuma budžetā) veido samērā lielus izdevumu atlikumus, kas turpmākajos gados ir papildus izdevumu līdzekļi, un netiek vēlreiz atspoguļoti budžeta plānā.

Budžeta plāns neatbild uz jautājumu par administrācijas un sabiedrisko institūciju un iestāžu taupību un saimnieciskumu. To, vai, piem., pašvaldības nekustamo īpašumu pārvalde aptver, novertē un piedāvā pārdošanai visus pārdošamos gruntsgabalus, zina šīs pārvaldes vadītājs. Tieši šajā jomā regulāri tiek piesaistīti lieli kapitāli, rodas augstas pārvaldes un uzņēmumu izmaksas, lai gan pastāv milzīgs pieprasījums pēc dzīvokļu celtniecībai un ražošanai nepieciešamiem gruntsgabaliem. Tāpēc budžeta plāns par politiskās programmas realizācijas un administrācijas kontroles instrumentu var kļūt, cieši sadarbojoties finansu un nozaru komisiju pārstāvjiem un, saņemot aptverošu informāciju no administrācijas.

4. Budžeta plāna funkcionēšanas cikls.

Budžeta plāns «izdzīvo» četras būtiskas fāzes. Vispirms administrācija

veido projektu, tas padomē tiek pārspriests un pieņemts, pēc tam realizēts. Beigās tas tiek reāli apreķināts un kontrolēts.

4. 1 Plāna projekts.

Budžeta plānu ieskicē administrācija. Par visu atbild administrācijas vadītājs, kaut arī projekta sastādīšanu var uzticēt kādam no administrācijas pārstāvjiem un tas tad atbild par projektu un arī tā pielikumiem. Šim mērķim atbildīgā persona pieprasa atsevišķām struktūrvienībām, katrai pārvaldei izstrādāt nepieciešamos aprēķinu uzmetumus. Šīs fāzes noris tā gada martā/aprīlī, kas atrodas pirms plānotā gada. Visi priekšaprēķini tiek savākti īpašā pārvaldes struktūrvienībā, ko varētu saukt par ieņēmumu pārvaldi, tie tur tiek pārbaudīti un sakārtoti. Kā likums, pieprasījumi izdevumiem pārsniedz gaidāmos ieņēmumus, tā, ka pārrunās izdevumi tiek saīsināti vai arī ieņēmumi palielināti, līdz kopējais projekts ir izlīdzināts. Nobeigumā, saskaņā ar pašvaldību nolikumu, tiek noteikts atbildīgais par projekta tālāko likteni, ar to tiek iepazīstināti pašvaldības pārstāvji, kā arī pienākums ir projektu izlikt uz 7 dienām publikas informēšanai. Iedzīvotāji un nodokļu maksātāji (piem., zemes īpašnieki, uzņēmumu īpašnieki) var izteikt pretenzijas par projektu un tā pielikumiem, par kuriem, tad padome lemj atklātā sapulcē.

4.2 Apspriešana, lēmums, apstiprināšana.

No budžeta plāna kā «politiskas gribas izpausmes», kā «skaitļos izteiktas rīcības programmas» izriet obligātie pašvaldības padomes uzdevumi, kas balso par galīgo budžeta plāna redakciju un pieņem to kā saistošu. Tādēļ piedāvātais projekts ir rūpīgi pārbaudāms un apspriežams. Apspriežot to, galvenokārt vajadzētu pievērsties finansiālajam jautājumam: ieņēmumu un izdevumu absolūto skaitļu veidošanai; attiecībām starp administrācijas izdevumiem, tekošajiem izdevumiem un investīcijām, vispārējas saimnieciskās situācijas un konjunktūrpolitikas izpētei. Sevišķi jāņem vērā finansiālie apgrūtinājumi nākotnē (kredītu ņemšana saistību pilnvarojumiem, pēcmaksām par investīcijām un personālu).

Apspriežoties jāpievērš vērība katrai uzdevumu sfērai un politiski nozīmīgu problēmu risinājumam.

Izšķiroties par finansu līdzekļu izlietojumu vismaz 1 gadam, lielākiem projektiem pat lielākam termiņam, frakcijās nepieciešama šādu lēmumu pamatīga apspriešana.

Problēmu un materiāla apjoms un daudzveidība rāda, ka atsevišķām

uzdevumu sfērām nepieciešams norīkot ziņotājus, kuri ar savu darbību sniedz pārskatu kopumā un atvieglo viedokļu izkristalizēšanos arī detaļās. Pamatīgajā sagatavošanas darbā vajadzētu izmantot visas lietiskās, tiesiskās, finansiāli tehniskās informācijas un izskaidrojumu iespējas. Pie tām pieder iedzīvotāju un nodokļu maksātāju iesniegumi, sabiedrisko un ražošanas organizāciju ieteikumi (piem. , apvienības, baznīcas, utt.), administrācijas vadītāja vai ienākumu pārvaldes vadītāja personiskie skaidrojumi frakcijām, speciālistu piesaistīšana no partijām un pārējās sabiedrības.

Opozīcijas frakcijai budžeta apspriešanā, vajadzētu ierobežoties ar dažiem galvenajiem jautājumiem un konstruktīvi argumentēt savu pozīciju. Pieņemot un pasludinot budžetu, pagasta pārstāvjiem plaši jāinformē sabiedrība par pieņemto lēmumu saturu un jēgu. Tas nozīmē, ka pagasta pārstāvju sapulcē, balstoties uz nozaru komisiju iepriekšēju apspriešanos, interesējošie jautājumi nedrīkst tikt atbildēti tikai ar «jā» vai «nē», bet gan savs viedoklis ir jāizskaidro kaut īsā diskusijā. Izšķīroties, pieņemot lēmumus par iedzīvotāju un nodokļu maksātāju iebildēm, pamatojumam jābūt labi saprotamam.

Līdzīgi kā bundestāgam vai landtāgam pieņemot budžeta likumus, arī pašvaldības padome, pēc apspriešanās un iespējamām izmaiņām budžeta projektā, pieņem t. s. budžeta nolikumu. Nolikums var saturēt noteikumus diviem budžeta gadiem uz priekšu un pa gadiem dalīti, t. i., 2 — gadīgu budžeta plānu var pasludināt par likumu. Taču parasti, pašvaldības izdod nolikumus tikai vienam kalendārajam gadam, jo, trūkstot drošām perspektīvām un patiesiem datiem, tās nevar atļauties 2 — gadu plānošanu.

Budžeta nolikuma kodols ir budžeta plāna noslēguma dati: ieņēmumu un izdevumu kopsummas, sadalīti pa pārvaldes un īpašuma budžetiem, un iecerētā ņemamā kredīta lielums. Kopējais budžeta plāns ir nepieciešams budžeta nolikuma pielikums. Tālāk budžeta nolikumā vēl jāfiksē kases kredītu maksimālais apjoms un zemes un patentnodokļu % likmes.

Kases kredītus drīkst ņemt tikai nepieciešamības gadījumā, lai pārvarētu pagaidu maksātspēju, kas rodas, iestājoties maksājuma termiņam un trūkstot naudas līdzekļiem kasē, tātad, lai nodrošinātu pašvaldības kases likviditāti; tie nav izmantojami pašvaldības izdevumu finansēšanai un tāpēc nav jāaprēķina budžeta plānā. Tā maksimālais apjoms budžeta nolikumā var tikt atspoguļots pēc brīva ieskata, tomēr balstoties uz iepriekšējo ieredzi. Taču jāatceras, ka kases kredīta lielums un ilgums rada procentu nomaksas grūtības, ko bieži izmantojot tiktu apdraudēts budžeta līdzsvars.

Nosakot nodokļu % likmes, jābalstās uz likumdošanas aktiem, tāpēc

nolikums ir nepieciešams. Ņemot vērā pašvaldības nodokļu ieņēmumus kā pašvaldības finansiālo segumu, % likmju noteikšana ir paredzēta kā budžeta nolikuma sastāvdaļa.

Pagasta pārstāvju apspriestais budžeta nolikums kopā ar budžeta plānu un pielikumiem ir jādod izskatīt uzraudzības iestādei. Tam jānotiek ne vēlāk kā 1 mēnesi pirms budžeta gada sākuma. Budžeta plāna sastādīšana un budžeta nolikuma izdošana pieder pie svarīgākajām komunālas pašpārvaldes tiesībām, un pamatos nepakļaujas augstākās valsts atļaujas nosacījumam. Ņemot vērā to nozīmi ilglaicīgā darbībā atļaujai pakārtoti ir vienīgi sekojoši lielum:

- kredītu kopapjoms,
- saistību pilnvarojumu kopapjoms;
- kases kredītu maksimālā summa.

Parsvarā uzraudzības iestādei vajag vienīgi pārbaudīt, vai budžeta nolikums, budžeta plāns ar pielikumu nav pretrunīgs esošajiem likumiem. Tiklīdz atļaujai pakļautās budžeta nolikuma daļas ir apstiprinātas, nolikums ir publiski jāizziņo un ar šo brīdi tas kļūst saistošs. Ja atsevišķi punkti neatbilst pastāvošajām likuma normām, tad uzraudzības iestāde ceļ iebildumus. Noprotestētās normas nedrīkst stāties spēkā, kamēr trūkumi nav novērsti un protests atcelts. Pēc publiskās izziņošanas budžeta plānam jābūt brīvi pieejamam 7 dienas, lai visi interesenti varētu ar to iepazīties.

4.3 Izpilde un budžeta papildinājumi.

Pašvaldības budžeta plāns nozīmē obligātus darbības norādījumus plāna gada laikā. Neparedzētām neliela apjoma novirzēm, kas salīdzinājumā ar kopbudžetu ir neievērojamas, un sevišķi neapdraud budžeta līdzsvaru, administrācija ir paredzējusi zināmu darbības brīvību. Ja no šīm novirzēm radušies izdevumi ir ievērojami, tad vispirms to segšanai nepieciešama pašvaldības padomes piekrišana. Priekšnosacījumi vairs un ārpusplāna izdevumu realizācijai ir tas, ka tie nebija paredzēti bet to finansiālā segšana ir nodrošināta.

Plāna gada laikā mainoties likumdošanai, saimnieciskajai attīstībai, pēkšņi rodoties jauniem uzdevumiem, arī godprātīgi plānojot, var rasties negaidītas novirzes plānotajos ieņēmumos un izdevumos. Ja novirzes ir lielas, kļūst redzami, piem., papildus izdevumi vai ienākumu samazinājums, jaunu investīciju iespējas. Tad pašvaldībai ir pienākums, sastādīt budžeta papildinājumu.

Tam jāaptver visi tekošā gada pārskatāmie grozījumi. Budžeta papildinājumi tiek sastādīti pēc tāda paša parauga kā iepriekšējais plāns. Šajā straujajā laikmetā bieži rodas nepieciešamība, budžeta gada laikā sastādīt vairākus budžeta papildinājumu plānus, kas ir iete-

icams pašvaldībai, lai nezaudētu izmaiņu pārskatāmību.

4.4 Rēķinu nobeigums un pārbaude.

Plānā ietvertie skaitļi parasti ir vienīgi novērtējami izpildīt tos līdz vienas markas precizitātei ir neiespējami. Taču pie izdevumiem ietaupījumi būtu vēlami. Kontrolei kalpo pēc budžeta gada slēgšanas pēc grāmatvedības dokumentiem sastādāmais gada aprēķins. Tas sastāv no kases noslēguma un budžeta aprēķina. Tajā, atbilstoši budžeta iedalījumam, plānotie skaitļi jāsalīdzina ar reāli esošajiem skaitļiem. Rezultāts jāatspoguļo pārskata ziņojumā. Turklāt jāuzrāda esošā īpašuma reālais stāvoklis un parādu apjoms, pretnostatot gada sākuma un gada beigu skaitļus.

Iespējamais pārpalikums jānovirza pie «vispārējiem ietaupījumiem»; ja rodas budžeta deficīts, vēlākais aiznākošajā budžetā tas jāierēķina kā izdevumi.

Gada aprēķinu kontrolē pašvaldības pārstāvji. Ja neparādās būtiski trūkumi, tad pašvaldības pārstāvji administrācijas vadītājam noņem atbildību. Ar to budžeta gads ir noslēdzies.

5. Komunālie izdevumi.

5.1 Izdevumi — pašvaldības uzdevumu atspoguļojums.

Konstitūcijas 28. panta 2. rindkopa veido pašvaldību pašpārvaldes pamatus: «Pagastiem jānodrošina tiesības, visus vietējos sabiedrības dzīves jautājumus kārtot uz pašu atbildības, ievērojot likumus». Ar šo pašvaldību izpildāmo uzdevumu apjoms un kompetence ir noteikta, kaut arī pastāv likuma nosacījumi. Tādējādi vispirms jānodrošina, lai federālās zemes, attiecīgās valsts kopumā var pašas uzņemties uzdevumus, kam nav vietējs, bet gan vispārējs raksturs. Nosakot uzdevumus pašvaldību līmenī (uzdevumu vai uzticētā darba sfērā), likums rūpējas par līdzvērtīgu pārvaldes realizāciju, vai iejaucas, nodrošinot līdzīgus dzīves apstākļus valstī kopumā.

Kamēr pagasti darbojas pašpārvaldes jomā («uz pašu atbildību»), tie pakļaujas vienīgi valstiskai tiesību uzraudzībai.

«Uzticētās darbības sfēras» gadījumā, kad pagasts kā zemākais pārvaldes līmenis, saskaņā ar likumu vai sabiedriski tiesiskā līguma ietvaros, uzņemas pildīt valstiskos uzdevumus, tad šajā jomā kompetentā iestāde iegūst «saturiskā mērķtiecīguma» kontroles un atsevišķu norādījumu tiesības. Bet arī «uzticētās darbības sfēras» uzdevumu

izpildes puse (nozaru un personālā) pilnā apjomā gulstas uz pagastu. Šo uzdevumu gadījumā finansējums veidojas no tās daļas, ko gūst no «speciālajām atlīdzībām» (piem. nodevu ieņēmumiem), kuru lielumu parasti nosaka likumdevēji. Daļēji pagasta papildus finansu noslogojums tiek izlīdzināts vispārējo vai speciālo finansu dotāciju formā, kas pilnīgi vai daļēji sedz izdevumus (skat. 6.4).

Šī apcerējuma centrā stāv pašu noteikti pagasta pašpārvaldes uzdevumi. Vispārējās kompetences rāmjos pagastam ir tiesības spriest par to, kādus vietējos uzdevumus un kādā veidā uzņemties.

Par «obligātajiem uzdevumiem» parasti apzīmē tos uzdevumus, kas, pamatojoties uz likumu, tiek uzlikts pagastam par pienākumu. Tie, savukārt, iedalās no rīkojumiem atkarīgajos un neatkarīgajos uzdevumos. Šis iedalījums ir tiktāl nozīmīgs, lai konstatētu pagasta pārvaldes institūciju ietekmes iespējas.

No norādījumiem neatkarīgie obligātie uzdevumi liedz pagastam izvēli, vai tas šo uzdevumu vispār grib veikt (tas ir obligāti), taču atstāj pagastam pēc saviem ieskatiem brīvu izvēli, kā to izpildīt (piem. ugunsdrošība, notekūdeņu novadīšana, labiekārtošanas darbi).

No rīkojumiem atkarīgie uzdevumi parāda «ko» un «kā» veikt (līdz pat formulāru veidam, piem. civilstāvokļa reģistrācijas birojs, personas dokumentu un pasu sistēma, iedzīvotāju reģistrācijas lietas).

Ja pagastam tiek uzlikts jauns obligāts uzdevums tad jāpieņem lēmums par izdevumu segšanu. Ja šie uzdevumi ved pie pašvaldības papildus finansiāla noslogojuma, tad jārada finansu nodrošinājums.

Brīvprātīgi pārņemtajiem pašpārvaldes uzdevumiem raksturīgs, ka šeit patiešām par to lemj vietējā komunālpolitika, kādus uzdevumus akceptēt, kā tos organizēt un finansēt. Pilnīgi brīvi tiek veidota pilsoņu dzīves telpa. Šeit komunālpolitisko priekšstatu atšķirība izteikta visspilgtāk. Vienlaicīgi tā ir sfēra no kuras finansēšanas problēmu gadījumā tiek ietaupīts. Tie ir tie pasākumi, kam pirmām kārtām domāti priekšraksti, kas paredz budžeta nodrošinājuma sasniegšanai izmantot visas iespējas.

Rodas aizvien lielāka pārliecība, ka visi brīvo uzdevumu jomai pieskaitītie pašvaldību darbības lauki nemaz nav tik brīvprātīgi. Piemēri: ja no 1000 cilvēkiem sastāvoši pagasti tradicionāli spēlē teātri brīvdabas estrādē, tad, pamatojoties uz kultūras pasākumu atbalstīšanu lauku rajonos, attiecīgās finansiālās saistības nevar tikt pieskaitītas brīvprātīgo uzdevumu jomai. Līdzīgi tas ir lielākajās pilsētās, finansējot jaunatnes sporta, brīvā laika pasākumus. Ne visi ar to saistītie naudas izdevumi ir pamatoti, bet arī ne visi izdevumi pilnīgi aizliegti. Ja budžeta stāvoklis ir smags, jāveic rūpīga inventarizācija, un tad jāvadās pēc apstākļiem.

Vispārīgi noteikumi šeit nepastāv. Uzdevumu sfēras ir «jāizretina» pēc tā, vai šie uzdevumi vispār un vai tādā apjomā pašvaldībai jāuzņemas. Tāpat arī izdevumu veidi: vai tie ar esošajām personāla un lietišķajām izmaksām pašvaldībai jāuzņemas. Būtu jāpārbauda, piem. vai uzdevumu izpilde nevarētu tikt savādāk organizēta (piem. uzbūves vai norises organizatoriskie uzlabojumi, sevišķi iekšējās pārvaldes jomā) vai nodota trešajām personām (piem. plānošanas uzticēšana inženiertehniskajiem birojiem).

Pašvaldību uzdevumi nav nekas statsks. Tie nav vienreiz noteikti un nemainīgi! Komunālie uzdevumi savās izmaiņās skar kā valstiskos uzdevumus, tā pašpārvaldes sfēru.

Kaut arī pagastam, uzliekot jaunus valstiskus uzdevumus, finansu papildizdevumi tiek kompensēti, tomēr šo uzdevumu veikšana izvirza papildus prasības vispārējai pārvaldei, gan personāla, gan materiālā un organizatoriskā ziņā. Vecajās federālajās zemēs šādi uzdevumi, piem., ir apkārtējās vides tiesību un patvēruma tiesību joma. Jaunajās federālajās zemēs šīs uzdevumu pārbīdes notiek uz pastāvošo teritoriālo un pārvaldes reformu fona, kur tagad ir iespējams uzdot uzdevumus lielākām un darbaspējīgākām vietējām pārvaldes struktūrām, tādējādi izpildot tos atbilstošāk pilsoņu interesēm.

Komunālajā pašpārvaldē šādas pārmaiņas notiek ievērojamā apjomā. Daudzi ikdienas aprūpes pasākumi var tikt noņemti no pagasta pleciem, jo šos uzņēmumus pārņem privātie pakalpojumu piedāvātāji (piem., poliklīnikas, sabiedriskās veļas mazgātavas, dārzniecības, kautuves, mērniecība utt.), privātie mājsaimniecības uzņēmumi piedāvā pakalpojumus, kas pašvaldību piedāvātos padara liekus (piem. kino, pirtis, kopējās antenu ierīces utt.) vai arī uzdevums vispār zaudējis līdzšinējo nozīmi (piem., grāmatu individualitāte, vēsturiskās norises un vietējās tradīcijas) būtiski nosaka, kādā formā vietējā sabiedriskā kopība ar pašpārvaldes palīdzību organizē uzdevumu izpildi. Tas nozīmē 2 lietas: Pirmkārt, komunālpolitīkiem nevajag uzskatīt, ka pilsoņiem kaut kas vajadzīgs tikai tādēļ ka tas, jau ir kaimiņu pagastā. Otrkārt, viņiem to nevajadzētu pasniegt «no augšas» kā labdarību (parasti pilsoņiem tiek noklusēts, kā tiek segti šādu pasākumu izdevumi). Nobeidzot šo nodaļu, jāatsauc atmiņā komunālpolitīku atziņa: nav tāda likuma, kas uzliktu par pienākumu labdarību saņēmušam pilsonim būt pateicību parādā arī nākošajās pašvaldību vēlēšanās.

5.2 Izdevumu struktūra pēc uzdevumu veidiem .

To iespējams aplūkot šīs burtņicas 3.3 punktā. Kā iepriekš attēlots, uzdevumu struktūra pakļauta maiņai, diemžēl ne tik spēcīgai, jo noturība ir sabiedriskās pārvaldes raksturīzīme. Arī kritiska pašvaldības uzdevumu aplūkošana pagastu pārstāvniecībās nav rak-

Kā statistiski izskatās aktuālā izdevumu struktūra atbilstoši izdevumu veidiem, redzams 2. tabulā:

	Kopapjoms (milj. DM)		Izmaiņas		DM uz 1 iedzīvotāju	
	1976	1990	milj. DM	%	1976	1990
Vispārēja pārvalde	8.370,8	16.241,1	+7.870,3	+94,0	146,5	296,3
Sabiedriskā drošība un kārtība	3.302,3	7.820,3	+4518,0	+136,8	57,8	133,7
Skolas	13.184,6	16.552,0	+3.367,4	+25,5	230,8	281,6
Zinātne, pētniecība un kultūra	2.611,3	7.484,9	+4.873,6	+186,6	45,7	127,3
Sociālā nodrošināšana	18.130,8	48.011,9	+29.881,9	+164,8	317,3	816,9
Veselība, sports, atpūta	17.201,1	36.264,9	+19.063,8	+110,8	301,1	617,0
Celtniecība, dzīvokļu saimn., satiksme	16.494,9	36.264,9	+10.311,5	+62,5	288,7	456,14
Saimnieciskie uzņēmumi, vispārējie zemes un sevišķie īpašumi	10.900,1	24.951,9	+14.051,8	+128,9	190,8	424,5
Kopā:	97.212,4	198.020,9	+100.808,5	+103,7	2.014,2	3.813,1

sturīga, tāpēc šim apcerējumam vajadzētu pamudināt pagastu pārstāvjus, sabiedriskās dzīves un iedzīvotāju viedokļu izmaiņas pārrunāt pagastu pārvaldes institūcijās, vismaz partijā vai frakcijā. Tas ir arī partijas pienākums — «rūpēties par dzīvu un pastāvīgu saikni starp tautu un valsts institūcijām» (1. panta 2. rindkopa likuma «Par partijām»). Pēc Konstitūcijas 21. panta politiskās partijas līdzdarbojas tautas politiskās gribas veidošanā.

Pēc šī statistiskā pārskata redzams, ka 14 gadu laikā notikušas ievērojamas finansu līdzekļu pārmaiņas attiecīgi pa izdevumu veidiem. Pašvaldībām kļūst aizvien grūtāk apmierināt finansiālās vajadzības, izmantojot savu ieņēmumu iespējas. Finansējuma negatīvais saldo palielinājās, tātad ieņēmumu un izdevumu atšķirības bija no 1990. g. ar 3537 miljonu DM uz 5521 miljonu DM 1991. g. Šo deficītu varētu izlīdzināt tikai ar jaunu parādu radīšanu. Tādējādi pašvaldībām neatliek nekas cits, kā kritiska izdevumu un ar to saistītās izdevumu struktūras inventarizācija, jo visu ieņēmumu iespēju izsīkumam ir robeža, kad pilsoņu turpmākā apgrūtināšana ar nodokļiem nav pieļaujama, un parādi ir sasnieguši to lielumu, kas tautsaimniecību raksturo kā neveselu.

Pašvaldību pārstāvjiem jāpatur redzeslokā divi pētījumu mērķi:

1. Vai pagastā vēl joprojām ir jāpiedāvā noteikti pakalpojumi?
2. Ja atbilde ir «jā», tad vai tas jādara pašvaldībām?

Vai tam jānotiek līdzšinējā formā?

Tiesiski pieļaujamas formas ir:

Kooperācija starp kaimiņu pagastiem (mērķa apvienības), ar aprīņi, baznīcām, savienībām un apvienībām, izdevumu izpildi nododot privātsstrukturām, nodrošinot to ar sabiedriski tiesiskiem līgumiem.

Cita iespēja ir privāttiesiskas juridiskās personas dibināšana (piem.,

SIA), kurā pagasts piedalās, tādējādi nodrošinot sev līdzņemšanas tiesības. Pašlaik tas ir visbiežāk sastopamais veids. Šo formu var apzīmēt par «neīsto privatizāciju».

Kā organizācijas forma tiek piedāvāti uzbūves un norises organizatoriskie pētījumi, kas noved pie vajadzību atbilstošiem risinājumiem un samazina līdzšinējos personāla, nozaru un pārvaldes izdevumus (piem., birokrātijas vājināšana, piedāvājumu pievilcīgums attiecībā pret to cenām, personāla izdevumu samazināšana, mainot darba laikus vai darba līgumus utt.).

Kas pagasta vietā var profesionāli, finansiāli un organizātoriski veikt nepieciešamo darbu? («īstā» privatizācija).

No tā vēl daudzos pagastos baidās, jo uzskats, ka sabiedriskās institūcijas spētu nodrošināt pilsoņiem ērtības ilgākam laikam, ir noturīgs un tiek apšaubīts nelabprāt. Daudzi nesaprot, ka tagadējos sabiedriskos pakalpojumus un iestādes, kā pašus par sevi saprotamus uzturēja un pildīja privātpersonas (piem., bērnodārzi, kapsētas, sporta laukumi, vingrotavas, brīvdabas peldvietas utt.). Pie šiem ieskicētajiem modeļiem vienmēr jāpārbauda, kādus finansu ietaupījumus ar to var panākt. Piemērs: bērnodārzu nodošana trešajām personām uz sabiedriski tiesiska līguma pamata. Pat ja pagasts apņemas piešķirt investīciju līdzekļus un piemaksas tekošajiem ražošanas izdevumiem, kā tas būtu nepieciešams, ja bērnodārzs atrastos pagasta pārvaldīšanā, tad tik un tā pagasts ietaupītu visus kopīgos pašvaldības izdevumus, jo nebūtu vairs jā rūpējas par ēku uzturēšanu, tekošajiem ražošanas izdevumiem (apkuri, tīrīšanu, apdrošināšanu), arī par to, kas saistās ar bērnu iestāžu un audzinātāju personāla uzturēšanas aspektiem.

Šajā vietā var norādīt, ka speciālā nozares literatūra sniedz daudzus piemērus kā rīkoties. Sakot "jā" darba nepieciešamībai pagastā un darba veikšanai citā formā ir jānodrošina, lai šis darbs tiktu izpildīts par pieņemamu atlīdzību ilgstošā laika posmā un lai pašvaldība tieši vai netieši finansiāli iegūtu.

Ja kāda darbība pagastā nav nepieciešama, rodas privāts vajadzību apmierinājuma piedāvājums (piem., mūzikas skola), vai arī vienkārši zudusi nepieciešamība (piem., pašvaldības institūcija, kas nodarbojas ar istabu, naktsmitņu izdošanu tūristiem, atpūtniekiem utt.), ja šo ļaužu pieplūdums ir beidzies, tad nepieciešams pagasta pārstāvju lēmums. Tas jāpieņem ļoti lietišķi un ātri.

5.3 Izdevumu veidi.

Pašvaldību budžeta tiesības iespējamus izdevumus iedala 6 grupās, apzīmējot tās ar skaitļiem: galvenā grupa 4 (personāla izdevumi), 5 un

3. tabula: Izdevumi pēc veidiem.

Izdevumu veidi	50.000 līdz 100.000 iedzīvotāji milj. DM	20.000 līdz 50.000 iedzīvotāji milj. DM	10.000 līdz 20.000 iedzīvotāji milj. DM	5.000 līdz 10.000 iedzīvotāji milj. DM	3.000 līdz 5.000 iedzīvotāji milj. DM	Mazāk par 3.000 iedzīvotāji milj. DM
	Personāla izdevumi	3513,7 37,2%	5958,5 34,5%	4357,7 32,2%	2699,8 29,8%	1102,2 27,3%
Lietiskie izdevumi	2143,6 22,7%	4240,4 24,5%	3554,1 26,9%	2433,9 26,9%	1073,8 26,6%	1098,7 23,9%
Izdevumu % maksājumiem	566,4 6,0%	947,5 5,5%	715,0 5,3%	455,1 5,0%	199,1 4,9%	235,2 4,2%
No kopējā izdevumu apjoma	9440,8	17280,5	13517,4	9055,0	4039,6	5578,1

6 (pārvaldes un ražošanas izdevumi), 7 (dotācijas un piemaksas, nav domātas investīcijām) un 8 (citi finansu izdevumi).

Izdevumi īpašuma budžetā tiek aprēķināti budžeta plāna grupējumā ar skaitli 9. Tie ir izdevumi, kas, piem., komersantu noved pie bilances aktīva un pasīva posteņu izmaiņām. Kopumā pašvaldības izdevumu veidu grupējums ir veidots pēc tirdznieciskā izmaksu veidu rēķina.

Ja šīs nodaļas sākumā vēlreiz tiek aplūkoti statistikas dati, tad vienīgi tāpēc, lai pievērstu uzmanību atsevišķu izdevumu veidu nozīmei.

Visās apriņķa pilsētās un pagastos, kuros mīt ne vairāk ka 100. 000 iedzīvotāju, 1991. gadā pārvaldes budžetos parādās sekojoša izdevumu aina:

Neiedziļinoties šīs statistikas sīkumos, zīmīgs ir ievērojams personāla izdevumu % daļas pieaugums par 88. 8%, proti, salīdzinot skaitliski vismazāko un vislielāko pagastu. Citi svarīgākie izdevumu veidi pakļauti visai nelielām izmaiņām (svārstībām), kas var tikt neievērotas.

Meklējot cēloņus pēc pieredzes var pieļaut, ka mazajos pagastos ievērojamu lomu spēlē ne tikai goda amata elements, bet arī tas, ka sabiedriski veicamo darbu raksturs atbilst ciemata dzīves veidam. Tai laikā, kad lauku apvidū gada norisi ietekmē un kultūru veido pagasta dzīves tikumi, tad lielākajos administratīvajos veidojumos par sabiedriskās infrastruktūras izveides optimālāko variantu tiek uzskatīta profesionālā personāla komplektēšana uz tarifa līguma bāzes.

Kādi norādījumi praktiski komunālpolitikai būtu jāņem vērā ?

Pirmkārt īpaša uzmanība būtu jāveltī sabiedrisko iestāžu lietošanas izmaksām un pašvaldības piedāvātajiem veicamajiem uzdevumiem. Daudziem lieliem sabiedriskajiem pasākumiem piemīt ne tikai augsta komunālpolitiska vertība, tie ir arī ļoti noslogoti emocionālā ziņā.

Dažam labam pagasta pārstāvim reizēm ir grūti, sabiedrisko lietu komisijā vai padomes sēdēs piedāvāt alternatīvos variantus, kas ļauj arī sasniegt iecerētos mērķus, bet ņemot vērā sekojošās izmaksas,

4. tabula: Sabiedrisko ierīkojumu sekojošas pēcmaksas.

Projekts	Ilgadējās seku izmaksas % pret izgatavošanas izmaksām		
	Kopējās * sekojošās izmaksas	Ekspluatācijas un uzturēšanas normas	Kalkulācijas norakstījumi
Autoceļi:			
Valsts nozīmes auto maģistrāles	9,7	0,4	0,8
Valsts nozīmes ceļi	9,4	0,4	0,5
Federālo zemju nozīmes ceļi	9,8	0,9	0,4
Apriņķa nozīmes ceļi	9,6	0,7	0,4
Attīrīšanas ietaises	19,5	6,0	5,0
Universitātes:			
Gara zinātnes	18,3	6,6	3,2
Inženier- un dabas zinātnes	18,4	5,9	4,0
Medicīna, bioloģija, ķīmija	23,2	9,7	5,0
Skolas	31,0	20,0	2,5
pēc tā: mācību spēki	14,0	14,0	
Bērnu dārzi	31,0	20,0	2,5
Vingrotavas un sporta halles	16,5	4,0	4,0
Slēgtās peldvietas	20,5	7,0	5,0
Sporta laukumi	13,5	3,0	2,0
Brīvdabas peldvietas	15,5	3,0	4,0
Slimnīcas	26,0	13,0	4,5

*) Ieskaitot kalkulētos 8,5% maksājumus

Avots: Reinzemes - Pīlācas finanšu ministrija

saimnieciski ir daudz nozīmīgāk.

Visi daudzie budžeta priekšraksti tādām investīcijām bez tam vēl nosaka, ka izdevumi vispirms var tikt aprēķināti, ja pieejami plāni, izmaksu aprēķini un paskaidrojumi, pēc kuriem saprotams izpildes veids, pasākumu, zemes pirkšanas un ierīkojumu izmaksas, kā arī iespējamās gada normas, uzrādot trešo personu piedalīšanos maksājumos, un detalizēts celtniecības termiņu plāns. Dokumentiem pēc pasākumu īstenošanas jāpievieno to ilgadējo izmaksu novērtējums. Ja iestāde, kas uzreiz ir finansējama ar federālo zemju piemaksām un ņemto kredītu līdzekļiem ir tikko izveidota, tad šīs sekojošās izmaksas ir obligātas. Arī par tām komunālpolitikā runā kā par »pienākumu«, lai gan viņi paši ir tām par cēloni: piem., personāla izdevumi ne tikai pedagoģiskajam, bet arī t. s. tehniskajam personālam, materiālie izdevumi ražošanai, celtniecībai, būvju uzturēšanai, ēku un ārējo ietaišu kopšanai un visbeidzot, aizņēmuma % un pamatsummas dzēšanai. Tas, ka pārvaldei bieži rodas papildus izdevumi (personālam, inventāram), jāpiemin tādēļ, lai aina būtu pilnīga. Šajās situācijās finanšu stratēģijām budžetā izsūkuma gadījumā nav daudz iespēju taupīt uz kādas iestādes rēķina.

Tādi priekšlikumi kā piem. 6 mēnešu štatu bloķēšana izsīkst tukšumā

tāpat kā 20% saimniecisko izdevumu (inventāra) bloķēšana, pie kam šo taupības priekšlikumu nevērtīgumu veicina aizskartā ieinteresētā klientūra (ar preses atbalstu). Budžeta līdzekļu izlietojums pašvaldību saimniecības nozarēs redzams 4. tabulā.

Ņemot vērā biežas piespiedkārtas izmaksas, pašvaldību pārstāvji ir uzaicināti ielūkoties tālākā nākotnē, ja tiek lemts par jauniem pasākumiem. Par pastāvošajām un pašvaldības vadītajām iestādēm ietaupīšanas potenciāls ir visai neliels.

6. Komunālie ieņēmumi.

Komunālās pašpārvaldes tiesības pavada arī finansiāla pašnoteikšanās. Tas nozīmē, ka municipalitātes rīcībā atrodas pašu pārvaldāmie un izmantojamie ienākuma avoti. Taču arī šajā ziņā pašvaldības rīcības iespēja nav neierobežota. Ņemamos nodokļus likumdevējs ir ierobežojis vai nu tieši ar atsauci uz likumu («likuma rāmjos»), vai arī ar nenoteiktu tiesību jēdziena vispārīgu formulējumu («ņemot vērā nodokļu maksātāju saimniecisko sniegumu»).

Šī raksta ietvaros sevišķi jāaplūko pašvaldību nodokļu ieņēmumi, vietējie nodokļi, speciālajai atlīdzībai (sevišķi nodevām un iemaksām), ieņēmumiem, finansu izlīdzinājumam un kredītu ņemšanai.

Vispirms uzmanība jāpievērš tiem aplūkojamiem ieņēmumu veidiem, kurus nevajag aplūkot detalizētāk, tie vienīgi jānosauc, jo tos daļēji nosaka paši pagasti:

- īre un zemes noma,
- saimnieciskie ienākumi,
- ieņēmumi no īpašumu u. c. pārdošanas,
- ienākumi no mežiem,
- medību teritoriju noma,
- atlīdzība par pagasta iestāžu lietošanu un soda naudas,
- koncesiju maksājumi, peļņas daļa (par daļību kādā uzņēmumā),
- iemaksas no trešajām personām,
- īpašie maksājumi, kas nav skaitāmi ne par nodokļiem, ne nodevām un iemaksām (piem. , ugunsdrošības nodeva),
- ziedojumi.

Pagasti, neskatoties uz komunālo pašpārvaldi, nevar brīvi izvēlēties, kā tie sagādā savu uzdevumu finansēšanai nepieciešamos ieņēmumus. Gluži otrādi; komunālais nolikums paredz ieņēmumu rangu secību:

1. Pārējie ienākumi.

Daļa no ienākuma nodokļa, finansu dotācijas, valsts piemaksas investīcijas un ieņēmumi no īpašuma pārvaldīšanas — īre, zemes noma, % ienākumi, ienākumi par pārdoto īpašumu, koncesiju

maksājumi un peļņas maksājumi no saimnieciskajiem uzņēmumiem.

2. Speciālā atlīdzība.

Iemaksas, nodevas un privāttiesisko lietojumu atlīdzības (sīkāk skat. 6. 3)

3. Nodokļi.

Piem., patentnodoklis, zemes nodoklis (sk. 6. 2. 1), vietējie patēriņa un peļņas nodokļi (sk. 6. 2. 3).

4. Kredīti (sk. 6. 5).

Šo rangu kārtību likumdevējs uztver nopietni, bet ļoti reti tā ir ar pašvaldību politiķiem, kas nenovērtē konkurenci starp speciālatlīdzību un nodokļiem. No tā izriet, ka pagasts nedrīkst nodokļu maksātājiem pieprasīt deficītu veidojošu pagastu iestāžu finansēšanu, vienlaicīgi atsakoties no speciālās atlīdzības paaugstināšanas šo iestāžu tiešajiem lietotājiem.

6.1 Ieņēmumu veidi.

Šis virsraksts analogiski izdevumu veidiem norāda uz komunālo ieņēmumu grupējumu no finansu politiskā un finansu statistiskā viedokļa. Grupēšana atvieglo viendabīgu iedalījumu, pārskatu par budžetu finansējumu un par atsevišķo finansējuma avotu nozīmi. Grupēšana pie tam vēl dod iespēju pēc atbilstoša finansu statistiskā izvērtējuma veikt starpkomunālo salīdzinājumu.

Pēc grupējuma priekšrakstiem ir 4 ieņēmumu galvenās grupas:

- nodokļi un vispārējas dotācijas (grupējuma skaitlis 0),
- ieņēmumi no pārvaldes un ražošanas (grupējuma skaitlis 1),
- citas finansu dotācijas kā pārvaldes budžeta ieņēmumi (grupējuma skaitlis 2),
- ieņēmumi no īpašuma budžeta, kas tuvāk aprakstīti pašvaldības budžeta nolikumā (grupējuma skaitlis 3).

Tie ir:

- 1) maksājumi (ieskaitījumi) no pārvaldes budžeta,
- 2) ienākumi no īpašumu pārdošanas (piem., zemes gabalu pārdošanas)
- 3) ietaupījumu līdzekļi,
- 4) dotācijas un piemaksas investīcijām, iemaksas un tamlīdzīga atlīdzība,
- 5) kredīti.

Tā kā šajā nodaļā daudz tiek aplūkoti sabiedriski — tiesiskā atlīdzība, tad vajadzētu tikt paskaidrotiem dažiem komunālo maksājumu

pamatjēdzieniem: komunālie maksājumi pēc VFR komunālo maksājumu likuma (KML) ir nodokļi, nodevas un iemaksas. Pēc valsts maksājumu reglamenta 3. panta 1. rindkopas jēdziens «nodoklis» ir naudas maksājumi, kas nav atlīdzība par pakalpojumu un kurus uzliek sabiedriski tiesiskā kopiena ar mērķi gūt ienākumus no visiem, kam likums to uzliek par pienākumu; ieņēmumu gūšana var būt arī blakusmērķis.

Jēdzienam «nodevas» ir sekojošas pazīmes:

«Nodevas ir uz sabiedrisko tiesību pamata uzlikti vienreizēji vai atkārtotošie naudas maksājumi, kas ir pretpakalpojums administratīvajam darbam, vai arī maksājums par sabiedrisko ietaišu/iekārtu lietošanu».

«Iemaksas ir vienreizēji naudas maksājumi, kas tiek ņemti par sabiedrisko ietaišu/iekārtu iegādi, būvi vai paplašinājumu no tiem gruntsgabalu īpašniekiem, kuriem no šo ierīkojumu lietošanas rodas ne tikai pārejošas, bet arī citas priekšrocības». Dažās federālajās zemēs var tikt uzliktas iemaksas par ielu ceļu un laukumu atjaunošanu un uzlabošanu.

Izšķiroties par nodokļu maksātāju finansiālo noslogojumu, pārdomas bieži izraisa personiskās dzīves situācijas, kad līdzpilsoņus pārāk smagi skar attiecīgie maksājumi. Bezdarbnieki un vientuļās mātes parādās visās debatēs, kurās tiek spriests par bērnodārzu nodevu lielumu, kā atgādinājums, ka nodevas nedrīkstētu būt tik augstas, lai šo personu grupu bērniem liegtu pedagoģiski tik nepieciešamo iespēju apmeklēt bērnodārzus.

Valsts maksājumu raglaments satur nosacījumus par individuālo apstākļu atbilstību, kas attiecas arī uz pašvaldību maksājumiem, paturot prātā sociālās valsts ideju. Tie ir sekojoši:

Termiņa pagarinājums.

Šajā gadījumā uz iesnieguma pamata, realizācijas pretenzijas par maksājumu termiņiem var tikt pilnībā vai daļēji atlikta uz vēlāku laiku, ja, iekasējot naudu termiņa izbeigšanās gadījumā, parādniekam radītu smagu situāciju. Pagarinājuma % sasniedz 0. 5% mēnesī, taču no tiem var pilnīgi vai daļēji atteikties, ja to piedzišana attiecīgajā situācijā būtu netaisnīga.

Parāda dzēšana.

Pēc priekšrakstiem pretenzijas var tikt daļēji vai pilnīgi atceltas, ja to iekasēšana attiecīgajā gadījumā būtu netaisnīga. No šīm abām likumīgajām iespējām administrācijai rodas liela rīcības brīvība, un individuālos gadījumus var risināt sociāli taisnīgi. Globālāk, nolikumā ietvertie atļaušanas priekšnosacījumi, piem., viens no vecākiem, bezdarbnieks, pensionārs, nepilnīga ģimene utt., nebija nepieciešami. Tie drīkstētu būt pat pretrunā likumam, tā ka visumā šie nolikumi

individuālos dzīves apstākļos nemaz nevar būt precīzi vērtēti.

6.2 Komunālie nodokļu ieņēmumi.

Mēs tos iedalām pēc komunālajām ietekmes iespējām uz nodokļu ienesību. Jo tikai šeit pagastu pārstāvjiem pastāv iespēja, realizēt politiski motivētu ietekmi. Pašlaik pašvaldību rīcībā ir zemes patentnodokļi (ar ierobežojumiem), pašvaldību daļa ienākuma nodokļi un vietējie izdevumu un patēriņa nodokļi (t. s. , sīkie pagasta nodokļi). Jau vairākus gadu desmitus pašvaldību skatieni pievērsti tik ļoti ienesīgajam apgrozījuma nodoklim, lai arī no tā dabūtu kādu daļu. Pirmām kārtām, pagasti, kuros ir augsts patentnodokļu līmenis, ievērojami cieš no konjunktūras svārstību ietekmes. Mērķis ir ieņēmumu pastāvīgums. Taču ceļš, lai gūtu daļu no apgrozījuma nodokļa, ir garš. Tas sasniedzams, ja tiek mainīts Pamatlikums, un, sākoties diskusijām, izraisījis cīņas starp pašvaldībām, pēc kādiem kritērijiem šis ienākums var tikt sadalīts pagastu starpā. Atklāts ir jautājums, kāda apjomā pašvaldības zaudēs patentkontroli. Arī šis zaudējums un tā kompensācija prasa Pamatlikuma grozījumus.

5. tabula rāda pašvaldību nodokļu statistiku.

milj. DM	Kopā	Vecās fed. zemes	Jaunās fed. zemes
Pašvaldību nodokļi	52.399	51.028	1.371
Zemes nodoklis A	547	456	91
Zemes nodoklis B	9.347	8.699	675
Patentnodoklis	41.297	40.747	550
Citi nodokļi un nodokļveidīgie ienākumi	1.181	1.126	55
Pašvaldības daļas no algas un ienākuma nodokļa	38.233	37.053	1.18
Patentnodokļa pārdale	5.999	5.988	11

6.2.1 Zemes nodoklis, patentnodoklis.

No sevišķa regulējuma raksturojuma jāatsakās, jo tam jaunajās federālajās zemēs piemīt pārejošs raksturs. Var norādīt vienīgi uz «Komunālo infodienestu», kurā ātri tiek pavēstīts par aktuālajām parmaiņām.

Likums par zemi ir pamats pagastu zemes un patentnodokļiem. Pēc 106. panta 6. rindkopas: izriet, ka reālnodokļu ieņēmumi pienākas

6. tabula parāda reānodokļu likmes.

Pašvaldību iedalījums pēc iedzīvotāju skaita	Vidējās likmes		
	Zemes nodoklis DM		Patent- nodoklis DM
	A	B	
līdz 3.000	286	270	307
3.000 - 5.000	290	264	310
5.000 - 10.000	268	256	312
10.000 - 20.000	246	255	321
20.000 - 50.000	221	269	337
50.000 - 100.000	211	301	365
100.000 - 200.000	233	343	393
200.000 - 500.000	230	370	422
vairāk par 500.000	223	373	400
Teritorijā kopā	263	306	364

pašvaldībai, pie kam tai ir garantētas tiesības likuma rāmjos noteikt šo nodokļu % likmes. Detaļas tiek regulētas ar likumiem par zemes nodokli un patentnodokli.

6.2.1.1 Zemes nodokļi.

Mēs zinām 2 tā veidus. Zemes nodoklis A ir uzliekams lauksaimniecības un mežsaimniecības uzņēmumiem, zemes nodoklis B attiecināms uz visiem pārējiem apbūvētiem un neapbūvētiem gruntsgabaliem. Zemes likumā nostiprināta trīspakāpju pārvaldes darbības prakse, pie kam pagastu kompetencē ietilpst tikai nodokļu noteikšanas un ievākšanas fāzes.

Vispirms nosaka vienības vērtību un mērīšanas apjomu. Valsts finansu iestādes noskaidro 1 vienības vērtību, iekļaujot personas, kurām pilnībā vai noteiktās daļās nodokļa priekšmets pierēķināms. Arī nodokļa koeficienta noteikšana ir uz valsts finansu dienestu atbildības, kuri paziņo pagastiem lēmumu par nodokļu aplikšanu attiecīgā apjomā, kas automātiski kļūst par pienākumu. Reizinot nodokļa apjomu ar pašvaldībā nolemtu un budžeta nolikumā fiksēto likmi, tiek noteikts zemes nodoklis. Pagasta administrācijai par nodokļa uzlikšanu nodokļu maksātājiem paziņo rakstiskā veidā.

Vienīgi pēdējā fāzē pagasta pārstāvji var ietekmēt nodokļu iekasēšanas procesu: viņi katru gadu nosaka zemes nodokļa A un B daļām likmi, protams, budžeta nolikuma ietvaros. Šim nodoklim ir liela finansiāli politiska nozīme, jo tas nav pakļauts konjunktūras svārstībām, tātad garantē pastāvīgus ieņēmumus.

6.2.1.2 Patentnodoklis.

Tas parasti tiek uzskatīts kā svarīgākais pagastu nodoklis, lai gan tā nozīme samazinās, un Eiropas Kopienas nodokļu tiesību harmonizācijas rezultātā jāaprēķinās ar tā izzušanu, vismaz līdzšinējā formā.

Tā kā patentnodokļa likumdošanas tiesības pieder valstij, tad likumdevējs uz tīri saimnieciskiem, un politiskiem pamatiem ir ietekmējis patentnodokļa efektivitāti par sliktu pašvaldībai. Aprēķinot patentnodokli, nepieciešamas 2 aprēķināšanas kārtas, jo nodoklis sastāv no 2 daļām, proti, no ražošanas peļņas un ražošanas kapitāla. Valsts finansu institūcijas nosaka abām daļām nodokļa mērāmo daudzumu, kas tad tiek paziņots pašvaldībām nodokļu noteikšanai un iekasēšanas apjoma aprēķināšanai. Noskaidrojot ražošanas peļņu un ražošanas kapitālu centrālais valsts likumdevējs ir noteicis neapliekamas summas, kas samazina pašvaldību peļņu. Šīs summas ir 48. 000DM ražošanas peļņai un 500. 000DM — ražošanas kapitālam. Uz to pašvaldībai nav nekāda ietekme. Lai aizpildītu vairākkārt palielināto neapliekamo summu radītos tukšumus, pašvaldības saņem daļu no ienākuma nodokļa, kam vajadzētu kalpot ieņēmumu pastāvīguma nodrošināšanai. Turpretī pašvaldībām vajag daļu no patentnodokļa pārdales veidā nodot valsts un federālo zemju rīcībā. Šī pārdales tiek aprēķināta kā izdevumi, atbilstoši budžeta tiesību bruto principam, pārvaldes budžeta atsevišķajā planā — «vispārējā finansu saimniecība». Tā patentnodokļa gadījumā pašvaldības pārstāvju komunālpolitiskā ietekme reducējas uz likmju noteikšanu, kas to paredz bužeta nolikumā. Ja arī līdzdalības iespējas izskatās sīkas, patentnodokļa likmju nozīmi, nedrīkst novērtēt par zemu. Pat, ja šī nodokļa ienesums pagastam ir nenozīmīgs, tad tomēr ražotņu atvēršana pagastam ir svarīga citādā ziņā darba vietu un vēlāk arī mācību vietu radīšanā uz vietas. Vietējā ražošana uzlabo kopējo infrastruktūru. Pienākums maksāt patentnodokli saglabājas, ja uzņēmums atver ražotnes, attiecīgi tiesiski nepatstāvīgas filiāles.

Pie «mātes» uzņēmuma saimnieciskās peļņas un ražošanas kapitāla pašvaldības piedalās ar t. s. , nodokļu sadali. Regulējošais mērs vieno tā nodokļa mēra apjomam ir darba algu attiecība, bet arī ražošanas ieņēmumu un darba algas var būt sadales mērs.

Ir svarīgi, lai šīs ražotnes vienā vietā atrastos ilgāk kā 6 mēnešus. Tas attiecas arī uz, piem. , augstbūvju un dziļbūvju pasākumiem uz vietas.

6.2.2 Pašvaldības ienākuma nodokļa daļa.

Pamatlikuma 106. panta 3. rindkopa nosaka, ka valsts un federālās zemes ienākuma nodokļa veidošanā piedalās katra ar savu pusi. Saskaņā ar 5. rindkopu katra pašvaldība saņem savu nodokļa daļu, ko federālās zemes novada tālāk uz pagastiem. Detalizēti tas izklāstīts valsts likumā. Sadalīts tiek viss ieņēmums, ko veido ienākuma un algas

nodokļi, pašlaik:	
valstij	42. 5%
zemēm	42. 5%
pagastiem	15. 0%

Šo 15 % tālākais sadalījums starp pagastiem izriet no katra pagasta iedzīvotāju nodokļu maksātspējas. Šo daļu aprēķināšanas pamatā atrodas nodokļu statistika. Lai iespaidotu līdzinājumu starp pagastiem ar pilsoņu ienākumiem virs vidējā rādītāja un tādiem pagastiem, ar zemi un vidējiem ienākumiem, ar nodokļiem apliekamie ienākumi tiek fiksēti pie noteiktas summas. Pašlaik šī robeža noteikta 32. 000DM neprecētajiem un 64. 000DM precētajiem. Tā kā šeit pamatā tiek liktas faktiskās ienākumu attiecības, ir skaidrs, ka sadalījuma nosacījumu aktualizācija atpauk uz realitātes. Aktualizācija notiek katrus 3 gadus, tas nozīmē, ka 1993. (kur 3 gadu ritmā iederas vēl 1992. g. un 1991. g.) sadalei noteicoša ir 1988. gada algas un ienākumu nodokļu statistika. Nav novērojama pašvaldību tieša ietekme uz to lielākajiem ieņēmumu avotiem. Netieši pieļaujama ietekme teritoriju izmantošanas plānošanā un apbūves plānu izveidē. Tam nevajadzētu vairs būt par pašvaldības pārstāvju godkāribas izpaušmi, piem. , ignorējot apkārtējās vides problēmas un izjaucot dabas ainavu, radīt cik vien iespējams rūpniecisko rajonu. Patentnodokļa nedrošība saistībā ar EK nodokļu tiesību harmonizāciju un vācu uzņēmumu konkurences spēju nodrošināšanu, bet vispirms jau dalība ienākumu nodoklī, dzīvojamo rajonu paplašināšana no finansiāliem apsvērumiem, ir pozitīvs faktors pagasta attīstībai.

6.2.3 Vietējie nodokļi.

Pamatojums to uzlikšanai meklējams federālo zemju komunālo nodokļu likumos. Daļēji arī speciālos likumos, kā suņu nodokļa, izprieču nodokļa likumā. Tajos tiek kokretizēts pagastu konstitucionāls pilnvarojums t.s. , nodokļu izraudzīšanai un aplikšanai. Bet jau paši nosacījumi, ar kuriem federālās zemes pilnvaro pagastus ir ierobežoti, piem. cik tālu un cik ilgi pašvaldību noteiktie nodokļi nav tādā pašā veidā un līdzvērtīgi federālajiem nodokļiem. Šie vietējie nodokļi nedrīkst negatīvi ietekmēt tos nodokļus, kas pienākas federācijai. Zemju komunālo nodokļu likumos ir nostiprināta arī šāda konkurenci izslēdzoša klauzula attiecībā uz federālo zemju nodokļiem. Un tālāk vispārējos nodokļu aplikšanas ietvaros vietējie nodokļi nedrīkst pārmērīgi noslogot pilsoņus un tiem jābūt tautsaimnieciski attaisnotiem. No tā ir viegli noprošams, ka nodokļu izraudzīšanas tiesības ir skaists vārds, kas labi sader kopā ar komunālo pašpārvaldi, bet nav sasniegušas lielu finansu politisko nozīmi. Šajā jomā pašvaldību iekasējamie nodokļi, ņemot vērā to nosacīto ienesīgumu, tiek apzīmēti par sīkumu nodokļiem. Kā viens no nodokļiem, ar kuru var tikt aplikti pilsoņi, ir suņu nodoklis, medību

un zvejas nodokļi, otrā dzīvokļa nodoklis, dzērienu nodoklis un izprieču nodoklis. Tomēr komunālpolitiskajās sociāli emocionālajās diskusijās šie nodokļi spēlē svarīgu lomu.

Kā izklāstīts nodokļu reglamenta 3. pantā, nodokļu ieņēmumi var būt blakusmērķis. Šī doma iznāk priekšplānā attiecībā uz izprieču nodokli, konkrēti, spēļu automātu nodokļa formā.

Ar iespējami augstu nodokļa maksājumu var ierobežot spēļu iestāžu izplatību, piem. ar peļņas iespēju nodrošinotām vai karu apjūs — mojošām spēlēm. Augstām nodevu likmēm jābūt prohibītvām, t. i. iegrožojošām. Šo likmju robežas sniedzas tik tālu, cik tālu tās darbojas ierobežojoši. Tālāk tām būtu nodarbi aizliedzošs raksturs, kas savukārt, būtu nekonstitucionāli, jo aroda aizliegums pieļaujams tikai uz likuma pamata un ir pretrunā mūsu liberālajai saimnieciskajai kārtībai. Nosakot par pienākumu pašaplikšanu ar nodokļiem, kam seko neliela administratīva kontrole, ar šo nodokļu veidu var tikt sasniegta augsta efektivitāte.

Citu klasisko izprieču nodokļu nozīme, piem. deju sarīkojumu nodoklis, kļuvusi niecīga, jo gandrīz katrs pasākums, sevišķi vietējās sadzīves veicināšanai tiek atbrīvots no nodokļiem. Tas pats attiecas uz kino demonstrēšanu, cirkus mākslinieku uzstāšanos, tautas izprieču gadatirgos, baznīcas svētkos un citos līdzīgos sarīkojumos, ja tie kalpo dzimtenes tradīciju, kultūras izkopšanai un citiem veicināšanas cienīgiem mērķiem. Šeit jūtamas grūtības, no likumīgi pamatota nodokļu avota izveidot efektīvu ieņēmumu avotu pašvaldībai.

Diskusijās par nodokļu iniciatīvu aplūkoti jau tādi nodokļi, kas tiek uzlikti par zirgu un kaķu turēšanu. Tie tiek no dažādiem viedokļiem kritizēti. Tāpat arī saldējuma nodoklis, kas pielīdzināms valsts noteiktajam apgrozījuma nodoklim, tātad, novērtēts kā antikonstitucionāls.

Vēl joprojām diskutējams ir nodoklis, ko uzliek par otro dzīvokli, kaut arī pret to nepastāv tiesiskas pretenzijas. Būtiski vietējiem nolikumiem ir, ka nedrīkst šķīrot vietējos un citurdzīvojošos dzīvokļu īpašniekos. Ar nodokli tiek aplikti ikgadējie īres izdevumi, t. i. parastā īre par līdzvērtīgiem dzīvokļiem. Ar šo nodokli, kas pārsvarā tiek ņemts no pagastiem, kur attīstīts tūrisms, dzīvokļu īpašnieki tiek iesaistīti infrastruktūras papildus noslogojuma kompensēšanā, kas rodas atpūtnieku sadzīves rezultātā. Tiesiski konflikts rodas arī šeit, ja paralēli tam tiek ņemti kūrvieta nodokļi, jo tiem jāsedz tie paši pieminētie izdevumi. Šeit nepieciešama rūpīga izšķiršana.

Attiecībā uz medību un zvejas nodokļiem jāievēro, kam pēc attiecīgā komunālo nodokļu likuma šie nodokļi pienākas, proti, pagastam vai apriņķim, un vispirms jau, vai nodokļu peļņa atsver to iekasēšanas administratīvos izdevumus.

6.3 Speciālatlīdzība (nodevas, iemaksas, citāda veida atlīdzība).

Balstoties uz vispārējo definīciju «nodeva» iedalās administratīvajā (pārvaldes) un lietošanas nodevās. Kaut arī komunālie nodokļu likumi dod pilnvaru nodevu uzlikšanai, tomēr ar to nepietiek, lai tās ņemtu par administratīvu darbību (administratīva nodeva) vai par sabiedriska ierīkojuma izmantošanu (lietošanas nodeva). Tam nepieciešams izsmeljošs pašvaldības nolikums, kas paskaidro un nosaka maksātājam, par ko, cik kurā brīdī jāmaksā. Pašvaldība drīkst regulēt savā nolikumā tikai tās lietas, par kurām tā ir atbildīga. Tas nozīmē, ka valsts un federālo zemju nodevu priekšraksti, ko izpilda pašvaldība, ir tām obligāti.

Ja kāda darbības sfēra uzticēta pašvaldībai (no valsts, federālās zemes pārnēs uz pašvaldību), tad tā var noteikt nodevu likmes tik tālu, cik tālu pastāv valsts vai federālās zemes doti «rāmja» noteikumi un nodevas, kuras tikai individuāli attiecīgajā pagastā iespējams iekasēt, un tad tas ir jānosaka vietējos nolikumos pietiekošā apjomā. Noteikt «pietiekoši» nozīmē, ka nodevu maksātājam jāzina maksājuma apjoms.

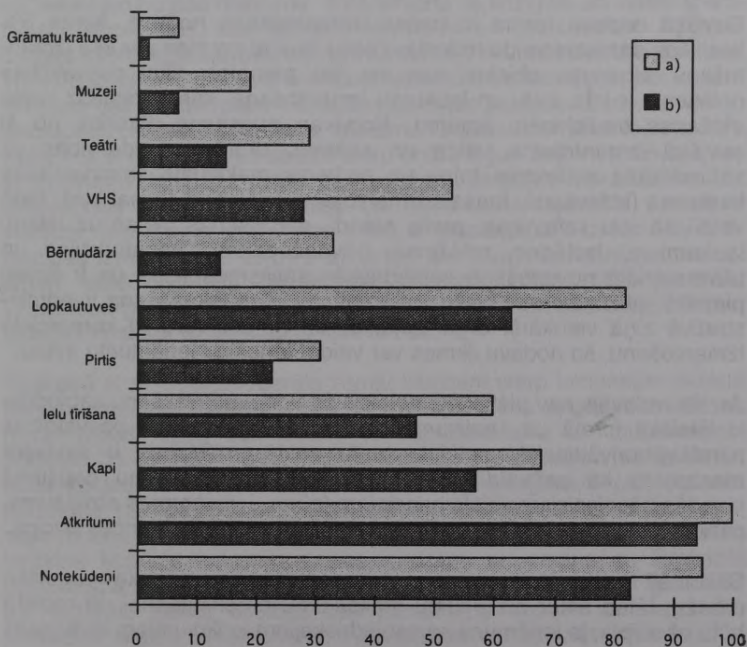
Blakus šim «pietiekamības» nosacījumam, kam jāpasargā no patvaļas, nodevu tiesībās dominē «izdevumu seguma» princips. Tas nosaka, ka nodevām pamatos jānosedz attiecīgās pārvaldes nozares vai lietojama ierīkojuma/ietaisies izdevumi, bet nedrīkst arī tos pārsniegt. Ja ierīces kalpo atsevišķām personām vai grupām, tad pagastam jāuzliek nodevas un iemaksas iespējami tādā apjomā, lai tiktu segti ekspluatācijas izdevumi un nevajadzētu izlietot vispārējos nodokļu līdzekļus. Pēc komunālās pašpārvaldes tiesību principa, pašvaldībam pieder patstāvība arī ieņēmumu sfērā. Šim izlemšanas iespējām attiecībā uz izmaksu segšanu ir politiska nokrāsa. Speciālatlīdzības ņemšana visās komunālajās konstitūcijās izteikta ar premisu: «cik tālu pieļaujama un nepieciešama». Praksē šī izvēles telpa tiek aizvien vairāk ierobežota. Komunālo budžetu finansēšanas grūtības prasa vairāk kā līdz šim, kur vien iespējams, visu, kas attiecas uz sociālo politiku, sportu, kultūru utt., finansēt ar nodevu un iemaksu līdzekļiem.

Ar klasiskajām «izmantošanas» nodevām kā atkritumu transports un notekūdeņu novadīšana, pa šo laiku sasniegta 100% izmaksu segšana. Citi ierīkojumi, kas kalpo sportam, kultūrai un sociālām vajadzībām, tātad apmierina vispārējās vajadzības, piem., pirtis, sporta laukumi, teātri, muzeji, bērnu iestādes u. c. ne tuvu nesasniedz izdevumu segumu. Šeit izdevumu segšanas princips bieži konfliktē ar vispārpolitiskajiem priekšstatiem, kas lietotājam tiek pamatoti ar konkrēta finansu apgrūtinājuma pieļaujamību. Taču ja būtu jāmaksā izdevumu nosedzošas nodevas, tad lielai iedzīvotāju daļai tiktu liegtas iespējas izmantot šos sabiedriskos ierīkojumus.

7. tabula rāda komunālo ierīkojumu izmaksu seguma pakāpi, sadalītu pēc lieluma.

	Apriņķa pašvaldības ar iedzīvotājiem						Apriņķim nepiederošās pilsētas		Kopā	
	Mazāk par 10.000		10.000 līdz 20.000		20.000 un vairāk		a)	b)		
	a)	b)	a)	b)	a)	b)				
Notekūdeņi	87,9	74,7	93,6	80,2	98,2	84,0	93,3	87,0	95,3	83,1
Atkritumi	97,1	91,7	97,6	94,4	97,8	93,3	100,0	93,1	100,0	94,0
Kapi	48,0	42,1	54,8	50,0	65,0	56,0	79,0	63,8	67,3	56,6
Ielu tīrīšana	11,0	7,4	20,6	16,4	52,6	37,4	73,8	59,8	59,8	47,0
Pirtis	32,5	23,1	32,8	21,7	31,5	20,2	28,1	20,1	30,9	20,9
Bērnudārzi	37,9	15,7	31,8	15,3	29,7	12,7	28,1	11,1	31,5	13,3
Kautuves	58,6	51,5	81,2	64,9	83,1	59,1	81,3	67,8	81,4	61,7
VHS	36,2	26,6	43,0	26,4	57,4	25,7	45,8	20,5	54,3	27,1
Teātri	33,0	23,8	37,1	26,8	32,7	24,6	26,3	9,9	28,0	13,9
Muzeji	35,0	11,5	23,4	4,8	12,9	2,3	16,3	8,1	16,4	6,5
Grāmatu krātuves	8,3	1,1	8,1	1,1	6,1	1,4	5,2	2,4	5,9	1,6

2. zīmējums grafiski attēlo to pašu tikai bez lieluma diferencējuma.

Tālākais speciālatlīdzības princips ir ekvivalences princips. Izrietoši no konstitucionālām tiesībām tā ir stingri ievērojama prasība pēc samērīguma. Nodokļu tiesībās tām atbilst t.s., «realitātes» mērs, kas tiek pielietots tur, kur padarītais darbs var tikt mērīts pēc daudzuma (piem. atkritumu transports) vai laika (baseina izmantošana), vai citiem kritērijiem. Arī «iespējamības» mēra gadījumā jā saglabā samērīgums starp uzlikto nodevu un administrācijas veikto pakalpojumu vai sabiedrisko ierīkojumu izmantošanu. Šeit pretnostatītas izmaksas, kas rodas pašvaldībai un priekšrocības, kas tiek piedāvātas lietotājam. Nedrīkst būt disproporcijas starp uzlikto maksājumu un pagasta veikumu. Tāpēc nepieļaujama ir tādu kritēriju izmantošana par atskaites punktu, kam nav tieša sakara ar sabiedrisko iestāžu izmantošanu vai citu priekšrocību iegūšanu, kas no tām izriet (piem., ienākumu lielums, ģimenes stāvoklis, īpašuma attiecības u.c.). Ja nodeva, ņemot vērā ekoloģiskus vai sociālus apsvērumus, noteikta ekvivalences principam neatbilstoši zema, tad to nedrīkst kompensēt uz citu maksātāju rēķina, bet gan jāsedz ar piemaksām no nodokļiem. Pagasta pārstāvniecībai, nosakot nodevu likmes, ir pietiekoši liela rīcības brīvība. Izšķiroties par nodevu apmēriem, jāatceras tiesību jēdzieni: «ciktāl attaisnojami un prasīti», kam jābūt pietiekoši skaidri izklāstītam pagasta pārstāvniecības leņumā.

Sevišķa nodevu forma ir īpašas izmantošanas nodeva, kuras 5% tiesiskos pamatus veido federālo zemju likumu normas par ielu izmantošanu. Nodevas objekts, kas var tikt pamatots tikai pašvaldības nolikumā, ir ielu, ceļu un laukumu izmantošana, kas pārsniedz koplīetošanas tradicionālo apjomu. Nodevas augstums atkarīgs no šī sevišķā izmantojuma veida un apjoma, tātad no iedarbības uz sabiedriskās satiksmes telpu un nodevas maksātāja saimnieciskās intereses (izdevības). Īpašais izmantojums sastopams visai bieži tādā veidā kā ielu kafejnīcas, preču stendi, pārdošanas vietas uz ielām, laukumiem. Izstādes, reklāmas, būvnožogojumi, konstrukcijas un būvmateriāla novietošana sabiedriskās satiksmes telpā un ir tipiski piemēri atlīdzībai par īpašo izmantošanu. Tās iekasēšana ir administratīvā ziņā vienkārši organizējama, un ņemot vērā to komerciālo izmantošanu, šo nodevu likmes var veidot ienesīgu ieņēmumu avotu.

Ja likumdevējs nav pietiekoši noteicis šo nodevu ievākšanu sabiedriski tiesiskā formā uz nolikuma pamata, to var nolemt pašvaldības pārstāvji privāttiesiski noteiktu tarifu veidā. Atšķirības ir pavisam mazas, tā kā pašvaldībām privāttiesisko atlīdzinājumu gadījumā jāvadās pēc tiesiskas valsts principiem (piem., virsnormas aizliegums, patvaļas aizliegums). Tas nozīmē, ka jāievēro ekviva — lences princips.

Sākotnēji pieminētais izmaksu seguma princips nosaka augstāko robežu, tātad satur aizliegumu maksājumu pārsniegšanai. Šī robeža būtu pārkāpta, ja ieņēmumi no sabiedriskajiem ierīkojumiem ievērojami

un ilgstoši pārsniegtu ekspluatācijas izmaksas, vai arī, ja tiek ierēķināti maksājumi, kas nav nepieciešami pakalpojuma veikšanai (piem. , ja tiek uzturēts pārāk augsti apmaksāts un skaitliski pārāk liels personāla štats, kas nav nepieciešams). Apstākļu radītie pārpalikumi jāuzglabā īpašajos ietaupījumos (sonderÅcklagen) un 5 gadu posmā, kā paredz vairākums nodokļu likumu, jāizlieto par labu nodokļu maksātājiem. Kāpjošas izmaksas, saglabājoties iepriekšējām nodevu likmēm, var tikt finansētas no šiem ietaupījumiem (t.s., izlīdzinošie nodevu ietaupījumi). Ja prakse būtu savādāka un nodevu pārpalikumi tiktu pakļauti budžeta kopējā seguma principam, tad tiem būtu īpašo nodokļu raksturs.

Iemaksu definīcija jau ir dota agrāk. Iemaksu finansiālā un budžeta politiskā nozīme ir ļoti liela. Mērķis ir priekšrocību izlīdzināšana un tam jānodrošina ātra līdzekļu atgriešanās pašvaldības rīcībā (refinansēšanai). Ir zināmas dažādas piemaksu formas, kurām tomēr ir vienas un tās pašas pazīmes. Labiekārtošanas iemaksas tiesiskais pamats meklējams valsts likumā «Par celtniecību», un tas uzliek pagastiem iekasēt līdzekļus vispirms sabiedriskās satiksmes vietu iekārtošanai, no kurām ir atkarīga tieši un netieši pieguļošo gruntsgabalu funkcijas. Pastāv tiešas attiecības starp pagasta izmaksām un ērtību ieguvušo īpašnieku iemaksām. Iemaksu uzlikšana nosaka tiesisku nepieciešamību pēc nolikuma, kurā ietverts vajadzīgais un vietēji specifiskais regulējums, kas iekļauts likumā «Par celtniecību». Pagasta daļības kvota labiekārtošanas izdevumos, ko likumdevējs ir noteicis ar 10% minimumu, ir jāregulē nolikumā tāpat kā tie uzlabojumi, par kuriem iemaksa tiek ņemta (piem. , braucamās daļas paplašināšana, ietves un velosipēdu ceļi, apzaļumošana, laukumu veidošana un iekārtošana utt.). Nolikumā arī ir jāfiksē, kā sadalīt starp ērtību ieguvušajiem iedzīvotājiem to izdevumu daļu, kas paliek pēc pašvaldības daļas atskaitīšanas. Ja celtniecības izmantojuma veids un mērs kādā norēķina apvidū ir vienāds, tad derīgs sadalījuma mērs ir gruntsgabala izmēri. Ja celtniecības izmantojuma veids ir atšķirīgs, tad jālieto kombinētā metode: jāņem vērā gruntsgabala lielums un pieļaujamās stāvu platības, vajadzības gadījumā jāuzliek piemaksas par rūpniecisko izmantošanu, tādējādi nosakot uzlabošanas izdevumus.

Saskaņā ar atsevišķu federālo zemju tiesībām starp iemaksām eksistē kanālu un ūdens iemaksas par pirmreizējo ūdens apgādes un ūdens novadīšanas ierīču celtniecību, to paplašināšanu un atjaunošanu. Atkarībā no dažādām iekasēšanas iespējām (atsevišķo vienību likme, faktiskie izdevumi), maksājumi konkrēta gruntsgabala pieslēgšanai jāuzskata par pašvaldības izdevumiem, kuri jāatlīdzina ērtību ieguvējiem. Šeit ieteicams atvilkums pēc faktiskā naudas izlietojuma un ierēķins kopējos izdevumos, kas sedzami ar iemaksām. Pretstatā uzlabojuma iemaksu tiesībām, kas normē pienākumu iekasēt šo iemaksu, federālo zemju tiesībās nav pienākums iekasēt iemaksas par pārvades ietaišu izmantošanu. Pašvaldības var iekasēt iemaksas. Ja

tas netiek darīts, tad izdevumi iekļaujas kā ekspluatācijas izdevumi nodokļu maksājumos. Pēc visiem federālo zemju komunālo maksājumu likumiem, iemaksas par sabiedrisko ietaišu izmantošanu, aprēķināmas pēc ražošanas saimnieciskajiem principiem. Pie šiem maksājumiem skaitāmi arī iegādes un izgatavošanas izdevumu norakstījumi un procentu maksājumi par pamatkapitālu. Pie % maksājumiem par pamatkapitālu netiek ņemta vērā tā kapitāla daļa, ko veido iemaksas, pabalsti un līdzīgi maksājumi (piem., par nomaiņu). Literatūrā tiek pārstāvēts uzskats, ka, aprēķinot norakstījumus, jāvadās pēc izgatavošanas izmaksām, atrēķinot pabalstus un iemaksas.

Praktiskajā komunālpolitikā tas nozīmē, ka pagasta parstāvniecība ar savu lēmumu par iemaksu iekasēšanu nodevu lielumu nosaka iepriekš. Ja tiek ņemtas iemaksas, samazinās esošās lietojuma nodevas, ja netiek iemaksas ņemtas vispār, tad esošās nodevas palielinās. Pagasta parstāvniecība savā izvēlē ir brīva, jo nepastāv nekāds pienākums izdot iemaksu nolikumu attiecībā uz pašvaldības ierīkojumiem. Tīra nodevu finansējuma priekšrocības ir taisnīgāks, līdzīgāks un ilgstošāks maksājumu pārdalījums, kas liek nopietnāk ikkatram lietotājam veikt maksājumus. Iesaistītajiem uzņēmumiem nodevās ir samazināmi ražošanas izdevumi. Īrniekam katrā ziņā tas rada papildus izdevumus, turpretī iemaksas tikai skar attiecīgo gruntsgabala īpašnieku. Pagastam iemaksu uzlikšana ir neliela un islaicīga pašu un piesaistīto līdzekļu izmantošana. Beidzot iemaksas tiek piespriestas arī tiem gruntsgabalu īpašniekiem, kam labums ir mazs vai nav vispār (piem., neapbūvētie gruntsgabali). Tas jāaplūko uz vietas, vadoties pēc apstākļiem.

Ielu piemaksu ievākšanai piemīt eksplozīvs raksturs. Ar to saprotama piegulošo gruntsgabalu īpašnieku piesaistīšana vietējās nozīmes ielu labošanai un paplašināšanai. Dažos komunālo maksājumu likumos iemaksas piedzenamas par pārbūvi un izbūvi. Ne visās federālajās zemēs ir noteikts šis pienākums iekasēt iemaksas (nevis «jāiekasē», bet gan «var tikt iekasētas»). Īpaši jaunajās zemēs, kur pārsvarā ielu un ceļu tīkls ir nožēlojamā stavoklī, bieži rodas daudzas emocionālas diskusijas, kas atsaucas uz vispārējo sociālo un saimniecisko situāciju jaunajās federālajās zemēs, pārbūvējot centralizēti vadīto tautsaimniecību uz tirgus ekonomiku orientētu uzņēmumu struktūru, un kas beidzas ar frāzi: «To mēs no saviem pilsoņiem vēl nevaram prasīt». Iepriekš pieminētā terminu pagarināšana un maksājumu atlaišana rada precedentu arī šiem gadījumiem. Ielu iemaksa ir uz gruntsgabalu attiecināts maksājums. Satiksmes vajadzībām atbilstoša iela ar drošām gājēju ietvēm un pietiekamu apgaismojumu būtiski paceļ piegulošā gruntsgabala vērtību.

Šis priekšrocības, kas piemīt attiecīgajam gruntsgabalam, ir finansiāli jāizlīdzina. Iemaksas noteikšanai jāņem vērā dažādi kritēriji, lai panāktu iespējami taisnīgu risinājumu. Par šo klasifikāciju jālemj

pagasta pārstāvniecībai un tas jāfiksē nolikumā.

Ja iemaksās maksātājiem priekšrocības ir dažādā apjomā, tad arī iemaksas ir atbilstoši jāizrēķina. Šajā gadījumā galveno lomu spēlē celtniecības izmantojuma veids un apjoms, tā, ka iemaksas sadalījumā noteicoši būs ne tikai gruntsgabala lielums, bet arī ēkas stāva laukums. Rūpniecisks izmantojums, parasti, noved pie augstākām iemaksām, tā kā saimnieciskais labums no izbūvētās ielas tiek vērtēts augstāk.

Ja iela, ne tikai potenciālajam iemaksas veicējam ir izdevīga, bet pārsvarā nāk par labu sabiedrībai, tad nolikumā ir paredzēta pašvaldības piedalīšanās tikai ar saviem līdzekļiem. Šajā gadījumā attiecīgi jāņem vērā tās priekšrocības, kas rodas sabiedrībai. Likumdošana ir izveidojusi šādus kritērijus:

- ja satiksmes ierīkojumi pārsvarā kalpo pieguļošo gruntsgabalu īpašnieku satiksmei, pagasts sedz ne mazāk kā 25% izdevumus;
- ja satiksmes ierīkojumi kalpo vietējai satiksmei, tad pagasts sedz ne mazāk kā 50% izdevumus;
- ja tie kalpo pārsvarā vispārēja rakstura (tranzīta) satiksmei, kas pārsniedz lokālās robežas, tad pašvaldības apmaksā ne mazāk kā 75% izdevumu.

No tā secināms, ka pagasti savos nolikumos var ņemt lielāku daļību. Kas attiecas uz pakārtojumu dažādām klasifikācijām, tad šeit būtu jānodod praktisks ieteikums. Pieņemot nolikumu, visu kopējo ceļu tīklu vajadzētu klasificēt jau pēc zināmajiem kritērijiem.

Nolikumā jānosauca tās ielu daļas, par kurām tiek ņemta iemaksa (piem. , braucamā daļā, nosakot maksimālo platumu, gājēju ceļš, velosipēdu ceļš, apzaļumošana, apgaismošana utt.) un kā ieteikums jānosaka, ka iemaksa var tikt ņemta nošķirti par katru detaļu. Tikko ir sākti attiecīgais pasākums, nolikumā var noteikt iepriekšējos maksājumus. Tam ir tā priekšrocība, ka jau no paša sākuma ir noteikts apgrūtinājums, kas pēc priekšrakstiem var tikt iekasēts pa daļām. Izklidētas lokālās apbūves gadījumā, kur grūti nosakāms celtniecības izmantojuma veids un mērs, nolikumā var fiksēt iemaksu atlīdzināšanu uz sabiedriski tiesiskās vienošanās pamata. Bieži šie izbūves pasākumi saņem federālo zemju un valsts piemaksas un pabalstus.

6.4 Finansu dotācijas / Finansu izlīdzinājums.

Ļoti nedaudzas pašvaldības ir spējīgas veikt gan pašu, gan tām uzdotos kopējos uzdevumus, izmantojot tikai savas pašu finanses. Lai izlīdzinātu atšķirīgo finansu un saimniecisko stiprumu un lai izvairītos no atšķirībām dzīves apstākļos, mūsu finansu regulējums paredz izlīdzināšanas mehānismu.

Pamati tiek doti konstitūcijas 106. panta 7. rindkopā. No federālo zemju

daļas, kas veidojas no kopējiem nodokļu ieņēmumiem, pašvaldības un to apvienības saņem noteiktu apjomu %, kas nosakāms federālo zemju likumdošanā. Tas nosaka, vai vispār un cik lielā apjomā ieņēmumi no federālo zemju nodokļiem jānonāk pašvaldību rīcībā. «

Ideja par finansiālo izlīdzinājumu izrietēja galvenokārt no materiālās nepieciešamības laikā pēc Pirmā pasaules kara. Mūsdienu finansu izlīdzinājuma sistēma, ar savu individuālo, smalki šazaroto regulējumu, ar iepriekšējo salīdzināma tikai pamatstruktūrā. Šī daudzveidība nav šeit jāaplūko, jāuzsver tikai nospraustais mērķis un iespējamā reakcija pagastos.

6.4.1 Finansu izlīdzinājuma pamati un mērķi.

Lai palielinātu ieņēmumu apjomu savu un deleģēto uzdevumu veikšanai, pašvaldības saņem līdzekļus finansiālajam izlīdzinājumam. Katra federālā zeme, pamatojoties uz katrai zemei specifisku finansu izlīdzinājuma likumu veido t. s. nodokļu savienību, kurā tiek iemaksātas noteiktas federālo zemju daļas. Pašvaldībām uz to nav nekādas ietekmes. Šīs daļas tiek noteiktas atkarībā no federālās zemes likumdošanas, kā arī tiek ņemts vērā ieņēmuma veids, pie kam pamatlikumā ir noteikti tikai kolektīvie nodokļi, bet ne specifiskie zemju nodokļi, kā arī attiecīgā % kvota, kas rāda, cik liela finansu izlīdzinājuma masa tiek piešķirta pašvaldībām. Šajā katlā ir daļa no ienākumu, korporācijas (jurid. pers.) nodokļa, patentnodokļa pārdales, ieņēmumi no federālo zemju finansiālā izlīdzinājuma, zemes pirkšanas nodokļa, īpašuma, transporta un citiem federālo zemju nodokļiem. Šī finansu masa tiek pielietota vispārējo finansu dotāciju gadījumā, kā arī mērķa dotācijām un investīciju mērķiem.

6.4.2 Būtiskās dotācijas un to piešķiršanas kritēriji.

Vispārējās finansu dotācijas kalpo kā papildinoši nepieciešams pašvaldību finansiālais nodrošinājums. Mērķis ir daļēji izlīdzināt teorētiski noteiktu finansu «spraugu» starp faktisko pašvaldības finansu spēku, kas rodas no pašu nodokļu ieņemšanas, un nenosegtām finansu vajadzībām. Šajā gadījumā finansu vajadzība nav objektīvi izzināta, to būtu neiespējami arī konstatēt, bet tas ir finansu izlīdzinājuma masas atvasināts lielums, kas tiek aprēķināts atbilstoši iedzīvotāju skaitam. Turklāt iedzīvotāji tiek «izrēķināti» atšķirīgi.

Tā kā pagasti ar noteiktu iedzīvotāju skaitu saņem valsts «deliģētos» uzdevumus, jo tiem atkarībā no skaita un atbilstoša pārvaldes aparāta iespējams veikt šos uzdevumus, tad šo pagastu iedzīvotāji tiek «uzcenoti». Ar to šīs finansiālais pārākums izlīdzina pārņemto uzdevumu rezultātā radušos papildus izdevumus, jo nodevu ieņēmumi reti kad sedz šos tērņus. Ar šo iedzīvotāju skaita «aprēķināšanu» tiek ņemti

vērā arī citi izdevumi, kas saistīti ar noteiktām funkcijām, galvenokārt par mērķi liekot plānošanas darbu. Un vēl, kā agrāk vecajās, tā tagad jaunajās federālajās zemēs ar finansiālo stimulu palīdzību apgabala un administratīvo reformu gaitā tiek uzsvērts attiecīgais pašvaldībai uzticētais mērķa lielums.

Šim nenosegtajam finansu vajadzības koeficientam, kas iegūts no kopvērtējuma («bagātinātais» iedzīvotāju skaits), reizinātam ar pamatsummu, tiek pretnostatīts nodokļu spēka koeficientam. Tas veidojas no katras pašvaldības nodokļu spēka koeficientu summas, kurā tiek iekļauta pašvaldības ienākuma nodokļa daļa, zemes un patenta nodoklis, atskaitot patentnodokļa pārdaļījumu. Lai iegūtu šo nodokļa spēka koeficientu, vietejie iepriekš uzskaitīto nodokļu faktiskie ieņēmumi tiek pārrēķināti, pielietojot fiktīvas, visā zemē vienādas likmes, kas noteiktas finansu izlīdzinājuma likumos.

Komunālpolitikām šīs fiktīvās likmes ir ļoti svarīgas, ja viņa pagastā noteiktā likme ir zemāka, tad tomēr tas nodokļu spēka radītājs tiek tā aprēķināts, it kā nodokļi būtu uzlikti pēc kopējās federālās zemes likmes. Ja salīdzinājumā iznāk, ka vajadzības koeficients ir lielāks, tad atšķirīga summa tiek izlīdzināta ne pilnā apjomā bet gan ar noteiktu procentu likmi, kas svārstās starp 50 — 70%. Šī summa tiek piešķirta kā brīvi izlietojams ieņēmums (shēmas dotācija). Shēmas dotācijas kalpo kā vispārējie seguma līdzekļi pašvaldības budžeta stiprināšanai. Tos piešķir bez iesnieguma, un tiem nav nepieciešama atskaite par tā izlietojumu. Nepilnīgajam finansu izlīdzinājumam jāpamudina pašvaldību, savas finansu patstāvības ietvaros, izmantot visas savas ieņēmumu iespējas.

Ar mērķa finansu dotācijām, atkarībā no federālās zemes, tiek izlīdzināti pārvaldes budžeta īpašie apgrūtinājumi, ko rada sabiedrisko ierīkojumu uzturēšana un lietošana. Šeit bieži seko izlīdzinājums tiem tiesiskajiem norādījumiem, kas rada papildus izdevumus pašvaldībām (piem., personāla izdevumi, ko izraisa federālā zeme, veidojot bernudārzu tīklu). Skolu finansējumu izlīdzināšana (ieskaitot skolēnu stimulēšanu) un tekošās dotācijas ielu uzturēšanai (par km) ir tipiski piemēri.

Politisku mērķu izvirzīšana, kas nozīmīga zemei, tiek realizēta ar īpašām mērķa finansu dotācijām, ar kurām jāatbalsta vietējā kultūras dzīve (piem., bibliotēkas, teātri, orķestri, muzeji un mūzikas skolas); šīs dotācijas kā nosacījumu paredz iesaistīt pašvaldības budžeta līdzekļus kā papildinājumu. Pie īpašām finansu dotācijām vēl jāskaita krīzes dotācijas, kas nāk no federālās zemes kompensācijas fonda. Ar to pašvaldības, kas izmantojušas katru taupīšanas iespēju un tomēr izsmēlušas visus ieņēmumu avotus, un, stingri ievērojot budžeta izpildē taupības un saimnieciskuma principu, vienalga nevar to sabalansēt, saņem finansu palīdzību pierādīta deficīta pilnīgai vai daļējai segšanai.

Pie dotācijām ar investīvu mērķi skaitāmas vispārējās bezmērķa dotācijas, kas kā īpašuma budžeta līdzekļi var tikt izmantoti pēc pašvaldības ieskatiem. Ar investējošām mērķa dotācijām federālās zemes mēģina īstenot savu politiku arī tajā virzienā, kurā komunālā pašpārvalde pati grib noteikt prioritātes. Pašvaldības ar šo «pievilcīgo» līdzdalību finansējumā «ar zelta pavedu» tiek novirzīti tur, kur zemes ar pašvaldības palīdzību vēlētos realizēt savas politiskās ieceres. Tas gan ir skaidri redzams, ka visās federālajās zemēs tas ir atšķirīgi. Tai laikā, kad jaunajās federālajās zemēs investīcijas tiek izmantotas tādās vitāli svarīgās jomās kā veselīgas un drošas ūdens apgādes sistēmas izbūvē, notekūdeņu novadīšanā, nekaitīgā atkritumu, piesārņojuma likvidēšanā, slimnīcu modernizēšanā, veco un nespējīgo ļaužu mītnu sakopšanas darbos, dažās «vecajās» federālajās zemēs tiek dota priekšroka alternatīvās enerģijas ieguvei, ekoloģiskai lauku rajonu celtniecībai, velosipēdu ceļu izbūvei, atbilstošu autoceļu izbūvei nomaļos apvidos, kā arī veicinot uzlabojumus sabiedriskajiem personu pārvadājumiem.

6.5 Kredīti.

Finansējums no kredītiem ir šķietami vienkāršs un neapgrūtināošs finansējuma veids. Mūsdienās var atļauties investīcijas, tāpat var realizēt vēlamās augst — un dziļbūves, var iegādāties īpašumus, kuriem investīciju periodā nav savu līdzekļu, taču, kurus iespējams aizņemt. Pēc tam ik gadus sekojošie parāda pakalpojumi (% un pamatsummas dzēšana) bieži ir tā noteikti, ka salīdzinājumā ar to, ko komunālpolitiski varētu veikt, šķiet tik niecīgi, ka rodas pārlicība — turpmākais apgrūtinājums ir bez pūlēm pārvarams. Taču: kredīti ir dārgs finansējuma līdzeklis. Aizņemtais kapitāls ir ne tikai jāatmaksā, par to ir jāmaksā arī procenti. Šie procenti ir papildus finansu patēriņš, par ko netiek saņemts nekāds pretpakalpojums.

Ja % lielumu nevar ietekmēt, tā kā to veido kapitāla tirgus pēc pieprasījuma un piedāvājuma, tad procentu nomaksas apjomu parādnieks var ietekmēt visai būtiski, dzēšot pamatsummu. Ir vienkāršs likums: jo lielāks pamatsummas dzēsums, jo mazāki kopējie maksājami procenti. Ņemot vērā kredītu ietekmi uz komunālajiem budžetiem, likumdevējs ir noteicis, ka visi kredīti budžeta nolikuma ietvaros pakļaujami uzraudzības iestādes apstiprinājumam. Pirms vispār budžeta nolikumā nonāk pie kredīta ņemšanas noteikumiem, likumdevējs formulējis prasības, bez kuru izpildes nedrīkst ieplānot nekādu kredītu ņemšanu. Pienākums saņemt atļauju un sekojošie kritēriji ir spēkā arī attiecībā uz kredītvērdīgiem tiesiskiem darījumiem:

— kredītus drīkst ņemt tikai tad, ja cits finansējums nav pieejams vai nav mērķtiecīgs;

8. tabula. Pašvaldību parādu veidošanās. *

1950	366 milj. DM
1960	11.073 milj. DM
1970	39.740 milj. DM
1980	86.766 milj. DM
1990	114.426 milj. DM

No tiem parādi par kredītu:

	Kredīta dzēsumi	Kredīta %	Kopā
1990	8.069 milj. DM	38.170 milj. DM	46.2339 milj. DM

Šeit neuzrādītie (1990):

Parādi pie sab. budžetiem	10.434 milj. DM
Iekšējie aizņēmumi	350 milj. DM
Kases kredīti	1.692 milj. DM
Garantijas, galvojumi	17.060 milj. DM

*) atvasinājums no 1992. g. statistikas gadagrāmatas.

- kredītus drīkst ņemt vienīgi investīcijām (tas neattiecas uz kredītiem, kas ņemti kredītmaiņai, jo tie parādus nepalielina);
- kredītiem jābūt ieplānotiem, ja darbības spējas ilgstošā laikā netiek ierobežotas;
- budžeta nolikuma paredzētajai ņemamo kredītu kopsummai nepieciešams uzraudzības iestādes apstiprinājums. Tas var tikt daļēji vai pilnīgi atteikts un nodrošināts ar nosacījumiem;
- kredītus drīkst ņemt tikai tad, kad tie nepieciešami finansēšanai;
- pašvaldības nedrīkst saviem kreditoriem dot īpašus nodrošinājumus.

Uzraudzības iestāde, dodot atļauju, īpaši pārbaudīs, vai papildus parāda maksājumi ilgstošā laika posmā neietekmē pašvaldības rīcības iespējas. No pašvaldības 5 gadu finanšu plāna jāklūst skaidram, ka no pārvaldes budžeta var tikt segti ne tikai kredīta procenti, bet arī var tikt nodoti īpašuma budžeta rīcībā obligātie pārvedumi no pārvaldes budžeta, kas aprēķināmi īpašuma budžetā kā kredīta dzēsums. Precizējums šiem finanšu saimnieciskajiem pārbaudes kritērijiem seko, aprēķinot, t. s. , «brīvo finanšu smaili». Iesaistot finanšu plānojuma periodā iepriekā noteiktos kredītu līdzekļus, tiek pretnostatīts pārvaldes budžeta pārpalikums, kuram tiek aprēķināti procenti, kopējam dzēsumam un kredīta sagādes izmaksām, kuras tiek aprēķinātas īpašuma budžetā. Ja pēc tā pastāv vismaz sabalansētība, vai pat atlikums, tad var runāt par «brīvo finanšu smaili», kas atļauj finansēt to slodzi, kas ilgstošā laikā rodas no ņemtā kredīta. Ja šī finanšu atlikuma nav, tad uzraudzības iestāde kredīta ņemšanu noraidīs.

Tikai izņēmuma kārtā ar stingriem nosacījumiem (piem. , attiecībā uz budžeta izpildi: investīciju atmaksājumi vai iecerētie aizņēmumi, ja piešķirtas dotācijas un piemaksas) vai nodokļiem (piem., pamatīgas

pārbūves un uzlabojumu iemaksas pielietojamas īpašajiem naudas atmaksājumiem) var rēķināties ar uzraudzības iestādes atļauju, ja pagastam rastos ievērojams ļaunums, izpaliekot šīm investīcijām. Šāda situācija komunālā pašpārvaldē pieprasa pagastu pārstāvju augstu atbildības sajūtu.

Noslēgumā divi aspekti, kuriem netiek veltīta pienācīga uzmanība.

1. Iekārtu ekspluatācijas lietošanas ilgums un aizņēmuma deldējuma daļas.

Tā saucamo, pašfinansējošo ierīkojumu gadījumā, kad pēc ražošanas saimnieciskajiem principiem izdevumi ietilpināti atlīdzību kalkulācijā, nākotnē vairāk nekā līdz šim vajadzēs pievērst uzmanību, lai:

- kredīta dzēsuma daļas atbilst no kredītiem finansēto iekārtu izmantošanas ilgumam;
- pārvaldes budžeta pieskaitījumi īpašuma budžetam ir vismaz tik lieli, kā ar atmaksām par lietojumu ieņemtie norakstījumi.

Jo: norakstījumu likmes aplūko iekārtu regulāro izmantošanas ilgumu, pēc kura tās atkal jāaizstāj ar jaunām. Kredītņemšana notiek, ievērojot kopējā seguma principu un īpašuma budžeta kredītāja — dzības principu; tas neattiecas uz atsevišķām investīcijām, bet gan globāli — uz visām investīciju iecerēm kopā. Parasti šie kredīti ir aizņēmumi (annuitātes aizņēmumi), tas nozīmē, pārsvarā ar 1% no sākotnējās aizņēmuma summas noteiktā kredīta procenta likmes, lai panāktu vienmērīgu ikgadēju parāda noslogojumu — tiek paaugstināta par atpakaļejošā (apjomā samazinošā) parāda atlikuma ietaupījumiem %. Tas noved pie tā, ka atkarībā no % likmes lieluma annuitātes aizņēmumi tiek atmaksāti vidēji pēc 24 — 26 gadiem. Pie iekārtām, piem., kuru izmantošanas ilgums ir 10 gadi un norakstījuma likme (lineāra) nemainīga 10% gadā, tas nozīmē, ka tiek veikti rezerves daļu, vai remonta maksājumi, kas parasti tiek finansēti no kredīta, pie kam iegādes finansēšanai ņemtais kredīts vēl nav atmaksāts.

Tāpēc atgādinājums komunālpolitīkiem — aizņēmuma līgumu saturs jāveido variabli. Mūsu piemērā tas nozīmē, ka deldējums atbilst norakstījumiem. Tas visnotaļ jāsaista ar kopējā seguma principu, katrs ar finansēm saistītais atbildīgais līdzstrādnieks ļoti labi zin, cik lielas ir kredīta vajadzības atsevišķajām investīcijām. Ja mūsdienu budžeta tiesības vairs neizšķir rentablus un nerentablus kredītus, tad tomēr aiz visa tā stāvošā doma, ka kredīts tiek atgūts ar atlīdzību (par ierīču lietošanu), uzliek par pienākumu, ka ar izmaksu sedzošiem atlīdzinājumiem kompensētie norakstījumi pilnā apjomā tiek pieskaitīti īpašuma budžetam. Vienīgi, ja iekārtu iegādei ņemtais kredīts tiek deldēts ar tādu pašu % likmi kā ir noteikta norakstījumu likme, var

izvairīties no ilgstoša, pat uzkrājoša budžeta apgrūtinājuma. Šī pieeja tāpat der investīcijām, kas nekalpo, t. s. pašfinansējošiem ierīkoju — miem. Ņemot vērā finanšu saimnieciskos cēloņus, jātiecas pēc solidas komunālās finanšu politikas:

- atjaunošanas ieceres (īpaši ielu atjaunošana),
- pamatkapitāla kustamās mantas iegādi visumā nefinansēt no kredīta līdzekļiem.

2. Aprūpes līgumi.

Tas ir relatīvi jauns pakalpojuma veids. Te nepieciešams kritisks skatniens, lai atšķirtu priekšrocības no trūkumiem. Pēc pamatkonceptijas privātais uzņēmums uz līguma vienošanās pamata pārņem no sabiedriskā uzdevuma nesēja (pagasta vai mērķa apvienības) ilgstošu, grūti pārvaldāmu un personāla ziņā dārgu investīciju ieceru organizatorisko un finanšu saimniecisko aprūpi. Visa plānošana un uzdevumu uzticēšana, atkarībā no līguma, ko vairāk vai mazāk ietekmē «aprūpētājs», joprojām paliek pasākuma organizētāja kompetencē. «Aprūpētājs» pārņem pārsvarā organizatorisko un finansiālo norisi uz pasākuma organizētāja rēķina, tekošā rēķina (kontokorrentkredits) kredīta palīdzību (ievērojot finanšu tirgū valdošos %).

Šī relatīvi dārgā iesaistīšanās kopējā finansēšanā ar vidēju vai ilgstošu aizņēmumu tiek padarīta par parastu investīciju finansēšanu.

Šos kredītus ņem «aprūpētājs», taču aprūpes līguma pasākuma organizētājam jāuzņemas saistības, ka ir gatavs «pārņemt» šos kredītus no «aprūpētāja», atbrīvojot to no parādu kārtošanas. Par šī aizņēmuma noteikumiem parasti pēc pagasta pilnvarojuma ir vienojusies cita persona. Ņemot vērā šo pagasta saistību, kredīta pārņemšana, kas līdzinās kredītvēidīgam tiesiskam darījumam, un saistību, kārtot parādus par «aprūpētāja» ņemtiem kredītiem, kas tiesiski un saimnieciski ir pielīdzināmi galvojumam, ir nepieciešama dubulta uzraudzības iestādes atļauja: vienreiz — kredītvēidīgajam tiesiskam darījumam, otrreiz — galvojumam. Regulējums par visu valsts piemaksu un iemaksu novirzīšanu kā arī pienākums maksāt par «aprūpētāja» iesniegto gala aprēķinu ir turpmākās detaļas, kas liek būt uzmanīgam un precīzi formulēt līguma noteikumus. Turklāt «aprūpētājam» par tā pakalpojumiem jāmaksā noteikta atlīdzība, kas parbaudot saimnieciskumu, jāņem vērā. Tas vajadzīgs, lai atbildētu uz jautājumu, vai pasākuma organizētājam nav saimnieciski izdevīgāks klasisks kredīta finansējuma variants. Pavirši novērtējot, nonākam pie rezultāta, ka aprūpes līgumu gadījumā tiek runāts par tiesiski pieļaujamu savu uzdevumu izpildes organizācijas formu, taču saimnieciski tā nav tā labākā. Turklāt tiek pieļauts, ka uzrādītajiem riska faktoriem var un vajag tikt samazinātiem ar līgumiski nodrošinātam līdzlēmšanas tiesībām.

6.6 Līzings.

Jautājums par pagastu vajadzībām pēc investīcijām visā valstī tiek diskutēts. Vai līdzās esošajām finansēšanas metodēm no budžeta līdzekļiem un kredītiem nav rodamas citas iespējas, kas ir tiesiski pieļaujamas un atslodotu saspringtos budžetus. Līzings līgumi, apgādājot investīciju un patēriņa preces, privātajā saimniecībā pazīstami jau no 50. g. sākuma, tie atraduši vietu arī sabiedriskajā finansu saimniecībā. Kas ir līzings? Kādas priekšrocības un trūkumi tam raksturīgi, kas jāievēro slēdzot līgumu, kā notiek aprēķins budžetā un kā jānovērtē līzings līgumi pēc komunālās satversmes tiesībām?

6.6.1 Jēdziena formulējums.

Līzings ir kustamo un nekustamo saimniecisko priekšmetu ilgtermiņa iznomāšana (īpašs veids: īre ar pirkšanas noteikumiem. Īrē tiek ieskaitīta jau cena). Saimnieciskos priekšmetus iegādājies vai izgatavojis iznomātājs (līzings devējs). Kā likums līguma ilgums un līzings likmes lielums tiek tā aprēķināts, ka līzings devējs nomas laikā var daļēji amortizēt savas investīciju izmaksas. Pēc līguma noteicēšanas, atkarībā no līguma vienošanās, manta tiek atdota līzings devējam vai līzingsņēmējs to iegādājas, samaksājot atlikušo vērtību, vai arī vēlreiz pagarina nomas laiku.

6.6.2 Līzings priekšrocības un trūkumi.

Priekšrocības: iegādājoties uzreiz nav jāmaksā visa kopīgā summa; atbrīvojas budžeta līdzekļi citiem mērķiem. Pēc līzings līguma noteicēšanas, līzingsņēmējs var izšķirties, līzēto mantu aizstāt ar tehniski labāku vai lētāku (piem., datu apstrādes iekārtas). Līzings devēja zināšanas racionalizācijas un specializācijas jomā varētu radīt izmaksu priekšrocības. Nodokļu priekšrocības parasti sasniedzamas tikai sabiedrības saimnieciskajā sfērā, sevišķi autonomajos uzņēmumos un sabiedrībās.

Trūkumi: ar līzings objektu pagasts neiegūst īpašumu. Līzings priekšmeti nesaņem federālās zemes piemaksas. Līzings līgumi neatspoguļo izteikti izdevīgāko finansējuma formu. Līzings likme līzings devēja ieguldītajam kapitālam (parasti 100% piesaistītais finansējums) rodas no kapitāla izmaksām, kā arī piemaksām par līzings devēja izdevumiem, risku un peļņu. Līzings objekta izmaksas, kā apdrošināšana utt. parasti tiešā veidā sedz līzingsņēmējs, tāpat kā maksājumi par, piem., aparātu līzings raksturīgajiem apkopes un remonta līgumiem, kas bieži faktiski nav vajadzīgi un ir «monopolitiski» palielināti.

6.6.3 Līgumiskais regulējums.

Līzinga līgumi tiesiski ierindojami starp nomas un pirkšanas līgumiem. Uz ko līgums attiecas, secināms, pēc līguma noteikumiem. Tām piemīt viscaur svarīga komunāltiesiska ietekme. Līzinga līgumā ir regulējams:

- zemes nomas laiks, kurā līzinga ņēmējs līgumu parasti uzteikt nevar;
- vienošanās par iespējamo termiņa pagarinājumu vai pirkšanas nolūkiem;
- līzinga likmju lielums un to izmaiņas iespējas (piem. , automātisks indeksa nosacījums (Indexklausel — reģistra nosacījums) vai pielāgošanas nosacījums jaunas lietas iegādes vērtībai: no pagasta saimnieciskā viedokļa tādu nevajadzētu pieņemt);
- vienošanās par līzinga devēja vai līzinga ņēmēja riska uzņemšanos mantas iznīcināšanas vai nozaugšanas gadījumā;
- vienošanās par apkalpošanu, kopšanu un uzturēšanu, iekļaujot iespējamās tiesiskās sekas noslēgto tiesību un pienākumu pārkāpšanas gadījumā.

6.6.4 Aprēķināšana budžetā.

Pirms līzinga līguma noslēgšanas vajadzētu notikt tā izsludināšanai. Kā minimums vajadzētu izskatīt vairākus piedāvājumus. Arī šeit jāievēro taupības un saimnieciskuma principi. Līzinga līgumi savā saimnieciskajā rezultātā pielīdzinās termiņa atlikšanai un pirkšanas cenas aplikšanai ar %, attiecīgi ilgtermiņa kredītam ar maksājumu pa daļām. Līzinga likmju aprēķināšana notiek pēc visu federālo zemju pašvaldības budžeta nolikuma 1. panta 2. rindkopas noteikumiem, kas nosaka ka,

- līzinga likmes (ne tikai atlikusī pirkšanas cena, kas noteikta līgumā, saskaņā ar kuru pēc tā termiņa beigām, objekts pāriet pagasta īpašumā) tiek aprēķinātas īpašuma budžetā. Šī līzinga likmes daļa, kas kalkulēta kā deldējuma daļa, palielina obligāto pārvaldes budžeta pārvedumu īpašuma budžetā;
- līgumu līzinga likmes, pēc tam, kad objekts pēc līguma termiņa beigām nepāriet pašvaldības īpašumā, tiek aprēķinātas pārvaldes budžetā.

6.6.5 Līzinga līgumu komunāltiesiskais aplūkojums.

Kā kredītveidīgam tiesību darījumam ar savu ilgstošo maksājumu saistību, kas saimnieciski ierobežo pagastu, nepieciešama uzraudzības iestādes atļauja, kas par pamatu vienmēr ņems tos pašus kritērijus:

- vai cits finansējums nav iespējams vai varbūt tas ir saimnieciski nelietderīgs?

- vai saimnieciskuma un taupības principi nav parkāpti?
- vai nav ierobežotas darbības iespējas ilgā laika posmā?

Tiesības par līzinga līgumu slēgšanu izriet no katras federālās zemes pašvaldības satversmes tiesībām, kas paredz vienīgi pagasta pārstāvniecības kompetenci no vienas puses un birģermeistara kompetenci no otras puses. Norobežošanai bieži izmantotajiem neskaidriem tiesību jēdzieniem kā «tekošās parvaldes darījumi» vai «vienkāršie darījumi» budžeta nolikumā vajadzīgs konkrētizējums, nosaucot darījuma veidu un iespējamās apjoma robežas, atbilstoši katram pagastam. Visumā jāvadās no tā, ka kredītveidīgie tiesību darījumi, kas nav kredīti, bet ir fiksēti budžeta nolikumā, pilnā mērā ir pagasta pārstāvju ziņā. Parasti apspriešana publiski nenotiek, tāpēc amatpersonām jāievēro līzinga devēja likumīgās intereses.

Kopsavilkumā konstatējams, ka, aprēķinot saimniecisko iedarbību, jāsalīdzina visas konkrētās līzinga priekšrocības un trūkumus ar tradicionālajām finansēšanas metodēm. Tādēļ ļoti rūpīgi jāaplūko atsevišķie līguma noteikumi. Vispirms jau tie, kas attiecas uz tiesībām un sevišķi pienākumiem pēc līzinga līguma izbeigšanās.

7. Pielikums.

7.1 *Vispārējās piezīmes budžeta plānam.*

7.1.1 *Budžeta struktūra.*

Lai nodrošinātu vienotu satura iedalījumu un iekšējo kārtību, pārlūkojamību un salīdzināšanas iespēju, tika ieviesta pašvaldību budžeta sistematizācija, kas līdz patniecīgākajam izņēmumam ir vienota visā valstī. No līdzšinējā atspoguļojuma mēs zinām budžeta plāna dalījumu pārvaldes un īpašuma budžetā. Šis budžeta daļas tiek sīkāk sadalītas 10 atsevišķajos plānos, kas atspoguļo 9 uzdevumu sfēras un 1 finanšu daļu. Tā kā pašvaldību uzdevumu daudzumu nav iespējams aplūkot tikai 9 atsevišķajos plānos, tad katrs atsevišķais plāns tālāk iedalīts nodaļās, un tās savukārt — apakšnodaļās. Šī pašvaldības budžeta iedalījuma sistematika atbilst privātsaimnieciski darbojošajiem uzņēmumiem ar to kontu ar attiecīgajām kontu klasēm, un tālāko iedalījumu, kontu grupās (nodaļās).

10 atsevišķie plāni apzīmē sekojošas uzdevumu sfēras:

No galvenās grupas skaitļa var atpazīt, vai tas ir ieņēmums (0 — 3) vai izdevums (4 — 9). Galvenās grupas skaitļi rāda arī to, vai ieņēmumi un izdevumi pieder pārvaldes budžetam (0 — 2 un 4 — 8), vai

īpašuma budžetam (3 un 9). Grupējums atbilst (komerciālajam) tirdznieciskajam izdevumu veidu rēķinam. Grupējums sakārto ieņēmumu un izdevumu veidus pēc to mērķa (piem., nodevu ieņēmumi, personāla izdevumi). Tā kā pagasts ir iesaistīts kopējos tautsaimnieciskajos aprēķinos, tad šī grupēšana kalpo finansu un kopējiem saimnieciskajiem mērķiem, jo no finansu statistikas iespējams iegūt nepieciešamos datus. Kļūst saskatāms sabiedriskais patēriņš (piem., algas, pirkumi un pārdošana), ienākumu pārdale (piem., sociālā palīdzība), kā arī darbība investīciju jomā. Pārejot no teorijas praksē: ja šīs atziņas tiktu ņemtas vērā, būtu iespējams vieglāk ievērot budžeta principu, pēc kura pagastiem to budžeta saimniecība plānojama un īstenojama tā, ka tiktu ievērotas kopējā saimnieciskā līdzsvara prasības. Galvenās grupas, savukārt, ir paplašināmas par 2 skaitļiem (grupas, apakšgrupas), piem.,

Galvenā grupa 4:	Personāla izdevumi
grupa 41:	Ierēdņu algas / algas
Apakšgrupa 410:	Ierēdņi
Apakšgrupa 414:	Kalpotāji
Apakšgrupa 415:	Strādnieki.

Tālākais apakšsadalījums pēc kāda uzdevuma piederības uzdevumu sfērai (uzdevumu galvenā grupa) tiek apzīmēts ar nodaļu (uzdevumu grupa) un tālāku skaitli pēc skaitļa, ar ko apzīmēts atsevišķais plāns, tālākam pašvaldību uzdevumu (uzdevumu apakšgrupu) apakšsada — lījumam lieto apakšnodaļu, kurai tad abiem pirmajiem skaitļiem tiek pievienots vēl trešais.

Piemērs ar pašvaldības bērnodārzu:

Atsevišķais plāns 4: Sociālais nodrošinājums. 6. nodaļa atsevišķajā plānā 4 — Jaunatnes palīdzības iestādes. Apakšnodaļa 0 nodaļā 6. Bērnodārzi ir līdzīgs uzrādījums budžeta plānā ar grupējuma skaitli 460.

Ja pašvaldībai ir vairāki bērnodārzi, kam budžeta plānā jābūt uzrādītiem atsevišķi, tad var tikt pievienots vēl 4 — tais skaitlis.

Piem., 4600 Pašvaldības bērnodārzi: vispārējā bērnodārzu pārvalde.
 4601 Bērnu silīte «Putnu dziesmas».
 4602 Bērnodārzs «Ziedu valstība» utt.

Federālajās zemēs bieži izmanto 3 skaitļu paņēmieni, lai to aizpildītu savām un arī federālajā zemē vienotām vajadzībām — piem., Bādene — Virtembergā 461 — bērnu silītes, 462 — bērnodārzi, 463 — skolēnu pagarinātās dienas grupas.

Ieņēmumi:

Galvenā grupa 0:	Nodokļi, vispārējās dotācijas	Pārvaldes
Galvenā grupa 1:	Ieņēmumi no pārvaldes un ražošanas	
Galvenā grupa 2:	Citi finansu ieņēmumi	ieņēmumi
Galvenā grupa 3:	Īpašuma budžeta ieņēmumi	

Izdevumi:

Galvenā grupa 4:	Izdevumi personāla uzturēšanai	Pārvaldes
Galvenā grupa 5/6:	Lietiskie pārvaldes un ražošanas izdevumi	
Galvenā grupa 7:	Dotācijas un piemaksas (nav domātas investīcijām)	izdevumi
Galvenā grupa 8:	Citi finansu līdzekļu izdevumi	
Galvenā grupa 9:	Īpašuma budžeta izdevumi	

Tālākie kārtojuma pasākumi attiecas uz ieņēmumu un izdevumu veidiem, kas iedalīti 10 galvenajās grupās (grupas un apakšgrupas, ciktāl nepieciešams iedalāmas vēl sīkāk).

7.1.2 Datu apkopojumi (saīsinājums budžeta plānā DA).

Budžeta plānu pārskatāmība un iespēja to vieglāk izlasīt, tiek panākta ar datu apkopojumiem, tā rezultātā būtiski tiek vienkāršota budžeta apstrāde (izdošana, iegrāmatošana). Pie tam likts mazāks uzsvars atsevišķai budžeta pziņijai, kura, piem., sākot no atsevišķā plāna 0 līdz atsevišķajam plānam 8 vairākās nodaļās vai apakšnodaļās ir aprēķināti personāla izdevumi. Tikai datu apkopojuma kopsavilkumā, kas pievienojams budžeta plānam kā atsevišķa daļa, iespējams uzzināt, kādi ir budžeta gada personāla izdevumi, kopumā atsevišķās budžeta pozīcijās (uzdevumu jomas), kā tie ir attīstījušies, salīdzinot iepriekšējā

gada rezultātu un tekošā gada plānojumu (t.i., plāna sastādīšanas gads pret jauno budžeta gadu). Vienlaicīgi aplūkojot štatu sarakstus, kļūst redzamas iekšējās organizatoriskās pārmaiņas un šo pārmaiņu radītās finansiālās sekas. Pagasta pārstāvja kontroles tiesības attiecībā uz administrāciju objektīvi tiek pastiprinātas. Uzmanība pievēršama datu apkopojumos iespējamajai «savstarpējai segumspējai». Tās nozīmē, ja vienā budžeta pozīcijā tiek ietaupīts, tad šī summa var tikt papildus izlietota citā vietā un tā, kā pagasta pārstāvji par to pat neuzzin.

Datu apkopojumos par materiālajiem izdevumiem, kas sevišķi bieži ieviesti:

- gruntsgabalu un būvju uzturēšanai;
- izdevumiem gruntsgabalu apsaimniekošanai;
- darījumiem nepieciešamiem izdevumiem (Geschäftsbedarf).

Bez pavirša vajadzību novērtējuma briesmām, pastāv iespēja, ka iekrājumu potenciāls tiek izmantots nepieciešami efektīvi. Pienākums, iztikt ar budžetā iestrādāto līdzekļu daudzumu, ir ievērojami «vājināts» ar «savstarpējo segumspēju» datu apkopojumā, tā kā «pārkāpumu» vienā budžeta pozīcijā bez pūlēm var izlīdzināt ar rezervi citā pozīcijā un pagasta pārstāvji to var pat nepamanīt.

7.1.3 Seguma atzīmes (budžeta plānā, kas raksturo finansiālā seguma saistību. Saīsinājumi plānā — SS, VS un NS.)

Seguma atzīmes, ar kurām pārvaldes budžeta izdevumu iestrādes ar citām izdevumu iestrādēm var tikt nosauktas par vienpusēji (VS) vai savstarpēji (SS) segumspējīgām, atspoguļo tā pamatprincipa nekonsekvenci, ka izdevumi jāaprēķina saskaņā ar atsevišķu mērķi. Šīs atzīmes iespaido to, ka viena budžeta pozīcijā iztrūkuššie līdzekļi var tikt papildināti citā budžeta pozīcijā. Lai pagasta pārstāvis varētu to atšķirt, budžeta pozīcijās tiek izdarītas atbilstošas atzīmes, kas norāda, kādas budžeta pozīcijas kopumā vai atsevišķi šādā veidā ir saistītas. Piem., «vienpusējas segumspējas» gadījumā, kura budžeta pozīcija ir tiesīga saņemt («nosezdamā»), un kurai pienākums ir dot līdzekļus («sedzēja»). Priekšnoteikums «savstarpējas segumspējas» pasludināšanai ir lietiski tuva saistība, un līdzekļu apsaimniekošana, ko uzrāda datu apkopojumi, ietver «savstarpējo segumspēju» arī bez atsevišķas seguma atzīmes.

Par «neīsto segumspēju» (NS), kura tāpat jāfiksē ar seguma atzīmi; pagasta budžeta tiesības raksturo situāciju, kad virsnormas ieņēmumus drīkst izlietot papildus izdevumiem. Tas sastopams:

- pie ar mērķi saistītiem ieņēmumiem (piem., ugunsdrošības nodeva, ziedojumi);

— pie atlīdzības par noteiktu pakalpojumu (piem., ūdens, notekūdens, atkritumu nodevas).

Seguma atzīmju «atļauto» papildus izdevumu nepieciešamajās pozīcijās mērķis ir, izvairīties no pārmērīgiem neplānotiem izdevumiem. Tas nozīmē tiesības novirzīties no patiesīguma un skaidrības principiem, no atsevišķa aprēķina un lietiskas saistības principiem.

7.1.4 Pārnesamība.

Budžeta plāna aprēķinātās izdevumu iestrādes, ņemot vērā budžeta ikgada un kases efektivitātes principu, ir spēkā tikai attiecīgajā budžeta gadā. Taču pārnesamība ir izņēmums, tas nozīmē, ka, saskaņā ar tiesiskajiem priekšrakstiem attiecīgi izsmelšanai pārnesuma atzīmei, aprēķinātos, reāli esošos un vēl neiztērētos izdevumu līdzekļus drīkst pārnest uz nākošo gadu un izlietot, neaprēķinot tos no jauna.

Attiecībā uz īpašuma budžetu ir spēkā noteikums, ka, saskaņā ar likumu, visi iestrādņu līdzekļi līdz pēdēja maksājuma izdarīšanai paliek iecerētā mērķa finansēšanai.

Pārvaldes budžetā, izdarot izsmelšanu atzīmi budžeta plānā, aprēķinātie un neiztērētie izdevumu līdzekļi jāizmanto līdz nākošā gada beigām. Katrā ziņā šeit pastāv priekšnoteikums, ka šī līdzekļu pārņemšana uz nākošo gadu mobilizēs taupīgai līdzekļu izlietošanai. Pagasta pārstāvis no viena budžeta gada uz otru pārnestos līdzekļus nevar atpazīt savādāk, kā vienīgi aizgājušā gada budžeta aprēķinā. To zināt katrā ziņā ir svarīgi, lai pieņemtu turpmākos finansu saimnieciskos un komunālpolitiskos lēmumus.

7.1.5 Virs- un ārpusplāna izdevumi.

Šie izdevumi nozīmē novirzīšanos no budžeta aprēķina pilnīguma principa. Neprecizitāte, sastādot budžeta plānu, noved pie nepieciešamības, izdot liekus līdzekļus papildus nepieciešamiem pasākumiem. Tas skar gadījumus, kuriem budžetā paredzēti līdzekļi, bet nav pietiekami (virsplāna izdevumi) un gadījumus, kuru īstenošanai budžeta plāna līdzekļi vispār nav aprēķināti (ārpusplāna izdevumi). Tas, ka pagastam šādi neparedzami un nenovēršami pasākumi ir jāizpilda, izriet no pagasta piekritības, piem., izpildīt satiksmes nodrošinājuma pienākumu un «nepieļaut bojājumus». Prasības šīm tiesībām uz ārpus — un virsplāna izdevumiem ir tādas, lai to finansālais segums ir nodrošināts.

Ja pastāv šis priekšnoteikums, tad, neizdodot papildnolikumu, tātad nemainot budžeta nolikumu un budžeta plānu, var tikt piešķirti

vajadzīgie budžeta līdzekļi. Kas par to atbildīgs?

Ja izdevumi ir neievērojami, tad izlemj pārvaldes institūcijas, ja tie ir ievērojami, tad augstākas likumdošanas un lēmēj institūcijas, kuru kompetencē ir pieņemt lēmumu par budžetu. Bet ko gan nozīmē ievērojami un neievērojami? Ieteicams šos neskaidros jēdzienus noteikt ikgadējā budžeta nolikumā: vai nu ar skaidru naudas apjomu DM vai % likmi, vai saistot abas iespējas kopā, piem., «neievērojama ir summa līdz 5% no budžeta aprēķinātās summas, taču ne vairāk kā 5000 DM.» Turklāt ieteicams diferencēt starp pārvaldes un īpašuma budžetu un regulēt pēc individuāliem pašpārvaldes kritērijiem. Šāds nolikums ir iespējams Galvenajā nolikumā, taču tas nav ieteicams. Galvenais nolikums ir sava veida pagasta «pamatlikums» un tāpēc to nevajadzētu pakļaut ikgadējam izmaiņām.

7.1.6 Saistību pilnvarojums

Ar šo parādību mēs sastopamies vienīgi īpašuma budžetā. Tā ir budžeta tiesiskā norma, kas ļauj pašvaldībai uzņemt līgumiskas investīciju (vai investīciju veicinošas) saistības, par kurām pagasts norēķināsies nākošajos gados. Saistību pilnvarojums pieļaujams tad, ja tas nākotnē ir nodrošināts ar līgumu saistīto izdevumu finansējumu. Vai tas ir konkrētais gadījums, izsecināms no sekojošiem 2 pielikumiem, ko pievieno budžeta plānam:

- to saistību pilnvarojumu izdevumu pārskats, kurā redzami ikgadējo maksājumu stāvoklis;
- finansu plāns, kurā jāparāda apjoms un iespējamo izdevumu un to segšanas iespējas tuvākajos 3 gados.

Ar to ir nodrošināts abu pielikumu paralēlums un atvieglota konstatācija, vai izdevumi, ko rada saistību pilnvarojums, atbilst sakārtotai budžeta saimniecībai. Saistību pilnvarojums ir noderīgs instruments, īpaši ilgstošu, daudzgadīgu projektu gadījumā, konkursu kārtā nododot uzdevumu izpildi trešām personām, kas apmierina taupības un saimnieciskuma pamatprincipus. Saistību pilnvarojumiem, tāpat kā kredītiem, nepieciešama uzraudzības iestādes atļauja, ja turpmākajos gados, kuros sekos iespējamie izdevumi, ir paredzēta kredīta ņemšana. Tas savukārt atrodams finansu plānā.

7.1.7 Budžeta atzīmes par finansu apsaimniekošanu un rīkošanas tiesības.

Gandrīz visos budžeta plānos tiek noteikts, kurai struktūrvienībai ir tiesības apsaimniekot noteiktos budžeta līdzekļus. Tas ir prātīgi, bet nav nozīmīgi pagasta pārstāvjiem, kas budžeta plānu pieņēmuši. Parasti tas ir pārvaldes orgāna uzdevums, izpildīt budžeta plānu. Pārvaldes orgānam ir pienākums, pašam veidot pārvaldes aparātu

iekšējo struktūru un turklāt noteikt — konkrēti kurā vietā (mazākajā organizatoriskajā vienībā) administratīvajā aparatā, kādas apsaimniekošanas pilnvaras iegūst. Rīkošanas tiesības tāpat ir administrācijas iekšēja lieta, kam nav nekā kopīga ar budžeta nolikuma, budžeta plāna pieņemšanu un ar tiesību priekšrakstos pieminētajām budžeta atzīmēm.

7.2 Piemēri budžeta nolikumam, finansu plānam, datu apkopojumam un atsevišķu budžeta plāna skaitļu izkārtošanas iespējas.

Kā budžeta nolikuma paraugs tika izvēlēts pilsētas Sankt Augustin (pie Bonnas) 1993. g. Nolikums (1. pielikums).

2. pielikums; attēlo pilsētas Barth/Ostsee, ar 12. 000 iedzīvotājiem Grimmenes apriņķi, 1993. gada budžeta finansu plānu. Jāatzīmē, ka šajā gadījumā, finansu plānojuma periodā, parvaldes budžeti nav sabalansēti.

3. pielikums; parāda Pirmāsēnes pilsētas, 50. 000 iedzīvotāji, 1992. gada budžeta plāna datu apkopojumu. Īpaši šeit jāpiemin «globālais izdevumu minimums» (neaizpildītas štata vietas), kuru budžeta iestrādne 1992. gada sasniedz 400.000DM.

4. pielikums; attēlo Barth/Ostsee pārvaldes budžeta apakšnodaļu 020 1993. gada budžeta plānā. Piemērs tika izvēlēts tāpēc, ka paskaidrojumi šeit var tikt uzskatīti kā ļoti informatīvi. Lai lasītāju netraucē 4 — skaitļu grupējuma numuri, tā kā šis nav Bartai specifisks budžets, drīzāk atkarīgs no izmantotās Software programmas, kas atbilst daudz lielāku pilsētu vajadzībām.

5. pielikums; ticis izvēlēts tāpēc, ka Pirmāzenes pilsētas 1992.g. budžeta plāna pārvaldes budžeta nodaļa 320 (muzejs, izstādes) atspoguļo visus 7.1 punktā aplūkotās budžeta atzīmes un paskaidrojumus.

6. pielikums; sastāv no 2 budžeta kopijām no apriņķa pilsētas Wertheimas pie Mainas 1992. gada budžeta plāna. Šīs kopijas parāda finansiāli stabilas pašvaldības pārvaldes budžeta un ipašuma budžeta saistības:

— obligātais pārvedums, kas pat nesabalansēta pārvaldes budžeta gadījumā jāpārskaita ipašuma budžetam, un kam jābūt vismaz tik lielam, kā ipašuma budžeta aprēķinātās kredītsagādes izmaksas un summas parāda dzēšanai. Tas ir izpildīts (šis pārvedums būtu 1.648.000DM).

— pārvedumam kopumā jābūt vismaz tik lielam, kā no atlīdzinājumiem segtajiem norakstījumiem. Tas ir izpildīts (vajadzīgais pārvedums 2.335.000DM).

— pārvaldes budžetā pārējie izdevumu segšanai nevajadzīgie ieņēmumi pārskaitāmi īpašuma budžetā. Pēc tam, kad obligātie un vajadzīgie pārvedumi ir izpildīti, tad summa, kas paliek pāri nododama īpašuma budžeta rīcībā, proti, no 7.616.000DM jāatņem 1.648.000DM un vēl 2.335.000DM, tātad 3.633.000DM. Šis apjoms palīdz pilnīgi vai daļēji izvairīties no kredītu ņemšanas, tātad ar to var tikt finansēti īpašumu ietekmējošie pasākumi.

1. Pielikums. Budžeta nolikums Sankt Augustīnas pilsētai 1993. budžeta gadam.

Pamatojoties uz Ziemeļreinas — Vestfāles zemes pašvaldību statūtu 64. panta ff daļas 13. 08. 1984. gada redakcijas (GV NW 1984, S. 475), labotas ar 03. 04. 1992. g. likumu (GV NW 1992, S. 124), pilsētas Padome 22. 03. 1993. g. pieņēmusi sekojošu nolikumu

1. pants

1993. budžeta gada budžeta plāns tiek noteikts sekojoši:

Pārvaldes budžeta

Ieņēmumi	158. 833. 620 DM
Izdevumi	158. 833. 620 DM

Īpašuma budžeta

Ieņēmumi	65. 865. 360 DM
Izdevumi	65 865. 360 DM

2. pants.

Kredītu kopapjoms, kas nepieciešams 1993. budžeta gada īpašuma budžeta izdevumu finansēšanai, tiek noteikts 30. 128. 600DM apjomā. No tā 8. 563. 100DM kredītmairai.

3. pants.

Saistību pilnvarojuma kopapjoms tiek noteikts par 52. 424. 000DM.

4. pants.

Kases kredīta maksimums, ko drīkst izmantot savlaicīgai likviditātes nodrošināšanai, tiek noteikts 10. 000. 000DM apmērā.

5. pants.

Pagasta nodokļu likmes 1993. budžeta gadam tiek noteiktas sekojoši:

1. Zemes nodoklis

a) lauksaimniecības un mežsaimniecības uzņēmumiem (A) 200 v. H

b) gruntsgabaliem (B) 300 v. H

2. pielikums: Finanšu plāns (ar investīciju programmām)

A. Finanšu plāns - 1. Ieņēmumi un izdevumi pēc veidiem

Kārtas Nr.	Grupās Nr.	Ieņēmumu / Izdevumu veids (daudz. 1000 DM)	Finanšu plāna gadi					Fin. plān atlikumi
			1992	1993	1994	1995	1996	
		<u>Pārvaldes budžeta ieņēmumi</u>						
		<i>Nodokļi, visp. dotāc., pārdaļi tie līdzekļi</i>						
01	000,001	Zemes nod. A un B	483,0	483,0	536,1	562,1	585,4	
02	003	Patentnodoklis	150,0	175,0	229,2	311,7	380,3	
03	01	Pašvaldības daļa ienāk. nodokļi	1.891,0	2.205,6	2.757,0	3.556,5	4.374,5	
04	02,03	Citi pašvald. nodokļi	35,0	40,0	40,0	40,0	40,0	
05	00-03	Nodokļu kopsūma	2.559,0	2.903,6	3.562,3	4.471,1	5.380,2	
06	04-06	Vispārējās dotācijas						
06	060	No valsts, LAF, ERP- sevišķā īpašuma						
07	041,051,061	No federālās zemes	6.247,3	6.571,3	6.045,6	4.040,6	4.040,6	
08	062	No pašvaldībām / to apvienībām						
09	07	Visp. fin. pārdaļe						
10	0	Nodokļi, visp. dot. un pārdaļ. summa						
		Kopā (galvenā gr. - 0)	8.9806,3	9.474,9	9.607,9	8.511,7	9.420,8	
		<u>Ieņēmumi no pārvaldes un ražoš.</u>						
11	10,11,12	Nodevas u.c. atlīdzība, piesaistītie maksājumi	1.155,7	1.792,0	1.396,2	1.396,2	1.396,2	
12	13,14,15	Ieņēmumi no īpašuma pārdošanas, īres, nomas, pārējie ražoš. un pārū. ieņēmumi	1.004,7	1.126,9	1.077,0	1.077,0	1.077,0	
	16,17	Dotācijas un piemaksas tūlītējām vajadzībām un maksāj.						
13	160,170	No valsts, LAF, ERP- sevišķā īpašuma	120,4	114,1	137,0			
14	161,171	No federālās zemes	1.422,4	1.048,1	726,6	726,6	726,6	
15	162,163	No pašvald. / to apvien.	1.944,9	1.669,5	1.621,5	1.621,5		
16	172,173	No mērķa utt.						
16	164-167, 169, 174-177	No citām sfērām	1.472,4	936,5				
17	1	Pārvaldes un ražošanas ieņēmumi kopā (galvenā grupa - 1)	7.120,5	6.687,1	4.958,3	4.821,3	4.821,3	
		<u>Pārējie finanšu ieņēmumi</u>						
18	20	% ieņēmumi	456,9	50,0	50,0	50,0	50,0	
19	23	Parādu nomaksai pieskaitītie finanšu līdzekļi						
20	21,22, 24-28	Pārējie ieņēmumi	246,2	1.233,4	896,0	896,0	896,0	
21	29	Maksājumi no iepriekšējā gada						
22	2	Citi finanšu ieņēmumi	703,1	1.273,4	946,0	946,0	946,0	
		Kopā (galvenā gr. - 2)						
23	0-2	Kopējie pārvaldes ieņēmumi (galvenā gr. - 2)	16.629,9	17.435,4	5.512,2	14.279,0	15.188,1	

* LAF-Lastenausgleichfonds (Seku likvidēšanas fonds)

* ERP-European Recovery Program (Eiropas saimnieciskās attīstības programma)

A. Finanšu plāns - 1. Ieņēmumi un izdevumi pēc veidiem

Nr.	Grupējums	Ieņēmumu / Izdevumu veids (daudzums 1000 DM)	Finanšu plāna gadi					Finanšu plāna atlikums
			1992	1993	1994	1995	1996	
		<u>Ipašuma budžeta ieņēmumi</u>						
24	30	Pieskaitījumi no pārvaldes budžeta	231,8					
25	31	No ietaupījumiem ņemtie līdzekļi	1.501,5					
26	32,33,34	Aizdevumu un kapitāl- ieguldījumu atgūšana, Ieņēmumi pārdodot pajas un pamatīpašuma priekšmetus	1.183,6	4.300,0	1.000,0	400,0		
27	35	Nodevas un tamlīdzīgi maksājumi	173,8	292,2	2.983,0	2.630,0	1.545,0	
		36 Dotācijas, piemaksas investīcijām / Invest. veicinājumi						
28	360	No valsts, LAF, ERP - sevišķā īpašuma						
29	361	No federālās zemes	14.541,6	3.826,3	5.290,0	7.430,0	6.180,0	
30	362,363	No pašvaldībām / to ap- vienībām, mērķa apvienībām						
31	364-367	No pārējām sfērām 37 Ieņēmumi no kredītiem un iekšējiem aizņēmumiem						
32	370	No valsts, LAF, ERP - sevišķā īpašuma						
33	371	No federālās zemes						
34	372,373	No pašvaldībām / to ap- vienībām, mērķa apvienībām						
35	374,377	No citām sab. sfērām 378 un kredīta tirgus	1.966,3	5.366,8	2.982,0	1.629,5	2.722,3	
36	379	Iekšējie aizņēmumi						
37	395	Pārnesumu un noslēguma reģistri						
38	3	Kopejie īpašuma budžeta Ieņēmumi (galvenā gr. - 3)	19.598,6	13.785,3	12.255,0	12.089,5	10.447,3	
39	0-3	Ieņēmumu summa (galvenā gr. 0-3)	36.228,5	31.220,7	27.767,2	26.368,5	25.635,4	

A. Finanšu plāns - 1. Ieņēmumi un izdevumi pēc veidiem

Nr.	Grupējums	Ieņēmumi / Izdevumi (daudzums 1000 DM)	Finanšu plāna gadi					Finanšu plāna atlikums
			1992	1993	1994	1995	1996	
		Pārvaldes budžeta izdevumi						
40	40-47	Personāla izdevumi (galvenā gr. 4)	9.336,3	8.893,8	8.119,0	8.995,0	9.175,0	
41	50-66	Lietiškie pārvaldes un ražošanas izdevumi (bez grupām 67,68)						
42	67	Pārvaldes budžeta izd. maksājumi (bez apakšgrupas 679)	2,0					
43	679	Iekšējie norēķini	724,2	873,0				
44	68	Kalkulācijas maksājumi	245,5	1.218,1	890,3	890,3	890,3	
45	5/6	Kopējie pārvaldes un ražošanas lietīšie izdevumi (galvenā gr. 5/6)	5.419,7	7.428,5	6.083,9	6.083,9	6.083,9	
46	70	Dotācijas un piemaksas	67,0	65,0	65,0	60,0	55,0	
		70 Piemaksas aktuālajiem maksājumiem sociālajām vajadzībām						
		71,72 Dotācijas un piemaksas tiešajām vajadzībām, atmaksājumi par parādu normaksas līn. palīdzību						
47	710,720	Valstij, LAF, ERP - sevišķajiem īpašumiem						
48	711,721	federālajai zemei						
49	712,713	Pašvaldībām / to apvienībām						
		722,723 mērķa apvienībām						
50	715,725	Sabiedriskiem saimniec. uzņēmumiem	241,5	181,0	183,4	183,4	183,4	
51	714,716	Parējām sfērām						
		717,724						
		726,727						
52	73-78	Sociālā palīdzība		4,0	4,0	4,0	4,0	
53	7	Dotācijas un piemaksas kopā (galvenā gr. 7)	308,5	250,0	252,4	247,4	242,4	
		Pārējie finansu izdevumi						
54	80	% izdevumi	895,9	1.004,2	997,4	994,8	976,5	
55	810	Patentnodokļa pārdale	16,5	21,4	29,1	35,5		
56	82,83	Vispārējās dotācijas un fin. līdzekļu pārdale	1.627,7	1.750,8	1.760,5	1.519,4	1.683,0	
57	84/85	Pārējie finansu izdevumi						
58	86	Pārskaitījums īpašuma budžetā	231,8					
59	892	Izdevumi deficītu segšanai						
60	8	Pārējie finansu izdevumi kopā (galvenā gr. - 8)	2.755,4	2.771,5	2.779,3	2.543,3	2.695,0	
61	4-8	Pārvaldes budžeta izdevumi kopā (galvenās gr. 4-8)	17.819,9	19.343,8	17.234,6	17.869,6	18.196,3	

A. Finansu plāns - 1. Ieņēmumi un izdevumi pēc veidiem

Nr.	Grupējums	Ieņēmumi / Izdevumi (daudzums 1000 DM)	Finansu plāna gadi					Finansu plāna atlikums
			1992	1993	1994	1995	1996	
		<i>Īpašuma budž. izdevumi</i>						
62	90	Pieskaitījumi pārvaldes budžetam						
63	91	Pieskaitījumi ietaupījumos	238,1					
	92,98	Aizdevumu, dotāciju, piemaksu piešķiršana investīcijām						
64	920,980	Valstij, LAF, ERP - sevišķ. īpašumam						
65	921,981	Federālajai zemei						
66	922,982	Pašvaldībām / to apvienībām						
	923,983	mērķa apvienībām						
67	924-927	Pārējām sfērām						
	984-987							
	93	Īpašuma iegāde						
68	930	Paju un kapitālieguld. daļu iegāde		80,0				
69	932	Gruntsgabalu iegāde	1.500,0	1.805,5				
70	935	Pamatīpašuma kustamo priekšmetu iegāde	750,4	406,8	259,0	174,0	174,0	
71	94,95,96	Celtniecība	17.116,4	10.996,1	11.963,0	11.880,0	9.755,0	
	97	Kredītu dzēšana, ieکشējo aizņēmumu atmaksā						
72	970	Valstij, LAF, ERP - sevišķ. īpašumiem						
73	971	Federālajai zemei						
74	972,973	Pašvaldībām / to apvienībām, mērķa apvienībām						
75	974,977	Pārējām sab. sektoram		496,9	33,0	35,5	518,3	
	978	un kredītu tirgum						
76	979	Iekšējo aizņēmumu atmaksāšana						
77	992	Deficītu segšana						
78	990,991	Pārējie īpašuma budžeta izdevumi						
79	9	Īpašuma budžeta izdevumi kopā (galvenā gr. 9)	19.598,6	13.785,3	12.255,0	12.089,5	10.447,3	
80	4-9	Izdevumu summa (galvenā gr. 4-9)	37.418,5	33.129,1	29.489,6	29.959,1	28.643,6	

Investīciju programma (daudzums 1000 DM)

Iedaļējuma Nr.	Veikto pasākumu apzīmējums	Grupējuma Nr.	1992	1993	1994	1995	1996
	<i>Atsevišķais plāns 0</i>						
0200	<u>Galvenā pārvalde</u>						
	Kustamā īpašuma iegāde	935	183,3	212,4	161,0	116,0	76,0
	Celtniecības pabeigšana	9451	-	-	350,0	350,0	115,0
	Pārbūve un paplašināšana	9511	269,0	-	-	-	-
0350	<u>Nekustamais īpašums</u>						
	Plānošanas un celtniec. izmaksas	9500	240,0	-	-	-	-
	Atjaunošana, pārbūve un paplašināšana	9531	215,0	-	-	-	-
			907,3	212,4	511,0	466,0	191,0
	<i>Atsevišķais plāns 1</i>						
1100	<u>Sabiedriskā kārtība</u>						
	Kustamā inventāra iegāde	9350	69,0	54,0	-	-	-
1110	<u>Iedzīvotāju reg. pārvalde</u>						
	Kustamo lietu iegāde	9350	37,8	-	-	-	-
1300	<u>Ugunsdrošība</u>						
	Kustamā inventāra iegāde	9350	29,0	-	-	-	-
			135,8	54,0			

3. Pielikums:

**Datu apkopojums 1 (DA 1) - Personāla uzturēšanas izdevumi
Kopsavilkums**

Grupējums	Apzīmējums	Budžeta iestrādes		Aprēķina rezultāts	
		1992	1991	1990	
		DM	DM	DM	
4100	Ienākumi Ierēdņi	8 670 040	7 961 530	7 475 706	11
	Atbildība Kalpotāji	12 216 470	11 014 800	10 064 093	11
4150	Algas Strādnieki	11 985 520	11 449 140	10 057 719	11
4160	Atbildība par darbu	32 910	31 180	28 440	11
4165-68	Pārējā atbildība	337 000	329 000	336 522	
4240	Aprūpe kalpotāji	61 130	55 140	34 803	11
4250	Aprūpe Strādnieki	47 970	45 830	36 902	11
4300	Aprūpe Ierēdņi	3 728 130	3 423 490	3 175 687	11
4340	ZVK* Kalpotāji	427 620	385 510	344 451	11
4350	ZVK Strādnieki	419 530	400 740	334 328	11
4440	Iemaksas kalpot. soc. apdroš.	2 223 420	2 004 730	1 765 402	11
4450	Iemaksas strād. soc. apdroš.	2 289 250	2 188 350	1 838 583	11
4500	Pabalsti	1 101 780	1 018 490	854 486	11
4600	Blakusizdevumi person. uzturēšanai	49 630	54 730	47 306	11
4010	Atlīdz. par goda amata pildīšanu	546 600	516 340	486 420	11
	Tehniku atalgojums	-	150 000	-	11
	DA 1 Brutosumma	44 137 000	41 029 000	36 880 851	
	Tajā iekļauts:				
Budž. poz.	<i>Pārējā atbildība par darbu</i>				
081.4168	Skola pārvaldes darbiniekiem, Honorāri	53 000	45 000	69 616	409
350.4165	Tautas augstsk., docentu hon.	250 000	250 000	247 946	43
350.4166	Tautas augstsk., brīvie lekc. vak.	19 000	19 000	18 330	43
350.4167	Tautas augstsk., otras izgl. apguve	15 000	15 000	630	43
		337 000	329 000	336 522	
	Šīs aprēķina summas ir ņemtas no DA 1 savstarpējā seguma pozīcijas				
	DA 1 starpsumma	43 800 000	40 700 000	36 544 329	
915.4700	Globālie minim. izdevumi	400 000			
	DA 1 netosumma	43 400 000	40 700 000	36 544 329	

*) ZVK - Zusatzversorgungskasse (papildus aprūpes maksājumi)

DA 1

Budžeta pozīcija	Dienesta ieņēmumi un tamīdzīgs atalgojums					Aprūpes ieņēmums, aprūpes kases iemaksas			
	ierādņu ienākumi	Atlīdzība kalpotājiem	Strādnieku algas darbu	Atlīdzība par veikto darbu	Pārējā atlīdzība	Aprūpe Kalpotāji	Aprūpe Strādnieki	Aprūpe Ierēdņi	ZVK* Kalpotāji
	410	414	415	416	4165-68	424	425	430	434
	DM	DM	DM	DM	DM	DM	DM	DM	DM
000	404 200	-	-	-	-	-	-	173 810	-
010	283 840	81 610	-	-	-	410	-	122 050	2 860
020	1 140 870	577 000	350 600	-	-	2 890	1 400	490 570	20 200
022	326 520	231 870	-	-	-	1 160	-	140 400	8 120
023	161 990	101 130	-	-	-	510	-	69 660	3 540
030	447 180	124 390	-	-	-	620	-	192 290	4 350
031	640 390	659 720	-	-	-	3 300	-	275 370	23 090
034	257 990	47 640	21 090	-	-	240	80	110 940	1 670
035	140 130	95 250	-	-	-	480	-	60 260	3 330
050	114 000	145 210	-	-	-	730	-	49 020	5 080
061	189 570	311 370	-	-	-	1 560	-	81 520	10 900
062	-	362 140	-	-	-	1 810	-	-	12 670
063	57 230	297 510	164 460	-	-	1 490	660	24 610	10 410
081	-	-	-	-	53 000	-	-	-	-
100	42 430	222 400	-	-	-	1 110	-	18 250	7 780
110	407 130	200 780	76 580	-	-	1 000	310	175 060	7 030
111	186 070	171 980	-	-	-	860	-	80 010	6 020
112	-	-	-	800	-	-	-	-	-
114	177 610	376 300	-	-	-	1 880	-	76 370	13 170
130	286 290	117 860	9 230	-	-	590	40	123 110	4 130
140	86 350	33 420	-	-	-	170	-	37 130	1 170
200	158 080	93 800	-	-	-	470	-	67 970	3 280
210	-	171 190	1 495 360	-	-	860	5 980	-	5 990
220	-	43 220	147 930	-	-	220	590	-	1 510
230	43 410	188 040	544 910	5 100	-	940	2 180	18 670	6 580
240	-	126 440	236 220	-	-	630	950	-	4 430
241	-	37 170	117 860	-	-	190	470	-	1 300
270	-	23 790	100 180	-	-	120	400	-	830
292	-	22 180	-	3 700	-	110	-	-	780
300	34 970	187 410	4 020	-	-	940	20	15 040	6 560
330	-	36 330	-	-	-	180	-	-	1 270
350	-	124 480	84 810	-	337 000	620	340	-	4 360
352	-	511 580	66 980	4 310	-	2 560	270	-	17 910
400	976 840	136 490	5 120	-	-	680	20	420 040	4 780
405	87 610	54 060	-	-	-	270	-	37 670	1 890
407	804 730	628 420	-	-	-	3 140	-	346 030	22 000
408	132 220	54 210	-	-	-	270	-	56 860	1 900
430	-	-	19 620	-	-	-	80	-	-
431	-	108 500	24 150	-	-	540	100	-	3 800
464	-	1 125 610	160 800	-	-	5 630	640	-	39 400
465	-	209 760	3 710	-	-	1 050	20	-	7 340
468	-	53 960	3 900	-	-	270	20	-	1 890
	7 587 650	8 094 220	3 637 530	13 910	390 000	40 500	14 570	3 262 710	283 320

DA1

Budžeta pozīcija	u. tml.		Sociālās		Pabalsti, finansiālā palīdzība u.c.	Personālie blakus izdevumi	Izdevumi par goda amata pildīšanu	Budžeta aprēķina iestrāde		Aprēķina rezultāts
	ZVK*		apdrošināšanas iemaksa							
	Strādnieki	Kalpotāji	Strādnieki					1992	1991	1990
	435	444	445	450	460	401	DM	DM	DM	
000	-	-	-	17 340	-	-	540 000	1 135 350	1 072 300	1 016 481
010	-	14 850	-	14 640	-	-	-	520 260	485 580	440 073
020	12 270	105 010	66 970	76 900	30 000	-	-	2 874 680	2 323 050	2 097 773
022	-	42 200	-	21 000	-	-	-	771 270	719 490	661 387
023	-	18 410	-	10 000	-	-	-	365 240	346 560	314 366
030	-	22 640	-	22 930	-	-	-	814 400	688 900	655 408
031	-	120 070	-	47 360	8 500	-	-	1 777 800	1 636 780	1 459 831
034	740	8 670	4 030	13 140	-	-	-	466 230	451 850	431 097
035	-	17 340	-	8 880	-	-	-	325 670	387 870	421 828
050	-	26 430	-	9 270	-	-	-	349 740	302 710	282 982
061	-	56 670	-	17 520	-	-	-	669 110	578 240	522 585
062	-	69 910	-	10 920	-	-	-	453 450	488 810	438 945
063	5 760	54 150	31 410	16 380	-	-	-	664 070	572 010	593 691
081	-	-	-	-	-	-	-	53 000	45 000	69 616
100	-	40 480	-	8 530	-	-	-	340 980	326 940	345 403
110	2 680	36 540	14 630	25 830	5 150	-	-	952 720	907 830	835 238
111	-	31 300	-	13 170	-	-	-	489 410	440 310	381 783
112	-	-	-	-	-	-	-	800	720	-
114	-	68 490	-	18 970	-	-	-	732 790	698 900	660 129
130	320	21 450	1 760	16 110	-	3 100	-	583 990	585 650	532 226
140	-	6 080	-	4 710	-	-	-	169 030	118 750	116 753
200	-	17 070	-	9 610	-	-	-	350 280	333 070	310 348
210	52 340	31 160	285 610	50 200	-	-	-	2 098 690	1 889 130	1 717 159
220	5 180	7 870	28 260	5 760	-	-	-	240 540	228 940	207 819
230	19 070	34 220	104 080	23 950	-	-	-	991 150	940 940	864 002
240	8 270	23 010	45 120	10 930	-	-	-	456 000	433 790	428 081
241	4 130	6 760	22 510	4 670	-	-	-	195 060	190 600	183 684
270	3 510	4 330	19 130	3 740	-	-	-	156 030	152 960	152 818
292	-	4 040	-	670	-	-	-	31 480	30 110	24 813
300	140	34 110	770	7 270	1 400	-	-	292 650	338 890	324 816
330	-	6 610	-	1 100	-	-	-	45 490	-	51 324
350	2 970	22 670	16 200	6 310	-	-	-	546 760	524 960	496 905
352	2 340	93 110	12 790	17 440	-	-	-	729 290	664 160	583 065
400	180	24 840	980	46 180	-	-	-	1 616 150	1 488 870	1 446 743
405	-	9 840	-	5 390	-	-	-	196 730	216 510	234 707
407	-	114 370	-	53 470	840	-	-	1 973 000	1 820 680	1 672 548
408	-	9 870	-	7 310	-	-	-	262 640	249 260	262 487
430	690	-	3 750	590	-	-	-	24 730	19 410	18 453
431	850	19 750	4 610	4 000	840	-	-	167 140	164 370	169 120
464	5 630	204 860	30 710	38 780	-	-	-	1 612 060	1 407 270	1 124 236
465	130	38 180	710	6 440	1 680	-	-	269 020	249 420	158 727
468	140	9 820	750	1 750	-	-	-	72 500	69 440	62 503
	127 340	1 473 180	694 780	679 160	48 410	543 100	26 837 380	24 589 030	22 771 775	

DA 1

Budžeta pozīcija	Dienesta ieņēmumi un tamlīdzīgs atalgojums					Aprūpes ieņēmums, aprūpes kases iemaksas			
	Ierēdņu ieņēmumi	Atlīdzība kalpotājiem	Strādnieku algas darbu	Atlīdzība par veikto par darbu	Pārējā atlīdzība	Aprūpe Kalpotāji	Aprūpe Strādnieki	Aprūpe Ierēdņi	ZVK* Kalpotāji
	410	414	415	416	4165-68	424	425	430	434
	DM	DM	DM	DM	DM	DM	DM	DM	DM
500	-	-	-	-	-	-	-	-	-
550	14 830	11 700	-	-	-	60	-	6 380	410
560	-	-	86 300	-	-	-	350	-	-
570	43 590	507 960	420 820	-	-	2 540	1 680	18 740	17 780
580	61 600	175 190	1 814 060	-	-	880	7 260	26 490	6 130
600	271 310	200 460	-	-	-	1 000	-	116 660	7 020
601	-	790 950	39 960	-	-	3 960	160	-	27 680
602	98 650	427 320	-	-	-	2 140	-	42 420	14 960
610	319 070	467 710	134 750	-	-	2 340	540	137 200	16 370
613	76 070	256 460	-	-	-	1 280	-	32 710	8 980
630	-	632 570	1 000 870	-	-	3 160	4 000	-	22 140
650	-	-	497 390	-	-	-	1 990	-	-
660	-	-	105 340	-	-	-	420	-	-
670	-	72 550	-	-	-	360	-	-	2 540
675	-	-	737 210	-	-	-	2 950	-	-
680	-	-	603 990	-	-	-	2 420	-	-
690	-	-	-	-	-	-	-	-	-
701	-	-	99 630	-	-	-	400	-	-
750	96 310	107 560	1 158 500	19 000	-	540	4 630	41 410	3 770
770	-	225 440	774 360	-	-	1 130	3 100	-	7 890
771	-	-	463 430	-	-	-	1 850	-	-
772	-	45 000	141 410	-	-	230	570	-	1 580
780	26 400	-	-	-	-	-	-	11 350	-
840	-	-	97 120	-	-	-	390	-	-
841	74 560	201 380	172 850	-	-	1 010	690	32 060	7 050
Tehniku / meistarū tarifa līgums	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	8 670 040	12 216 470	11 985 520	19 000	-	61 130	47 970	3 728 130	427 620

* ZVK - Zusatzversorgungskasse

DA1

Budžeta pozīcija	u. tml.		Sociālās		Pabaisti, finansiaā palīdzība u.c.	Personālie blakus izdevumi	Izdevumi par goda amata pildīšanu	Budžeta aprēķina iestrāde		Aprēķina rezultāts
	ZVK*		apdrošināšanas iemaksa							
	Strādnieki	Kalpotāji	Strādnieki		450	460	401	1992	1991	1990
	435	444	445		450	460	401			
DM	DM	DM		DM	DM	DM	DM	DM	DM	DM
500	-	-	-	-	-	-	3 500	3 500	3 340	-
550	-	2 130	-	990	-	360	-	36 860	35 090	32 681
560	3 020	-	16 480	2 600	-	-	-	108 750	104 180	99 811
570	14 730	92 450	80 380	29 860	-	-	-	1 230 530	1 190 640	1 076 501
580	63 490	31 890	346 490	62 560	-	-	-	2 596 040	2 399 580	1 963 530
600	-	36 480	-	17 680	-	-	-	650 610	627 190	581 475
601	1 400	143 950	7 630	25 050	-	-	-	1 040 740	988 990	846 622
602	-	77 770	-	17 120	-	-	-	680 380	604 960	563 545
610	4 720	85 120	25 740	31 850	860	-	-	1 226 270	1 072 260	926 689
613	-	45 670	-	11 000	-	-	-	433 170	333 950	318 573
630	35 030	115 130	191 170	49 670	-	-	-	2 053 740	1 912 050	1 582 186
650	17 410	-	95 000	14 980	-	-	-	626 770	594 790	517 647
660	3 690	-	20 120	3 170	-	-	-	132 740	128 010	104 066
670	-	13 200	-	2 190	-	-	-	90 840	87 640	79 786
675	25 800	-	148 110	22 200	-	-	-	928 970	672 210	583 398
680	21 140	-	115 360	18 190	-	-	-	761 100	956 130	809 478
690	-	-	-	-	-	-	-	-	170 170	129 793
701	3 490	-	19 030	3 000	-	-	-	125 550	129 470	103 097
750	45 550	19 580	221 270	42 270	-	-	-	1 755 390	1 580 700	1 493 652
770	27 100	41 030	147 900	30 120	-	-	-	1 258 070	1 230 440	982 780
771	16 220	-	88 520	13 960	-	-	-	583 980	553 030	441 148
772	4 950	8 190	27 010	5 620	-	-	-	234 560	176 180	211 274
780	-	-	-	1 130	-	-	-	38 880	36 720	33 879
840	34 000	-	18 550	2 930	-	-	-	122 390	116 750	105 718
841	6 050	36 650	33 010	14 480	-	-	-	579 790	591 000	521 744
	-	-	-	-	-	-	-	-	150 000	-
	419 530	2 289 250	289 250	1 101 780	49 630	546 600	44 137 000	41 029 000	36 880 851	

* ZVK - Zusatzversorgungskasse

4. Pielikums: Pārvaldes budžeta apakšnodalās

Atsevišķais plāns 0 - Vispārējā pārvalde
Apakšnodalā 0200 - Galvenā pārvalde

Budžeta pozīcijas apzīmējums	Numē- rācija	Budžeta aprēķinātās iestrādnes		Gada aprēķ. rezultāti 1991	Paskai- drojumi
		1993	1992		
Ieņēmumi:					
1000 Pārvaldes nodevas	100	0	100	6.586,00	KW
1120 Izmantošanas nodevas un līdzīgi maksājumi	100	400	300	279,00	
1400 Dzīvojamo telpu īre	100	0	0	1.029,00	KW
1410 Telpu īre	100	0	0	9.808,00	KW
1500 Jauktie ieņēmumi	200	11.500	0	0,00	
1510 Maksājumi par privātā telefona lietošanu	100	600	800	5.954,00	
1580 Pārējie ieņēmumi	100	0	0	2.940,00	KW
1600 Maksājumi no valsts	200	73.300	84.600	46.348,00	
1690 Iekšējie pārēķini	100	0	1.4	0,00	KW
1740 Izdevumi AB-pasākumiem	100	0	140.200	74.179,00	
*** Ieņēmumu summa Apakšnodalā **		85.800	227.400	147.123,00	
*** Izdevumi:					
4000 Personāla uztur. izdevumi	100	1.228.600	1.303.200	683.492,00	SN
5000 Gruntsgabalu būvju uzturēšana	100	124.000	5.000	16.481,00	
5210 Iekārtas, darbarīki un mašīnas	100	55.000	28.000	53.742,00	GD002
5220 Dienesta telpu aprīkojums un iekārtojums	100	5.000	2.000	818,00	GD002
5230 Trauki un veļa	100	1.500	1.000	0,00	GD002
5300 Īre par dienesta dzīvokļiem	100	0	1.400	799,00	KW
5310 Izdevumi līzīngā ģīmumiem	100	34.100	2.800	0,00	
5410 Kurināmais	100	49.000	30.000	26.914,00	GD003
5420 Tīrīšana un tīrīšanas materiāls	100	1.000	3.000	1.948,00	GD003
5430 Apgaismojums un ūdens, atkritumu, fekāliju savākšana, kamina tīrīšana	100	24.000	16.000	16.253,00	GD003
5500 Transporta līdzekļi	100	7.000	10.000	7.097,00	GD003
5620 Izglītība, tālāka izglītošanās	100	18.000	10.000	5.645,00	
5780 Pārējie patēriņa līdzekļi	100	4.000	6.500	3.626,00	GD004

Budžeta pozīcijas apzīmējums	Nume- rācija	Budžetā aprēķinātās iestrādnes		Gada aprēķ. rezultāti 1991	Paskai- drojumi	
		1993	1992			
Citi izdevumi:						
5810	Reprezentācijas	100	0	0	555,00	KW
5830	Godināšanas un jubilejas	100	0	0	0,00	KW
6340	Pakalpojumu atlīdzība uzņēmumiem	100	44.100	0	0,00	
6374		100	3.500	35.800	16.338,00	GD004
6400	Nodokļi, apdrošināšana Bojājumi	100	138.000	70.000	64.794,00	GD005
6410	Maksājumi saskaņā ar likumu par invaliditāti	100	19.200	19.200	7.900,00	GD005
6500	Biroja piederumi	100	63.000	57.300	19.911,00	GD006
6501	Kopijas, pavairojumi arhīvam	100	200	300	0,00	GD006
6510	Grāmatas, laikraksti	100	17.400	17.400	12.617,00	GD006
6520	Pasta un tālrunu maksājumi	100	72.000	72.000	56.395,00	GD006
6530	Publiskie paziņojumi	100	13.000	10.000	4.559,00	GD006
6540	Dienesta braucieni, ceļošanas izdevumi	100	30.000	30.000	14.041,00	GD006
6550	Atlīdzība par ekspertu darbu	100	15.000	15.000	50.647,00	GD006
6552	Honorāri	100	10.000	10.000	0,00	GD006
6553	Tiesas, advokātu u.c.maksājumi	100	30.000	35.000	0,00	GD006
6560	Honorārs par kompjūterpamācību	100	25.000	0	0,00	GD006
6580	Pārējie izdevumi transporta un fraktu maksāj.	100	500	700	631,00	GD006
6600		100	0	0	955,00	KW
6610	Sabiedrību un apvienību dalības nauda	100	18.200	12.300	19.173,00	
6700		400	0	2.000	0,00	
***	Izdevumi Apakšnodāja ***		2.045.500	1.808.900	1.087.331,00	
***	Ieņēmumi Apakšnodāja ***		85.800	227.400	147.123,00	
***	Virsnorm. / Piemaksa(-) Apakšnod.0200 ***		1.959.700	1.581.500	940.208,00	

Paskaidrojumi

01.0200

Ieņēmumi:

1500 Izdevumu atlīdzināšana ar likumā noteikto obligāto skolēnu apdrošināšanu nelaiemes gadījumos (ko veic federālās zemes piekrit pārvalde)

213 skolēni x 33,00 DM = 7.029,00 DM

No Dr.Ziedorna saņemtās īres maksa = 2.144,22 DM

No Dr.Hoeniga saņemtās īres maksa = 2.373,60 DM

Valsts maksas daļa personāla uzturēšanas maksājumos 11.546,82 DM

Izdevumi:		
5000	- Lauļības ceremoniju telpu remonts	3.000,00 DM
	- Visu biroja telpu remonts, tai skaitā poliklīnikas	80.000,00 DM
	- Pagrabtelpu izbūve	10.000,00 DM
	- Apsildes caurules krāsošana ieskaitot urbumus un apmetuma izlabošana telpās	6.000,00 DM
	- 2.tualetes ierīkošana 1-ā stāvā	10.000,00 DM
	- Grīdas segums priekšnamā, dzimtsarakstu pārvaldē, 1.ist., 2.ist., 3.ist., 4.ist. un pārējās 4 - ās istabās	10.000,00 DM
	- pārējie sīkie remontdarbi	5.000,00 DM
		<hr/> <hr/> 124.000,00 DM
5210	- Darba ierīču ekspluatācijas apkalpe	
	Darba rīki un apkope	11.000,00 DM
	Gāzes apkures sistēmas apkope	1.000,00 DM
	- Informa Nukis apkope	8.500,00 DM
	- IBM apkope	2.600,00 DM
	-	2.000,00 DM
	- Personāla, sēžu organiz. un nekustamo īpašumu programmu apkalpoš./apkope	25.100,00 DM
	- Smalkmehānikas darbarīki	300,00 DM
	- Atslēgu un vēstuļu kastes Personāls	500,00 DM
	- Telefonu un.....	4.000,00 DM
		<hr/> <hr/> 55.000,00 DM
5220	Istabu apgāde ar karnīzēm / žalūzijām un aizkariem	3.000,00 DM 2.000,00 DM
		<hr/> <hr/> 5.000,00 DM
5230	Galdauti, dvieļi, termosi utt.	
5310	Izdevumi līzīngam par IBM-kompjūtera	
5420	Budž.līdzekļi, kas domāti veļas,dvieļu, galda segu un aizkaru tīrīšanai	
5620	Līdzstrādnieku tālāka izglītoš. pārvaldes (admin.) skolās	
6370	E «DV» - nodevas algu programmai	

6400	Apdrošināšanas	42.000,00 DM
	Ugunsdzēsēju kase nelaiemes gadījumiem	13.300,00 DM
	Komunālais bojājumu izlīdzinājums	11.500,00 DM
	Pārējie bojājumu gadīj. un apdrošināšanas	4.000,00 DM
	Apdrošināšana pret īpašuma bojājumiem	
	Ar likumu noteiktā skolēnu apdrošin. nelaiemes gadījumos (skolēniem un bērnodārza apmekl.) 1.831 bērns x 33,0 DM	60.423,00 DM
		<u>138.023,00 DM</u>

6410	Obligātie izlīdzinājuma maksājumi par likumā* paredzēto invalīdu štatu vietu nenodrošin. ar strādājošajiem (pēc likuma: 6% no visām štata vietām, 200,00 DM mēnesī) Pēc likuma: 16 inval. darba v. - reāli aizņemtas - 8 d.v.	
6500	Biroja piederumi tautsaimniecības veicin., celtniecības iedzīvot. reģistr. un patenta pārvaldēm ir iekļauti. Paaugstinātā prasība pēc krāsu lentām, disketēm un DVZ biroja materiāla ir pamatota.	
6530	Publiskā izziņošana, piem. nolikuma izziņošana un tamlīdz. saskaņā ar 1992.g. 4. Nr. «Ziņotājā» public. lēmumu, nav atļauta izlikt informāciju ziņojumu stendā. Publikācija jāievieto administrācijas «Ziņotājā» vai dienas preses izdevumos.	
6610	Gada iemaksas	
	- Aprīņa un pilsētu pārst.sešijas(Meklenburga/ Priekšpomerānija)	2.000,00 DM
	- Biedru naudas priekš IBM Help Club	100,00 DM
	- Pabalstu pārdales kase	3.100,00 DM
	- Kases pārvaldnieku arodapvienība	80,00 DM
	- Dzimtsarakstu biroja ierēdņu arodapvienība	40,00 DM
	- Vācu bērnu palīdzības iestāde	200,00 DM
	- Īpašnieku apvienība (Ūdeņi/Notekūdeņi) Meklenburgā/Priekšpomerānijā	2.400,00 DM
	- Pilsētu un pagastu pašpārvaldes sesijas	5.600,00 DM
	- Komunālā darba devēju savienība	4.600,00 DM
		<u>18.120,00 DM</u>

5. pielikums: Nodaļa no pārvaldes budžeta

Nr.	Budžeta pozīcija	Budžeta izlietojums		Gada apr. rez.	Nodoklis
	Apzīmējums	1992 DM	1991 DM	1990 DM	
1	2	3	4	5	6
3	Zinātne, kultūra				
32	Muzeji, kolekcijas, izstādes				
320	Novadpētniecības muzeji, izstādes				
	<i>Ieņēmumi</i>				
1110	no mākslas izstādēm		300	2.080	41
1300	Ieņēmumi no pārdotām lietām	NS	1.000	1.500	216
1580	Jauktie ieņēmumi		200	200	390
1690	Īre no apakšnod. 081		10.200	6.100	6.120
1710	Federālās zemes piemaksa muzejam	NS	6.000	8.000	5.700
1740	Piemaksa AB-pasākumiem		17.600	32.000	20
1760	Ziedojumi	NS	500	500	45
	Ieņēmumu summa 320		35.800	48.600	14.506
	<i>Izdevumi:</i>				
5000	DA2 ēku uzturēšana		25.000	2.000	23.782
5010	Drošības pasākumi Vecais pasts		5.000	5.000	65
5200	DA3 Biroja iekārtojums		200	200	139
5205	Pārējais, nodrošinājums (mater)		400	400	339
5209	Ieņēmumu izlietošana no 1300		1.000	1.500	216
5210	Muzeja kolekciju uzturēšana un papildināšana		25.000	25.000	6.555
5211	Aizkari muzejam				2.535
5401	Apsaimniekošanas izdevumi		18.200	11.700	10.341
5402	Zemes īpašuma maksājumi		3.650	3.650	3.647
5403	DA5 ēku apdrošināšana		5.000	5.600	4.385
5405	Tīrīšanas līdzekļi		480	470	417
5940	Algas AB-pasākumiem		22.000	40.000	11
6100	Mākslas izstādes		23.000	23.000	17.283
6400	DA7 Pārējās apdrošināšanas		7.500	8.800	7.943
6410	Apgrozījuma nodoklis uz 6791		90	90	84
6500	DA8 Vispārēji biroja piederumi		400	400	396
6520	DA9 Pasta nodevas		300	300	270
6521	DA10 Tālsarunu nodevas		700	700	723
6530	Reklāma		2.500	2.500	1.073
6540	DA11 Komandējumi		200	300	15
6690	Jauktie izdevumi		150	150	45
6791	Lietošanas atlīdzība uz apakšnod. 841		10.600	10.600	10.600
6792	Personāla uzturēšanas izmaksu atlīdz. uz apakšnod.350		49.600	47.100	45.059
6798	Celtniecības firmas pakalpojumi		2.000	2.000	45
6799	Galdniecības pakalpojumi		10.800	4.500	8.216
7170	Ziedojumi no 1760		500	500	45
7171	Hugo Balla literārā prēmija		20.000	20.000	21.307
	Izd.summa 320		234.270	216.460	165.325
	Virsnorma / Deficīts		198.470	167.860	150.819
	Sekojošās budžeta pozīcijas, saskaņā ar Pašv. budž. nolikuma 17. pantu, papildus ienākumus drīkst izlietot papildus izdevumiem.				
	- 1300 un 5209 (pāmesams)				- 0.5402
	- 1710 un 5210				Savstarpēja sūgumspeja ar visiem
	- 1760 un 7170				apņēkinātajiem zemes īpašuma nodokļiem

Atsevišķais plāns 9 - Vispārējā finansu saimniecība

Apakšnodaļa		9100 Cita veida vispārējā finansu saimniecība			
Budžeta pozīcija		Budžeta izlietojums		Rēķins	Nodokļi
Nr.	Apzīmējums	1992	1991	1990	
		DM	DM	DM	
1.9100	<i>Ieņēmumi</i>				
204000.0	% ieņēmumi no cita veida sab. sfēras	0	27 000	25 926	202
206000.0	% ieņēmumi no privātiem uzņēmumiem	650 000	660 000	727 058	202
210000.2	Peļņas daļa no saimn. uzņēm. un no līdzdalības	0	0	8	201
270000.0	Norakstījumi	2 335 000	2 147 000	2 049 867	201
275000.0	% maksājumi par pamatkapitālu	2 858 000	2 639 000	2 426 419	201
	Kopējie ieņēmumi	5 843 000	5 473 000	5 229 277	
1.9100	<i>Izdevumi</i>				
679100.0	% piemaksu pārrēķins	0	0	1 086	202
686000.0	Izbeigšana (likvidēšana), iemaksas, dotācijas	957 000	907 000	842 293	201
800000.0	% par valsts kredītiem	23 000	33 400	41 581	202
801000.5	% par federālās zemes kredītiem	100	100	85	202
804000.1	% par kredītiem no sabiedriskās sfēras	283 250	279 500	275 436	202
808000.3	% par kredītiem no kredītiņģu kredītiem	2 673 650	2 298 000	2 150 988	202
860000.7	Vispārējais pieskaitījums īpašuma budžetā	7 616 000	9 401 300	12 239 967	201
	kopizdevumi	11 553 000	12 919 300	15 550 535	
	kopieņēmumi	5 843 000	5 473 000	5 229 277	
	Nepieciešamās piemaksas	5 710 000	7 446 300	10 321 258	
	Cita veida vispārējā finansu saimniecība				
	Nodaļa 91	5 843 000	5 473 000	5 229 277	
	Starpsummās izdevumi	11 553 000	12 919 300	15 550 535	

Atsevišķais plāns 9 - Vispārējā finansu saimniecība

Apakšnodala		9100 Cita veida vispārējā finansu saimniecība						
Budžeta pozīcija		Budžeta izlietojums			Rēķins	Investīcijas / to veicināšanai		
Nr.	Apzīmējums	1992 DM	Saist.pilnv. DM	1991 DM	1990 DM	Kopējais izlietoj. sekj iepr. gadu DM	Sagatavots DM	Nodo- klis
2.9100	999 Finansu saimniecība							
300000.6	Vispārējais pārvedums no pārvaldes budžeta	7 616 000		9 401 300	12 239 067			201
310000.0	No ietaupījumiem ņemtas summas	2 000 000		1 310 000	763 033			201
324000.7	Piešķirto aizdevumu atgriešanās no sab. slēras	0		0	0			201
370000.8	Kreditīti no valsts	0		0	0			201
371000.3	Kreditīti no federālās zemes	0		0	0			201
374000.0	Kreditīti no citām sab. slērām	0		0	400 000			201
377000.6	Ieņēmumi no fin. tirgus kredītiem vai kredīmaļņas	2 254 000		1 850 000	1 029 074			202
378000.1	Ieņēmumi no kredītu tirgus priekš kredīmaļņas Ieņēmumi:	0		0	0			201
		11 870 000		14 431 164	14 431 164			
910000.2	Pieskaitījumi ietaupījumiem	0	0	0	0			201
912000.3	Ieguldījumi dzīvokļu celtniecībā	0	0	0	0			201
930000.1	Paju un kaptāliegudājumu iegāde	0	0	0	100			201
970000.0	Valsts piešķirto kredītu dzēšana	156 000	0	156 000	155 530			201
971000.5	Federālās zemes piešķirto kredītu dzēšana	0	0	0	215			201
974000.1	No sabiedriskās slēras ņemto kredītu dzēšana	0	0	0	282 423			201
977000.6	Kreditītingus kredīta dzēšana, kredīmaļņas kredīta atmaksāšanai	1 492 000	0	1 383 000	1 008 659			201
978000.3	Kredīmaļņai ņemto kredītu dzēšana	0	0	0	0	0	0	201
990000.9	Kredītsagādes izmaksas	0	0	0	0			201
	Izdevumi:	1 648 000	0	1 539 000	1 446 927	0	0	
	Cita vispārējā finansu saimniecība							
	Nodala 91 Ieņēmumi:	11 870 000		12 561 300	14 431 174			
	Starpsummas							
	Izdevumi	1 648 000	0	1 539 000	1 446 927	0	0	

7.3 Kopsavilkums praktiķiem.

Kā novērtē budžeta saimniecību?

1. Vai pārvaldes budžets ar pašu ieņēmumiem ir sabalansēts?

Tas nozīmē, ka par mērķi nav izvirzīta līdzsvara sasniegšana ar pārvedumiem uz īpašuma budžetu (piem., no ietaupījumiem ņemtās summas, ieņēmumi no īpašumu pārdošanas). Ja tas tomēr notiek, tad pagasts iesaista savu īpašumu, lai apmaksātu pārvaldes budžetā tekošos izdevumus (piem., personāla izdevumus, izdevumus darījumiem un lietišķām vajadzībām, % maksājumus).

2. Cik liels ir pārskaitījums (pārvedums) no pārvaldes budžeta īpašuma budžeta?

Ja 1. jautājums ir atbildēts pozitīvi, otrais jautājums ir viena no svarīgākajām budžeta pozīcijām pagasta finansiālo iespēju novērtēšanā. Budžeta plānā mēs atrodam pārvedumu kā izdevumu pozīciju 91. nodaļā «Cita veida vispārējā finansu saimniecība» zem grupējuma skaitļa 860 un īpašuma budžeta kā ieņēmuma pozīcija 91. nodaļā «cita veida vispārējā finansu saimniecība» zem grupējuma skaitļa 300. Šim pārvedumam obligāti (arī nesabalansēta pārvaldes budžeta gadījumā) jābūt vismaz tik lielam, lai ar to nosegtu īpašuma budžeta aprēķinātās kredīta sagādes izmaksas un dzēsuma summas. Ja tas tā nebūtu, tad vajadzētu parādu maksāšanai pielietot citus īpašuma budžeta ieņēmumus (piem., ieņēmumi par gruntsgabalu pārdošanu), tātad — pašu īpašumu.

Šim pārvedumam jābūt tik lielam, ka var tikt finansēts tiesiski noteiktais ieskaitījums ietaupījumos (rezerves fondā), un vismaz tik lielam, kā no atlīdzinājumiem segtajiem norakstījumiem. Pēdējai prasībai jāpievērš īpaša uzmanība, jo norakstījumi regulāri atspoguļo īpašuma iztērēšanu. Tāpēc īpašuma budžetā ar atmaksāšanu kalkuletajiem norakstījumiem (nolietojumiem), ciktāl tie pārvaldes budžetā tikuši saņemti kā privāta atlīdzība, jānodrošina īpašuma saglabāšana (atjaunošana). Vai tie īpašuma budžetā netieši kalpo parādu dzēšanai vai jauna īpašuma iegādei, rezultāts ir vienāds: abi pozitīvi ietekmē īpašuma bilanci. Ja pārvedums ir vēl augstāks, un, ja tas bija tekošajā gadā, ka arī iepriekšējā ir tāds pats, tad var runāt par ļoti labu finansu un budžeta stāvokli.

3. Kāds ir parādu līmenis?

Augsts parāda līmenis un liels parāds, sadalīts uz 1 iedzīvotāju tiek uzskatīts kā zīme sliktai finansu saimniecībai. Šāds vispārējs novērtējums neiztur kritiku. Pagasti ar trūcīgu un nepietiekošu infra-

struktūru uzrāda nelielu parādu summu. Tas, protams, nenozīmē, ka lieliem parādiem kā sekas ir labi attīstīta infrastruktūra.

Iepriekšējās budžeta tiesībās tika ievērota atšķirība, kas kredītus dalīja rentablos un nerentablos. Ja ar nodevu un iemaksu palīdzību no kredīta finansētais labierīcību pasākums ātrāk (iemaksas, iepriekšējie maksājumi utt.) vai lēnāk (nodevas) tiek refinansēts, tad runā par rentabliem kredītiem. Ja bernudārzs tiek paplašināts, tad var runāt par daļēju rentabilitāti, ja visus izdevumus nav iespējams nosegst no lietošanas atlīdzības. Ja, ņemot kredītu, tiek būvēts sporta laukums vai bērnu spēļu laukums (kas sporta apvienībām tiek nodots par 0 — tarifu), tad runā par nerentabliem parādiem. Ar kredītu finansēts rātsnama paplašinājums, kas rada izbūves un organizātoriskās norises uzlabojumus, var tikt pierēķināts daļēji rentablam kredītam.

Šajā vietā apzināti jāatsakās no valsts un federālo zemju parādu statistikas atspoguļojuma (attēlojot parādu daudzumu uz 1 iedzīvotāju), kas iedalīta klasēs pēc pagastu lieluma, jo tas šajā vispārīnājumā nav derīgs. Arī starpkomunālie salīdzinājumi neder, jo daudzus gadījumos infrastruktūralais nodrošinājums ir pārāk atšķirīgs vai arī svarīgi sociālās sfēras ierīkojumi (piem., baznīcas bērnu iestādes, palīdzības organizāciju sociālie dienesti), kultūras un sporta iestādes (piem., biedrības) organizētas savādāk.

Būtisks parāda novērtējums ir pozitīva atbilde uz pirmo un otro jautājumu, un ka parāds paliek nodrošināts.

4. Ietaupījumu līmenis.

Saskaņā ar pašvaldības budžeta tiesībām, budžeta plānam ir jāpievieno pārskats par iecerēto ietaupījumu līmeni budžeta gada sākumā. No tā var secināt, vai finansējot īpašuma budžetu, izvairīties no kredīta ņemšanas, vai arī kredītu attiecīgi samazināt, jo izdevīgāk ir ņemt naudu no ietaupījumiem. Tiesiski noteiktā apjoma ietvaros pagastam ir pienākums uzkrāt ietaupījumus. Viss, kas pārsniedz šo daudzumu, ir pielietojams budžeta mērķiem, jo pagasts nav pilsoņu kapitāla «krātuve». No saimnieciskā aspekta nav mērķtiecīgi, uzkrāt lielākus ietaupījumus nekā noteikts priekšrakstos, jo peļņa no procentiem regulāri kļūst niecīgāka, nekā par kredītiem maksājami procenti.

5. Cik augsta ir izlietojuma pakāpe pie atlīdzībām?

Pagastam savu uzdevumu veikšanai nepieciešamie ieņēmumi, cik tālu tie ir attaisnojami un prasīti, jāsaģādā no atlīdzības par veiktajiem pakalpojumiem. Šis princips atrodas 1. vietā attiecībā uz ieņēmumu saģādāšanu. Visumā vienmērīgu pārvaldes izdevumu gadījumā, blakus atrodas arī pārvaldes izdevumiem atbilstošas rezerves. Grūtā finansu

situācijā ir kritiski jāpārbauda visa deficītu veidojošā budžeta sfēra, ciktāl, ņemot vērā nodokļu maksātāju iespējas, tas varētu atbilst nodevu tiesību (administratīvās un lietošanas nodevas) izmaksu seguma principam; šis princips ir spēkā, ja sabiedriskās atbildības vietā ir noteiktas privāttiesiskā kārtā noteiktas cenas.

Arī īpašuma budžeta aprēķināmie iemaksu ieņēmumi pieskaitāmi speciālajai atbildībai. Tas attiecas uz ielu būves iemaksām tāpat kā kanālu un ūdens iemaksām, iekļaujot mājas pieslēgšanas (ūdens sistēmām) izmaksas.

6. Vai reālnodokļiem ir rezerves?

Pēc pašvaldību saimnieciskajām tiesībām pašvaldību nodokļi ir subsidiāri, tas nozīmē, ka pašvaldības uzdevumi, pirmām kārtām jāfinansē no speciālas atbildības, ko uzliek par dažādu pakalpojumu veidu izmantošanu. Tikai tad, ja šie līdzekļi nav pietiekami, drīkst izmantot nodokļu ieņēmumus. Salīdzinot vidējās nodokļu likmes vienāda lieluma pagastos (vidējie rādītāji valsts, federālo zemju un apriņķa līmenī) sniedz norādījumus komunālpolitiskajām iniciatīvām. Pirms tiek palielināti nodokļi, kritiski jāizanalizē pagasta izvirzītie uzdevumi.

7. Iepriekšējo gadu investīciju norise?

Šeit rodas jautājums, kādā apjomā ir padarīti īpašuma budžeta pasākumi iepriekšējos gados. Bieži tiek konstatēts, ka investīciju izpilde vēl nemaz nav sākus, vai tikko iesākta, bet ne tuvu nav pabeigta. Šajā gadījumā piešķirtie un vēl neizlietotie līdzekļi budžeta aprēķinā parādās kā budžeta izdevumu atlikums, kas jaunajā budžeta gadā arī turpmāk veido izdevuma līdzekļus. Šie līdzekļi netiek no jauna aprēķināti budžetā, gluži otrādi, tie «neredzamā» veidā atrodas pašvaldības rīcībā. Šāda prakse, vērtējot tiesiskā ziņā ir pārkāpums pret ikgadējuma, pilnīguma un uzskatāmības principiem. Budžeta izdevumu atlikums ir kritiski jāapspriež, un tas var novest pie sekojošām konsekvencēm:

— vēl neuzsāktu pasākumu gadījumā nevajadzētu tikt veidotam budžeta izdevumu atlikumam, tieši otrādi, pasākumus vajadzētu aprēķināt no jauna, bet arī tikai tad, ja to izpilde ir tiesiski un finansiāli nodrošināta.

— ņemot vērā tikko iesāktas investīcijas, jaunas vajadzētu plānot tikai tad, ja to uzsākšana ir tiesiski iespējama un finansiāli nodrošināta, un administrācija ir arī spējīga šīs investīcijas realizēt. Tik kritiskas rīcības gadījumā, saīsinot laiku ziņā investīcijas, var tikt sasniegts finansiāls atvieglojums.

8. Štatu saraksts un personāla izdevumi.

Štatu saraksts pārsvarā federālajās zemēs ir budžeta plāna sastāvdaļa un tiktāl tam piemīt nolikuma daba. Štatu sarakstā jāuzrāda tikai nepieciešamās pastāvīgi nodarbināto ierēdņu, kalpotāju un strādnieku vietas. Nepieciešams pēc organizatoriskā un darbu sadales plāna, kā arī pēc darba vietu novērtējuma, uzrādīt arī ierēdņu algas, kalpotāju u. c. atlīdzības. Svarīgs ir organizatoriskais plāns, kas attēlo administratīvo struktūru, kā arī darba sadales plāns, kas precīzi apraksta uzdevumus, kas ir izpildāmi katrā atsevišķā darba vietā. No tā atvasina plāna vietu kopējo skaitu. Turklāt darba vietas var tikt sadalītas (job sharing), t. i., var 1 vietā nodarbināt pat līdz 3 līdzstrādniekiem ar samazinātu darba stundu skaitu. Šie organizatoriskie pamati ir priekšnosacījums atsevišķo vietu novērtējumam, kas pēc tam, ievērojot stingri noteiktas prasības, tiek ierindotas attiecīgā atalgojumā, atlīdzības vai algas grupā.

Šie organizatoriskie dokumenti ir pamatnosacījums kvalificēta darba vietu plāna izveidē. Ja tie nav pieejami, tad tie ir jāizstrādā. Tos katrā ziņā nevajadzētu dārgi pirkt kā no ārienes ieteiktus organizatoriskus slēdzienus, gluži otrādi, darbaspējīgā administrācijā vajadzētu būt vismaz 1 līdzstrādniekam, kas šo jomu pārzin.

Pamats personāla izdevumu aprēķināšanai, no vienas puses ir štatu saraksts, no otras, budžeta gada iespējami aizņemto darba vietu novērtējums. Turklāt jāpievērš uzmanība tam, lai personāla izmaksas atsevišķajos plānos, nodalās un apakšnodalās tiktu aprēķinātas patiesi. Iespējamais atalgojums un tarifu paaugstinājums iekalkulējams pēc reāla novērtējuma tā, kā nav iespējams aprēķināt augstu nediferencētu segšanas rezervi personāla izdevumiem.

* * *

Skaidrojumi.

(Kommunale) Abgaben — (komunālie) maksājumi.

Ar to jāsaprot nodokļi, nodevas, iemaksas u. c. sabiedriski tiesiskie maksājumi (piem., kūrorta nodoklis — Kurtaxe). Pašvaldību tiesības šo maksājumu iekasēšanai atvasinātas no komunalās pašpārvaldes garantijām Konstitūcijā (28. pants(2)), katrā ziņā nepieciešams tiesīgās pašpārvaldes nolikums.

(Kalkulatorische) Abschreibungen — norakstījumi (bilances zudumu rezultātā).

Apzīmē lietu vai iekārtu vērtības zudumu, to izmantošanas laikā. Ikgadējo norakstījumu summa atkarīga no sākotnējās lietas vērtības, iespējamā ekspluatācijas termiņa un pašu norakstījumu izpildes metodes.

Allgemeine Deckungsmittel — vispārējais finansiālais segums.

Visi ieņēmumi, kuru pielietošanai nav konkrēta norādījuma ierobežojuma, piem., nodokļi un shēmas dotācijas (Gesamtdeckung) kopējais finansiālais segums, atšķirīga Zweckbindung — ieņēmumu sasaiste ar konkrētā sabiedriskā mērķa maksājumiem).

Allgemeine Rücklage — vispārējais ietaupījums (rezerves fonds).

Nodrošina savlaicīgus maksājumus nepieciešamības gadījumā (kases apgrozāmie līdzekļi). Ir jābūt pieejamai naudas rezervei, kuras minimālo lielumu regulē atkarība no federālo zemju pašvaldības nolikuma (kas ka likums sastāda 1 — 2% pārvaldes budžeta, ņemot vērā tekošā budžeta gada iepriekšējo 3 budžeta gadu vidējos rādītājus).

Allgemeine Zuweisungen — vispārējās dotācijas.

Dotācijas, kuru piešķiršana nav saistīta ar noteikumu par konkrētu izlietojumu (pretēji mērķa dotācijai), un kuras pašvaldība var brīvi sadalīt.

Anlagekapital — pamatkapitāls.

Anlagevermogen — pamatfondi.

Noteiktas pašvaldības īpašuma daļas, kas ilgstošā laikā kalpo sabiedrības vajadzībām, ražošanai, piem., gruntsgabali, kustamais īpašums; izņēmums —niecīgas saimnieciskas vērtības un līdzdalība ražošanas uzņēmumos utt.

Anlagen zum Haushaltsplan — budžeta pielikumi.

Tiem jānodrošina izziņa par pašvaldības finansu stāvokli, par svarīgākajām iecerēm un to ietekmi uz saimniecisko situāciju nākotnē, kā arī par pašvaldības saimniecisko darbību. Te pieskaitāmi:

— ievadziņojums,

— pārskats par saistību pilnvarojumiem (Verpflichtungs—ermachtigungen);

- pārskats par iespējamo parādu stāvokli;
- pārskats par iespējamo ietaupījumu stāvokli budžeta gada sākumā;
- finansu plāns ar tam pamatā esošo investīciju programmu;
- tautsaimnieciskie plāni un jaunākie gada pārskati par sevišķiem pašvaldību īpašumiem;
- (Ziemeļreinas — Vestfāles zemes štatu saraksts).

Anliegerbeiträge — dzīvesvietas izdevīguma nodevas.

Nodevas par ilgstoši esošām ērtībām un priekšrocībām, kas rodas iedzīvotājam no pieslēgšanās iespējam sabiedriskiem ierīkojumiem un būvēm. Atsevišķi: zemes aprīkošanas nodeva, (kanalizācijas, ūdensvada pieslēgšanas, ielu izbūves nodeva utt.).

Auftragsangelegenheiten — uzdotie uzdevumi.

Uzdevumi, kas atrodas federācijas kompetencē, lai panāktu vienotu regulējumu un funkcionēšanu visā valstī, taču kuru praktiskā izpilde nodota pašvaldībām, piem. , celtniecības, laulības reģistrācijas iestāžu un pasu galdu pārraudzība.

Ausgaben — izdevumi.

Maksājumu saistības, kas rodas pašvaldībai tās uzdevumu izpildes gaitā. Visi budžeta gadā paredzami izdevumi ir jāaprēķina un jāatspoguļo budžetā.

Ausgangsmesszahl — izejošais raksturojošais skaitlis (koeficients).

Izsaka pašvaldības finansiālās vajadzības, ar to aprēķina nepieciešamās shēmas dotācijas lielumu. Šis skaitlis tiek noteikts pēc noteiktas shēmas, kas atšķirīga katrā federālajā zemē.

Ausgleichsstock — kompensācijas fonds.

Ja pašvaldība, neraugoties uz pareizu un atbildīgu naudas līdzekļu izlietojumu, kā arī ieņēmumu beigšanos (avotu iztukšošanu), nevar sabalansēt budžetu, tad tā saņem no federālajām zemēm speciālas dotācijas. To kopējo summu sauc par kompensācijas fondiem.

Bagatellsteuern — «sākumnodokļi» — tiek atcelti

Nodokļi, kuru daļa kopējā nodokļu masā ir relatīvi neliela, un kuri pārsvarā saistīti ar pašvaldību noteiktajiem «vietējiem patēriņa» nodokļiem. Piem. medību, suņu nodokļi utt.

Bedarfszuweisungen — krīzes dotācijas.

Naudas līdzekļi, ar kuriem var rēķināties ārkārtēju finansiālo vajadzību gadījumā, kā arī sevišķu uzdevumu izpildei. Likumīgas prasības, tiesības uz tiem nav dotas.

Beiträge — iemaksas.

Vienreizēji naudas maksājumi sabiedrisko ierīkojumu būvei

(iekārtošanai), iegādei vai paplašināšanai (sevišķi jaunu gruntsgabalu apguvei). Uzsvērt maksāšanas pienākumus, tomēr tiek ņemtas vērā reālās maksāšanas iespējas.

Besondere Finanzierungsvorgänge — īpašie finansējumi.

Ar to saprot naudas ieskaitīšanu no rezervēm, kredītu un iekšējo aizņēmumu ņemšanai vai to dzēšanai un izdevumi deficīta nolīdzināšanai.

Bestandsverzeichnisse — inventarizācijas saraksti

Tajos tiek uzrādīti pašvaldību īpašumi: zemes gabali, ēkas u. c. kustamā un nekustamā manta.

Einahmen — ieņēmumi.

Visi finansu līdzekļi, uz kuriem pašvaldībai ir tiesības, vai kuri tām ienāk paliekoši, kurus savukārt, var izmantot izdevumu segšanai.

Einzelpläne — atsevišķie plāni (budžeta daļas).

Iedalīti nodaļās un apakšnodaļās, diferencēti pēc ieņēmumiem un izdevumiem, atspoguļo budžetu tā šaurākajā nozīmē. Atsevišķo plānu sakārtojums atkarīgs no pašvaldību uzdevumiem, piem., atsevišķais plāns 0=vispārējā pārvalde, un 1=sabiedriskā drošība un kartība.

Entgelte — atlīdzība.

Speciāla atlīdzība.

Erläuterungen — paskaidrojumi.

Īsā formā informē par būtisko budžetā. Parasti uzrāda ieņēmuma aprēķina mehānismu vai pamato konkrētu uzdevumu nepieciešamību.

Erschliessungsbeiträge — zemes labiekārtošanas nodevas.

Nodevas, kuras jāiekasē iekasētām no (zemes gabalu) gruntsgabalu īpašniekiem, uz vietējās pašvaldības statūtu bāzes, lai segtu pašvaldību (pagastu) pirmreizējos ierīkošanas izdevumus, piem., būvējot ielu, ceļu, bērnu spēļu laukumu u. c.

Fehlbetrag — deficīts.

Veidojas, ja budžeta izpildē izdevumi pārsniedz ieņēmumus. Pat pie izlīdzsvarota budžeta, izpaliekot cerētajiem ieņēmumiem vai rodoties pārmērīgiem vai ārpusplāna izdevumiem (gan pārvaldes budžetā, gan īpašuma daļā), rodas budžeta deficīts. Ja tas ir ievērojams, tiek izdots papildus nolikums (Nachtragssatzung), budžeta papildināšanai.

Finanzausgleich — finansu izlīdzinājums.

Domāts finansiālo attiecību regulēšanai starp administratīvi teritoriālajiem veidojumiem izdevumu un ieņēmumu sadalē. Komunālais finansiālais līdzsvars nozīmē Pamatlikumā ierakstīto

federālo zemju pienākumu, sabalansēt pašvaldību atšķirīgās finansiālās iespējas. Tas notiek, pagastiem maksājot noteiktus %, ko nosaka federālo zemju likumi, ievācot, t. s., kolektīvos nodokļus: algas, ienākumu, korporatīvos nodokļus, apgrozījumu nodokli. Šo saistību mērķis, ir nodrošināt vienādus dzīves apstākļus visās federālajās zemēs. Tas notiek ar pamatdotāciju, mērķdotāciju un (krīzes) dotāciju starpniecību.

Finanzierungssaldo — finansējuma saldo.

Rodas, ja atdala kopieņēmumu no kopizdevumiem. Finansējuma saldo parāda, ciktāl parādu un rezervju izmaiņas sekmē budžeta sabalansēšanu.

Finanzierungsübersicht — finansējuma pārskats.

Atspoguļo, kā kopieņēmumus un kopizdevumus ietekmē īpašie finansējumi, un kā izskatītos finansējuma saldo, atmetot īpašos finansējumus.

Finanzierungsvorgänge — finansēšanas process.

Sk. besondere Finanzierungsvorgänge — īpašais finansējums.

Finanzkraft — (finansu spēks) finansiālais potenciāls.

Vispārēji raksturo pašvaldības ieņēmumu avotu efektivitāti. Raksturlielumu finansiālajam potenciālam veido līdzekļi, ko ienes nodokļi (Steuerkraft), arī attiecības starp ieņēmumiem un izdevumiem (freie Spitze) — «brīvā smaile».

Finanzplan — finansu plāns.

Ir budžeta plāna daļa un attēlo nākotnē paredzētos (plānošanas periods aptver 5 gadus), pilnīgi visus iespējamus izdevumus un šo izdevumu segšanai paredzamos ieņēmumus. Finansu plāna izstrādes pamats ir investīciju programma.

Finanzverfassung — (finansu tiesības) finansiālais pamatlikums.

Viss tiesību normu kopums sabiedriskās finansu saimniecības jomā. Federatīvā valsts sistēma regulē finansiālo ieņēmumu un izdevumu patstāvību starp atsevišķiem pārvaldes līmeņiem. Finansiālais pamatlikums ietver nodokļu ieviešanu, iekasēšanu, sadali un pārvaldi (kompetences līmeņu aplikšana ar nodokli un to ieņēmumi).

Folgekosten — (seku izmaksas) ekspluatācijas izmaksas.

Ilgadējās izmaksas, kas rodas izmantojot iekārtas vai sabiedriskās koplietošanas vietas (pēc to ierīkošanas). Izmaksās ietilpst: personāla izdevumi, uzturēšanas izmaksas, enerģijas izdevumi utt.

Freie Spitze — brīvais atlikums («smaile»).

Pārvaldes budžeta pārpalikums, kurš jāpārskaita īpašuma budžetā,

atskaitot izdevumus kredītu apkalpošanai, kārtējo maksājumu un maksājumu rezerves fonda segšanai. Brīvais atlikums ir mērs pašvaldības finansiālajai stabilitātei, jo sniedz ziņas par to, cik liela mērā pašvaldība ir spējīga no pārvaldes budžeta tekošajiem ieņēmumiem atlicināt un veidot īpašumu un cik lielā mērā tā ar saviem līdzekļiem var piedalīties investēšanā.

Gebühren — nodokļi, nodevas.

Sabiedriskas nodevas kā tiešs maksājums (pretpakalpojums) par noteiktu administrācijas pakalpojumu (piem., Pases nodeva) vai faktiski sabiedrisko ierīkojumu vai ietaišu izmantošana (notekūdeņu nodeva).

Gemeindesteuern — pašvaldības (pagasta) nodokļi.

Nodokļi, kuru ieņēmumi pienākas pašvaldībai. Vislielāko ieņēmumu daļu veido reālnodokļi kā arī pašvaldības daļa, finansējot ienākuma nodokli. Pārējie vietējā patēriņa un lietojuma nodokļi (medību, suņu nodokļi, dažādie apmierinājumu nodokļi) no ieņēmumu viedokļa ir maznozīmīgi (t. s., «sīkumu» nodokļi), taču komunālpolitiskajās diskusijās bieži vien spēlē lielu lomu.

Gesamtdeckung — kopējais segums.

Budžeta princips paredz, ka visi izdevumi jāsedz ar ieņēmumiem. Pretstatā tam — atsevišķais segums — ieņēmumu izmantošana konkrētu uzdevumu segšanai. Šī principa izņēmumu veido, piem., iemaksas (mērķa piesaistes nosaka likums) vai dotācijas, piemaksas investīcijām.

Gewerbsteuer — patentnodoklis.

To tāpat kā zemes nodokli skaita pie reālnodokļiem. Nodokļa objekts ir ražošanas uzņēmumi (izņēmums ir lauksaimniecības uzņēmumi un brīvās profesijas), to objektīvās peļņas iespējas un tajos esošais kapitāls. Patentnodoklis ir sākotnēji vissvarīgākais pašvaldību ieņēmumu avots, pie kam valsts un federālās zemes pie ienākumu pārdales piedalās 15% apjomā. Pamats aplikšanai ar nodokli ir ražošanas peļņa un ražošanā esošais kapitāls. Patentnodokļa aprēķināšana notiek 2 pakāpēs: vispirms saskaita

1) ražošanas peļņas nodokli (=ražošanas peļņa x nodokļa koeficients (5%) mīnus neapliekamais minimums) un

2) ražošanas kapitāla nodokli (=ražošanas kapitāls x nodokļa koeficients (2 o/oo) mīnus neapliekamais minimums un iegūst nodokļa bāzes summu, kas tiek reizināta ar noteiktu % likmi, kas ir patentnodokļa lielums. % likmi nosaka pašvaldība.

Grunderwebssteuer — zemes iegādes nodoklis.

Saistīts ar zemes īpašuma iegādi vai gruntsgabalu izmantošanu. Nodoklis sastāda 2% no pirkuma cenas un pienākas federālajām zemēm, kuras to pilnībā vai daļēji var nodot pašvaldībām.

Grundsteuer — zemes nodoklis.

Reālnodoklis, ko uzliek zemes īpašniekam par viņam piederošo zemi. Nodokļa aplikšanas objekts ir gruntsgabala vērtība un tā īpašības (Beschaffenheit). Ir jāatšķir zemes nodoklis A (lauksaimniecības un mežsaimniecības uzņēmumi) un zemes nodoklis B (gruntsgabali).

Gruppierungsübersicht — grupētais pārskats.

Ieņēmumu un izdevumu kopsavilkums un grupējums pēc veidiem. Tas uzskatāmi attēlo budžeta finanses, atsevišķu finansu avotu nozīmi un saimnieciski politisko izdevumu lielumu. Līdz ar to tas ir lietojams kā pašvaldības finansiālā potenciāla kā arī ieņēmumu un izdevumu struktūras novērtējums.

Haushaltsgrundsätze — budžeta veidošanas principi.

Budžeta plāna sastādīšana un realizācijas principi, ko regulē pašvaldību statūti pašvaldību budžeta priekšrakstos (piem., ikgadīguma princips, savlaicīguma princips, kases efektivitātes princips, pilnīguma princips).

Haushaltsjahr — budžeta gads.

Sakrīt ar kalendāro gadu. Divgadīgu budžeta reglamentu gadījumā, noteikumi seko skīrti pa gadiem.

Haushaltsplan — budžeta plāns.

Ietver visus budžeta gadā paredzamos veicamos maksājumus un to segšanai paredzamos ieņēmumus, kā arī saistību pilnvarojumus.

Budžeta plāns dalās:

- pārvaldes budžetā (tekošais budžets);
- īpašumu budžetā (investīcijas).

Haushaltsquerschnitt — budžeta šķērsgriezums (pozīcijas).

Kopējā plāna sastāvdaļa, kas attēlota matricēs formā:

— vertikāli sakārtotas atsevišķas uzdevumu sfēras (atsevišķie plāni — Einzelpläne). Piem., atsevišķais plāns 0 — visparējā pārvalde. Horizontāli tiek attēloti sagrupētie ieņēmumu un izdevumu veidi (piem., personāla izdevumi), kā arī saistību pilnvarojumi. Budžeta šķērsgriezums sniedz informāciju par to, piem., cik lielas ir personāla izmaksas vispārējās pārvaldes sfērā.

Haushaltsrechnung — budžeta aprēķins.

Parāda budžeta plāna izpildi. Budžeta rēķins atklāj ciktāl budžets faktiski ticis īstenots. Turklāt tiek pretnostatītas summas, kas paliek

noslēdzot kases grāmatas, atsevišķi budžeta plāna (Haushaltsplansätze) pasākumi. Pārmaksājumi un ārpusplāna izdevumi budžeta izpildes laikā.

Haushaltsreste — budžeta atlikumi.

Ieņēmumu un izdevumu pasākumi, kas tiek pārnesti uz nākošo gadu. Tiek atšķirti budžeta ieņēmumu atlikumi un budžeta izdevumu atlikumi, pie kam to veidošanās pakļauta dažādiem ierobežojumiem.

Haushaltssatzung — budžeta nolikums.

Padomes nolemts un uzraudzības institūcijas apstiprināts, piešķir budžeta plānam tiesiskumu. Nolikums sniedz izziņu par budžeta apjomu, paredzamo kredītu ņemšanu, pienākumu pilnvarojumu, maksimālajiem kases kredītiem un procentu likmēm.

Haushaltsstellen — budžeta pozīcijas.

Tiek veidotas no skaitļu rindas, kur skaitļi viens no otra atdalīti ar punktiem. Pēc skaitļa punkta priekšā var noskaidrot, kur un kas budžeta plānā atrodas (atsevišķie plāni, nodaļas, apakšnodaļas). No skaitļiem aiz punkta var nolasīt, vai runāts tiek par ieņēmumiem vai izdevumiem. Ir noprotams ieņēmumu un izdevumu veids.

Haushaltsvermerke — budžeta piezīmes.

Noteikumi budžeta plāna pasākumu ierobežošanai vai paplašināšanai.

Haushaltswirtschaftliche Sperre — saimnieciskā budžeta bloķēšana.

Pašvaldības priekšsēdētājs var realizēt tad, ja pēc budžeta plāna izpildes saprotams, ka veidosies deficīts (t. i., faktiskie ieņēmumi ir zemāki kā aprēķinātie, vai faktiskie izdevumi negaidīti lielāki kā plānots). Šīs bloķēšanas mērķis ir samazināt izdevumus.

Hebesätze — likmes.

Tās apstiprina pašvaldības pārstāvji un fiksē budžeta nolikumā (retāk atsevišķā reālnodokļu nolikumā) kā nodokļu likmes reālnodokļiem (zemes nod., patentnodoklis). Tiesības noteikt nodokļu likmes ir svarīga komunālās autonomijas sastāvdaļa.

Innere Darlehen — iekšējie aizņēmumi.

Pagaidu līdzekļu izmantošana, kas ņemti no īpašajām rezervēm vai īpašuma, ar mērķi segt īpašuma budžeta izdevumus.

Investitionen — investīcijas.

Izdevumi, kas izmaina pamatīpašumu. Komunālo investīciju daļa ir 2/3 no visām sabiedriskajām investīcijām. Izšķir lietu investīcijas (izdevumi celtniecībai, gruntsgabalu iegādei u. c.) un finansu investīcijas (finansialās līdzdalības veidā, pašvaldības uzņēmumu finansēšanā utt.).

Investitionsförderungsmaßnahmen — investīcijas veicinošie pasākumi. Piemaksas un aizdevumi trešajām personām vai īpašo komunālo īpašumu investīcijām, ko pašvaldība piešķir, veidojot īpašos rēķinus.

Investitionspauschale — vispārējā investīcija.

To saņem pašvaldības no komunālo finanšu izlīdzināšanas kompensācijas fonda. Vispārējām investīcijām, atšķirībā no mērķa investīcijām, nav mērķa piesaistes.

Investitionsprogramm — investīciju programma.

Ir finansu plāna pamats un sastāvdaļa. Tai jāuzrāda, kādas investīcijas un to veicinošie pasākumi gaidāmi nākamajos 5 gados (5 gadu plāns), kādas ir prioritātes, un ar kādiem izdevumiem tās saistītas.

Jahresabschluss — gada noslēgums.

Ir jā sastāda katra saimnieciskā gada beigās visiem pašvaldību uzņēmumiem un komunālajām slimnīcām. Sastāvdaļas ir bilance, ienākumu un zaudējumu aprēķini, un ziņojums par uzņēmuma stāvokli. Saskaņā ar pašvaldības budžeta priekšrakstu, gada noslēguma pārskats pievienojams budžeta plānam kā pielikums.

Jahresrechnung — gada pārskats.

Pretstats budžeta plānam. Gada aprēķins uzrāda, cik tālu ir ievērots budžeta plāns izpides gaitā. Tas satur budžeta saimnieciskos rezultātus, ieskaitot īpašumu un parādu stāvokli budžeta gada sākumā un beigās. Pie gada aprēķina pieder ziņas par kases stāvokli un budžeta aprēķins. Kā pielikumi jāpievieno īpašuma pārskati, parādu un finansiālie rezervju pārskati, grupējuma un izskaidrojumu pārskati.

Kalkulatorische Kosten — kalkulētās izmaksas.

Izmaksas, kas attiecīgajā budžeta gadā tikušas aprēķinātas, taču faktiski neveido izdevumus, attiecīgi, izmaksas, kas atšķiras no faktiskā naudas izlietojuma. Izmaksu aprēķināšanai komunālās budžeta tiesības paredz norakstījumus bezpeļņas iestādēm un kapitāla procentu maksājumu aprēķināšanai pārvaldes budžetā. (skat. Kostenrechnende Einrichtungen).

Kalkulatorische Zinsen — kalkulētie procenti.

Tie nav faktiskie izdevumi, bet gan kalkulētās izmaksas darbā ieguldītajam kapitālam. Pielietotajai procentu likmei jābūt adekvātai, turklāt, tiek izvēlēta jaukta tipa procentu likme (vidējais lielums starp ilgtermiņa noguldījumu un komunālo kredītu likmēm).

Kassenabschluss — kases noslēgums.

Kases grāmatu noslēgums gada (pārskatu) slēgšanai. Noslēgums satur plānotos ieņēmumus un izdevumus, esošos ieņēmumus un izdevumus, kā arī atsevišķi kases ieņēmumus un kases izdevumus

pārvaldes un īpašuma budžetiem. Kases noslēgums ir gada (pārskata) norēķina sastāvdaļa.

Kassenkredite — kases kredīti.

Pie zināmiem nosacījumiem var tikt ņemti likviditātes grūtību pārvarēšanai, ja kasei nav pieejami līdzekļi, piem., no vispārējās rezerves fonda.

Kassenreste — kases atlikums.

Ienākošie naudas līdzekļi, attiecīgi arī izdevumi, kas vēl nav īstenoti, kuri ir kasē pēc kases noslēguma (skat. Kassenabschluss).

Kassenwirksamkeitsprinzip — kases efektivitātes princips.

Budžeta pamatnosacījums, ka tikai tādi ieņēmumi un izdevumi jāaprēķina budžeta plānā, kas budžeta gadā faktiski arī ienāks vai tiks izlietoti. Saistības, kas tikai vēlākajos gados saistītas ar izdevumiem, tiek nodrošinātas ar saistību pilnvarojumiem.

Konjunkturgerechtes Verhalten — konjunktūras diktētā izturēšanās.

Municipalitātēm un to apvienībām jāņem vērā saimniekošanas procesa konjunktūrpolitiskās prasības, proti, saimnieciskā uzplaukuma laikā pašvaldībām jāmēģina piebremzēt izdevumi, lai saimnieciskās krīzes posmā varētu pastiprināti investēt līdzekļus, panākot attīstības izlīdzinājumu. Katrā ziņā jāapdomā, ka lēmumu pieņemšana pašvaldības padomē un tam sekojošā uzdevumu nodošana bieži vien prasa zināmu laiku un radušies laika zaudējumi var novest pie tā, ka pašvaldība funkcionē neritmiski.

Konsolidierung des Haushaltes — budžeta konsolidācija.

Budžeta nodrošināšana ar izdevumu samazināšanu un ieņēmumu paaugstināšanas palīdzību.

Konzessionsabgabe — koncesionāls maksājums.

Privāttiesiski nosacīta atbildība no to uzņēmumu puses, kuri apkalpo pašvaldību, piem., apgādes vai satiksmes sfērā, par iespēju izmantot pašvaldībām piederošas sabiedriskas teritorijas.

Kostendeckung — izmaksu segšana.

Pilna vai daļēja sabiedrisko ietaišu finansēšana, kuras avots ir dažāda veida atbildība. Pašvaldībām ir saistoši savu uzdevumu izpildei iegūt nepieciešamos ieņēmumus ar speciālu atbildību (t.i., nodevas, iemaksas, ieejas maksa utt.).

Kostenrechnende Einrichtungen — saimnieciskā aprēķina institūcijas (pašfinansēšanas ierīkojumi).

Pasākumi un ietaises, kas parasti tiek finansēti uz atbildības pamata, piem., atkritumu savākšana, ielu uzkopšana, notekūdeņu novadīšana.

Kredite — kredīti.

Kapitāls, kas ņemts no trešajām personām vai no sevišķā īpašuma, fik-
sēts īpašā rēķinā, un kura atmaksāšana ir pašvaldības pienākums.

Kredītu ņemšanai pastāv stingri nosacījumi:

— ja izsikuši visi citi finansēšanai paredzētie ienākumu avoti;

— kredītu drīkst izmantot tikai:

— investīcijām,

— investīciju veicināšanai (Umschuldung),

— un šo kredītu ņemšana nedrīkst vājināt pašvaldību rīcības spējas
ilgstošā laika posmā (Verschuldungsgrenze).

Laufende Ausgaben — tekošie izdevumi.

Pastāvīgi, regulāri izdevumi, piem., personāla izdevumi. Tekošie izde-
vumi tiek aprēķināti pārvaldes budžetā.

Laufende Einnahmen — tekošie ieņēmumi.

Ieņēmumi, kas tiek pielietoti tekošo izdevumu segšanai. Tekošie
ieņēmumi tiek aprēķināti pārvaldes budžetā.

Leasing — līzings.

Īpašs nomas veids, (pirkšanas noma) investēto līdzekļu noma vai īre ar
sekojošu pirkumu. Pret noteiktu atlīdzību līzinga devējs līzinga ņēmē-
jam lietošanā nodod rīku vai iekārtu, pie tam viss risks, kas saistās ar
šo lietu, pāriet uz līzinga ņēmēju.

Nachtragshaushalt — papildbudžets (budžeta papildinājums).

Ir izsludināms, ja budžeta plāns ievērojami apdraudēts, neparedzētu
izmaiņu rezultātā.

Nachtragssatzung — papildnolikums.

Izmaina līdzšinējā nolikuma saturu. Tas jādod, ja paredzams ievēro-
jams deficīts, ja rodas līdz šim neaprēķināti papildus izdevumi atse-
višķās budžeta pozīcijās.

Nettokreditaufnahme — Neto kredīts.

Budžeta gadā ņemto kredītu summa, atskaitot dzēsumu un izmaksas.

Öffentliche Einrichtungen — sabiedriskās ēkas un ietaises.

Iestādes, ko pašvaldība sabiedrisko interešu vārdā nodod iedzīvotājiem
lietošanā. Pie tiem pieder skolas, bērnudārzi, ūdensvadi, bezpeļņas
ietaises un pakalpojumi. Koplietojuma lietas kā ceļi, ielas, laukumi un
pārvaldes iestādes, šaurākā nozīmē (personāls, rātsnams, oficiālais
izdevums utt.) neskaitās pie sabiedriskām iestādēm.

Pflichtaufgaben — pienākumi.

Sabiedriskie uzdevumi, kurus var uzlikt pašvaldībai likumā paredzētajā
kārtībā. Atšķir pienākumus, kuru izpildes gaita nav stingri noteikta (tiek

noteikts uzdevums, bet kā to veikt, pašvaldība izlemj pati), piem., skolas ēku būve un uzturēšana, atkritumu un lieko ūdeņu novadīšana) un direktīvos pienākumus, kur noteikts uzdevums un instruēta tā izpildes kārtība, piem., iedzīvotāju reģistrācija, vēlēšanu organizēšana.

Privatisierung — privatizācija.

Apzīmē valsts uzņēmuma vai uzņēmumu valsts īpašuma daļas pārveidošanu privātajā uzņēmumā. Uzņēmumu valsts īpašuma privatizācija paredz sabiedrisko uzdevumu izpildi ar privātu uzņēmumu palīdzību. Ja privatizācijas gaitā rodas pašvaldības uzņēmums vai uzņēmējsabiedrība, tad runā par «neisto» privatizāciju.

Realsteuern — reālnodokļi.

Nodokļi, kas tiek uzlikti katrai īpašuma lietai, piem., gruntsgabaliem, ražošanas uzņēmumiem (no tā arī «objektu nodokļu» apzīmējums). Reālnodokļi ir zemes nodoklis un patentnodoklis.

Rechenschaftsbericht — pārskata ziņojums.

Pēc priekšrakstiem pievienojams gada aprēķinam kā pielikums, lai paskaidrotu tā rezultātus un izskaidrotu noteicošās novirzes no budžeta izpildes pasākumiem. Pārskata ziņojumam uzskatāmi jāattēlo pagājušā gada kopējā budžeta saimniecība.

Rechnungsprüfung — revīzija (rēķinu pārbaude).

Komunālās budžeta saimniecības pārbaude. Izšķir vietējo un augstākstāvošo revīziju. Vietējās pārbaudes gadījumā budžeta kontroli veic vietējā rakstura kontroles institūcijas (pašvaldību reglamentu paredz šīs institūcijas atkarībā no pagasta lieluma), otrā gadījumā pagasta pārvaldi uzrauga un kontrolē valsts, turklāt vietējo pārbaudžu rezultāti tiek ņemti par pamatu.

Regiebetrieb — uzņēmums, kuru vada pašvaldība.

Uzņēmums bez sava tiesiskā statusa un (pretstatā «pašpārvaldes» uzņēmumiem) arī bez organizātoriskas patstāvības, realizējot pašvaldības saimniecisko darbību.

Rücklagen — rezerves ietaupījumi.

Naudas līdzekļi, kas tiek uzkrāti budžetā saimniecības nodrošināšanai un investīciju finansēšanai. Komunālajiem noguldījumiem, ja tie nav nepieciešami kā kases līdzekļi, jābūt peļņu nesošiem un noguldītiem bez riska. Turklāt jānodrošina tūlītēja pieejamība šiem līdzekļiem.

Rückstellungen — «operatīvās rezerves».

Nauda, kas tiek atlicināta, zināmu parādu vēlākai nomaksai, ja maksājumu termiņš un parāda lielums vēl nav zināms. Komunālajā sfērā «operatīvās rezerves» tiek realizētas «sevišķo ietaupījumu» formā.

Sammelnachweise — apkopojumi.

Fakultatīvas budžeta plāna daļas pārvaldes budžeta pozīcijām. Satur vienādas grupas ieņēmumu vai izdevumu uzskaitījumu (piem., personāla vai lietiskiem izdevumiem). Tāpēc atsevišķo plānu nodaļās un apakšnodaļās parādās viens vienīgs (pieturas punkts) ieraksts, piem., — personāla izdevumi. Apkopojumi un dara uzskatāmāku budžeta plānu un atvieglo tā lasīšanu.

Satzung — statūti, nolikums.

«Vietējais» likums, kurā pašvaldība saistošā formā pamato noteiktas tiesības un pienākumus. Nolikumi, pēc tam, kad tie apstiprināti padomē, jādara zināmi un atbilstošā formā jāapstiprina uzraudzības iestādēs. Pie «pienākuma» nolikumiem skaitāms katru gadu publicējamais budžeta nolikums.

Schlüsselzuweisungen — shēmas dotācijas.

Federālo zemju piešķirtie līdzekļi, kas, pēc noteikta, katrai zemei raksturīga finansu izlīdzinājuma, attiecīgi pašvaldību finansējuma likumā iestrādātajām shēmām, tiek sadalītas pašvaldībām. Šo dotāciju aprēķināšanai pretnostatīts tiek pašvaldības nodokļu un finansu «spēks». Shēmas dotāciju mērķis — izlīdzināt atšķirības pašvaldību finansiālajā nodrošinājumā, un tās veido galveno daļu komunālajā finansu izlīdzinājumā (kompensācijā).

Schuldendienst — izdevumu postenis parādu apmaksai.

Kredītu procentu un pamatsummas dzēsumiem nepieciešamie līdzekļi.

Schuldenübersicht — parādu pārskats.

Obligāts pielikums budžeta plānam un gada aprēķinam. Parādu pārskats parāda, cik liels ir parāds budžeta gada sākumā, atskaitot kases kredītus, kā arī parādu apjomu iepriekšējā gada sākumā.

Sondernutzungsgebühren — sevišķa lietojuma nodevas.

Var tikt uzliktas par sabiedrisko ietaišu papildus noslogojumu (piem., kioski uz ielām vai kafejnīcu galdi uz gājēju ietvēm).

Sonderrücklagen — īpašie ietaupījumi (skat. Rückstellungen).

Drīkst veidot īpašiem pārvaldes budžeta mērķiem. Tie nav pieskaitāmi vispārējiem ietaupījumiem (tātad nav domāti vispārējam «budžeta nodrošinājumam»). Īpašos ietaupījumus var apzīmēt kā atlicinājumu tekošajiem izdevumiem, piem., pašvaldībām piederošajiem pansioniem, papildus aprūpes iestādēm vai nodokļu ieņēmumu sabalansēšanai.

Sondervermögen — sevišķais īpašums.

Īpašums, kas speciālu uzdevumu veikšanai tiek nodalīts no pašvaldības budžeta, vai nodots pašvaldības rīcībā no trešajām

personām noteiktu mērķu izpildei. Tam pieskaitāmi, piem.:

— saimnieciskie uzņēmumi bez patstāvīga juridiska statusa un sabiedriskās iestādes, ja tās vada sevišķā rēķinu kārtībā (piem., komunālie uzņēmumi);

— pagasta locekļu īpašums: peļņa, ko dod pašvaldības īpašums, kas nodots lietojumā, piem., pašvaldības pļavu izmantošana, meža un malkas ciršanas tiesības.

Spezielle Deckungsmittel — speciāls finansu segums.

Apzīmē visus ieņēmumus, kas saistās ar noteiktu izlietojumu, piem., nodevas, iemaksas, ziedojumi, piemaksas.

Spezielle Entgelte — speciālatlīdzība.

Naudas maksājumi pašvaldībām par sabiedrisko iestāžu lietošanas iespējām, sevišķi pārvaldes darbību kā arī sabiedrisko ietaišu izgatavošanu, iegādi un paplašināšanu (pārvaldes, lietošanas nodevas, privāttiesiskā atlīdzība kā maksa par pirti utt.).

Stellenplan — štatu saraksts.

Parasti federālajās zemēs tas ir budžeta plāna sastāvdaļa (citādi: pielikums budžeta plānam). Parāda budžeta gadā nepieciešamo ierēdņu, iestāžu kalpotāju un strādnieku skaitu un ir pamats komunālajai (saimniecības personāla) administrācijai.

Tajā jābūt:

— vietu kopskaitam,

— vietu iedalījumam atsevišķās algu un atlīdzības grupās,

— pārskatam par darba vietu sadalījumu atsevišķās pārvaldēs,

— pārskatam cik ierēdņu jāpieņem, cik palīgi un informatīvie darbinieki (piem., referenti, praktikanti) budžeta gadā paredzēti.

Steuerkraftmeßzahl — nodokļu efekta koeficients.

Svarīgs lielums shēmas dotāciju aprēķināšanā komunālajam finansu līdzinājumam. Aprēķinot šo koeficientu tiek ņemti vērā nodokļu ieņēmumi par zemes nodokli (A un B), patentnodokli (bez pārdales), pašvaldības daļa no ienākuma nodokļa.

(Kommunale) Steuern — (komunālie) nodokļi.

Vienreizēji vai regulāri naudas maksājumi pašvaldības labā, ko veic fiziskas un juridiskas personas, kas atbilst tiesiski noteiktām normām. Nodokļi ir naudas maksājumi, ko veic uz bezatlīdzības pamata, tie nav arī saistīti ar noteiktu mērķi.

Subventionen — subvencijas.

Finansiāls pakalpojums trešajai personai, izmantojot sabiedriskos līdzekļus. Komunālā līmenī subvencijas parasti nav pieļaujamas. Iespējama ir īpašumu pārdošana, saņemot pilnu cenu, ja pašvaldība, piem., vēlētos realizēt komunālo dzīvokļu celtniecību.

Tilgung — parāda summas dzēšana.

Regulāra parādu atmaksāšana. Ar kārtējo dzēšanu saprot plānveidīgu ņemtā kredīta atmaksāšanu atbilstoši atmaksas noteikumiem. Ar ārkārtējiem dzēsumiem saprot visus tos maksājumus, kas neatbilst kārtējo maksājumu parametriem.

Überschuß — atlikums, pārpalikums.

Rodas, ja ieņēmumi pārsniedz izdevumus. Atlikumi pārvaldes budžetā tiek pārvesti īpašuma budžetā, atlikumi īpašuma budžetā tiek novadīti vispārējos ietaupījumos.

Übertragbarkeit von Haushaltsansätzen — budžeta iestrāžu pārnesamība (pēctecība).

Pamatos budžeta plāna aprēķinātie ieņēmumi un izdevumi derīgi tikai tekošajam budžeta gadam. Tomēr ir iespējama arī budžeta iestrāžu pārņemšana. Tā pārvaldes budžeta izdevumi, ja tie veido izdevumu pārpalikumus, var tikt pārnesti, ja tas veicina taupīgu līdzekļu izlietojumu. Īpašuma budžetā ir spēkā noteikums, ka visas izdevumu iestrādnes līdz pēdējam maksājuma termiņam paliek pieejamas nepieciešamajiem maksājumiem.

Über — bzw. außerplanmäßige Ausgaben — virs— un ārpus plāna izdevumi (maksājumi).

Rodas, ja budžeta plānā aprēķinātie sāktie un budžeta izdevumu atlikumi tiek pārsniegti. Papildus izdevumi ir pieļaujami, ja tie nav novēršami un to segšana ir nodrošināta.

Umlagen — pārdale.

Sagādājamās summas pārdalē starp saistību dalībniekiem. Pašvaldībai jāmaksā atbilstošas summas mērķa apvienībām un līdzīgiem veidojumiem, apriņķiem un federālajai zemei. Pamatu pārdales noteikšanai var dot tie labumai, kas rodas pašvaldībai (=iemaksveidīgais pārdales tips) vai arī (pie patentnodokļa pārdales) pašvaldības nodokļu efektivitāte (nodokļu «spēks») (=nodokļveidīgais pārdales tips).

Umschuldung — kredītmaiņa.

Kredītu nomaiņa ar citiem kredītiem. Kredītmaiņa pieļaujama tad, ja no ekonomiskā viedokļa jaunais kredīts ir izdevīgāks par esošo.

Vermögen der Gemeinde — pašvaldības īpašums.

Ietver visas pašvaldības īpašumā esošās lietas, kā arī visas tiesības, kuru nesēja ir pašvaldība. Izšķir:

— lietisko īpašumu (piem., gruntsgabali, tiesības uz gruntsgabaliem, kustamais īpašums),

— finansu ieguldījumi (piem., kapitāla ieguldījumi mērķa apvienībās, kapitāla daļība uzņēmumos utt.).

Tālāks atšķirības kritērijs ir īpašuma izlietojuma mērķis:

- pārvaldes īpašums (ar savu esamību tiešā veidā domāta komunālo vajadzību apmierināšana, piem., rātsnams, skola u.c.),
- uzņēmumi, ietaises (īpašumi, priekšmeti, kas nepieciešami bezpeļņas saimnieciskai darbībai, piem., attīrīšanas iekārtas).
- finansu īpašums (īpašums, kas netiešā veidā izpilda komunālos uzdevumus, piem., peļņa, ko iegūst no neapbūvētiem gruntsgabaliem, pašvaldības meža).

Vermögenserwerb — īpašumu ieguve.

Pašvaldības var iegādāties īpašumus tikai tad, ja šie īpašumi kalpo vai kalpos pašvaldību uzdevumu izpildei.

Vermögenshaushalt — īpašuma budžets.

Budžeta plāna sastāvdaļa, kurā tiek uzrādīti visi ieņēmumi un izdevumi, kas veido un ietekmē īpašumu.

Pie īpašuma budžeta ieņēmumiem pieder:

- pārvedumi no pārvaldes budžeta,
- nauda, ko iegūst pārdodot īpašumu vai savu paju daļu uzņēmumos,
- ietaupījumu summas,
- %atmaksas par aizdevumiem, ko pašvaldība devusi trešajām personām no īpašuma budžeta, no kapitālieguldījuma mērķa apvienībām un no autonomajiem uzņēmumiem,
- dotācijas un piemaksas investīcijām (arī ziedojumi),
- iemaksas u.c. maksājumi,
- ieņēmumi no kredītiem un iekšējiem aizņēmumiem.

Pie īpašuma budžeta izdevumiem pieder:

- kredītprocentu un iekšējo aizņēmumu atmaksājumi,
- izdevumi, kas saistās ar kredītu ņemšanu,
- izdevumi gruntsgabala iegādei/kustamām lietām,
- būvinvestīcijas,
- kapitāla ieguldījumi uzņēmumos, mērķa apvienībās un dalības maksājumi uzņēmumos (pajas),
- aizdevumi trešajai personai (ja tā izpilda pašvaldības uzdevumus),
- investīciju veicinošiem pasākumiem, piem. , piemaksas un dotācijas trešajai personai,
- pārvedumi uz ietaupījumu daļu,
- iepriekšējā gada budžeta deficīta segšana,
- pārvedumi uz pārvaldes budžetu,
- saistību pilnvarojumi.

Īpašuma budžeta pretstats ir pārvaldes budžets.

Vermögensübersicht — īpašuma pārskats.

Pielikums gada aprēķinam, kas parāda izmaiņas pašvaldības īpašumos budžeta gada laikā. Tajā tiek uzrādīts īpašumu stāvoklis gada sākumā un beigās. Arī finansu un investīciju īpašums. Saimnieciskā aprēķina iekārtojumiem piederošie gruntsgabali un kustamā manta arī tiek uzskaitītas.

Verpflichtungsermächtigungen — saistību pilnvarojums.

Budžeta plāna pielikums, kurā pašvaldība apņemas vairākus gadus uz priekšu investēt līdzekļus vai arī veikt investīciju veicinošus pasākumus. Pašvaldība apņemas, veicot aprēķinus, ņemt vērā nepieciešamos izdevumus nākošajos gados, turklāt šo saistību izpildei nepieciešamais finansējums pašvaldībai ir jānodrošina (uzņemoties šīs saistības, budžeta līdzsvars šajos nākošajos gados nedrīkst tikt apdraudēts).

Verschuldung — parādi.

Viss kapitāls, kas aizņemts no trešajām personām un kuru pienākums ir atmaksāt (izņēmums: kases kredīti, iekšējie aizņēmumi).

Verschuldungsgrenze — parādu robeža.

Nepastāv vispārderīga robeža, ciktāl pašvaldība var atļauties parādus. Ar likumu ir ierobežots kredīta apjoms, kādu drīkst ņemt budžeta gadā (pirmām kārtām nedrīkst pārsniegt investīciju izdevumu līmeni). Runājot par kopējo parādu apjomu, jāteic, ka tas nedrīkst ietekmēt pašvaldības darbu.

Verwaltungshaushalt — pārvaldes budžets.

Budžeta plāna sastāvdaļa, kurā tiek apstiprināti visi ieņēmumi un izdevumi, kas neietekmē pašvaldības īpašumus.

Pārvaldes budžeta ieņēmumi ir:

- nodokļu ieņēmumi,
- ienākumu nodokļa pašvaldības daļa,
- finansu izlīdzinājuma dotācijas tekošiem mērķiem,
- pārvaldes un ekspluatācijas nodevas,
- privāttiesiskā ekspluatācijas atlīdzība,
- īres un nomas ieņēmumi.

Pārvaldes budžeta izdevumi ir:

- dotācijas un piemaksas tekošajiem mērķiem,
- % maksājumi,
- atlīdzība par sabiedriskajiem pakalpojumiem.

Vorbericht — iepriekšējais ziņojums.

Pieder pie budžeta plāna obligātiem pielikumiem. Tam jāsniedz pārskats par budžeta stāvokli un attīstību (aktuālā finansu situācija, pašvaldību finansu problēmas, izpildītie uzdevumi).

Wertschöpfungssteuer — vērtību radīšanas nodoklis.

Ilgu laiku tiek vērtēts kā patentnodokļa aizstājējs. Šī nodokļa priekšrocība būtu tā, ka ne tikai amatī un rupnieciskā ražošanā, bet arī brīvās profesijas, lauksaimniecības uzņēmumi u.c. tautsaimnieciskās sfēras būtu apliekami ar nodokļiem. Aplikšanas objekts: algas, īre, % likmes, noma un plānotie ieņēmumi.

Wirtschaftsplan — saimnieciskais plāns.

Aizstāj budžeta plānu pašvaldību sevišķajiem īpašumiem, par kuriem jāved atsevišķi rēķini (piem., pašvaldības autonomie uzņēmumi).

Wirtschaftliche Unternehmen — saimnieciskie uzņēmumi.

Komunālajā sfērā tie ir iekārtas un ietaises, kas tāpat kā privātkapitālā apsaimniekoti, nes peļņu.

Zuführung zum Vermögenshaushalt — pieskaitījumi īpašuma budžetam.

Ieņēmumu pārsvars pār izdevumiem īpašuma budžetā. Šī summa tiek pieskaitīta īpašuma budžetam, un tai jābūt vismaz tik lielai, lai nosegtu kredīta sagādes izmaksas un kārtējos dzēsumus.

Zuführung zum Verwaltungshaushalt (vom Vermögenshaushalt) — pieskaitījumi pārvaldes budžetā (no īpašuma budžeta).

To drīkst īstenot tad, ja, neraugoties uz taupību budžeta izpildē un sakarā ar citu ieņēmumu avotu izsīkumu, nav iespējams sasniegt budžeta līdzsvaru pārvaldes budžeta daļā. Konkrēti šajā gadījumā paceļas jautājums par nepieciešamo naudas pieskaitījumu ņemšanu no rezervēm un līdzekļiem, ko iegūst pārdodot pašvaldību īpašumu.

Zuweisungen — dotācijas.

Naudas pārskaitījumi sabiedriskajā jomā. Tiem jāatviegļina saņēmajam noteiktu uzdevumu izpilde. Izšķir sekojošas dotācijas un piemaksas:

- investīcijas un investīciju veicinoši pasākumi (mērķa dotācijas — Zweckzuweisungen),
- tekošajiem uzdevumiem (vispārējās dotācijas),
- palīdzība parādu maksāšanai (Schuldendiensthilfe),
- administratīvo un ražošanas izdevumu apmaksa.

Zuschüsse — piemaksas.

Naudas pārvedumi no sabiedriskās sfēras uz komerciālo (privātajiem un saimnieciskajiem uzņēmumiem, kas atrodas sabiedriskajā īpašumā) un pretēji.

Zweckbindung von Einnahmen — ienākumu mērķa piesaistes.

Ieņēmumu mērķpiesaiste jāieraksta budžeta plānā, jo pēc budžeta nolikuma ieņēmumi var tikt saistīti ar konkrētu mērķi / tā finansēšanu, ja:

- tas paredzēts likumā (piem., sevišķi shēmas dotācijas),
- mērķpiesaiste izriet no paša ieņēmuma dabas (piem., dāvinājumos).

Zweckzuweisungen — mērķa dotācijas.

Ar tām valsts ietekmē pašvaldību darbību. Pašvaldības, saņemot valsts līdzekļus, tiek mudinātas arī tos paredzēt noteiktu investīciju veikšanai. Parasti mērķa dotācijas (piešķirumi) ir saistītas ar noteiktiem nodokļiem (t.s., «zelta pavada»).

Silvija Švarca—Junga

1.	levads.	3
1.1	Kā attīstījusies pašvaldību finanšu sistēma?	
1.2	Kādi ir pagastu finanšu tiesiskie pamati mūsu konstitūcijā?	4
1.3	Kāda nozīme ir komunālajām finansēm un kāds ir pašvaldību finansiālais stāvoklis?	5

Helmuts Velge

2.	Kā es lasu manas pašvaldības budžeta plānu?	7
3.	Pašvaldības budžeta plāns.	9
3.1	Kādi ir budžeta uzdevumi?	9
3.2	Pēc kādiem principiem jāsastāda budžets?	10
3.3	Budžeta plāna iedalījums un pielikumi.	14
3.3.1	Budžeta nolikums.	15
3.3.2	Pārvaldes budžets un datu apkopojumi.	16
3.3.3	Īpašuma budžets.	17
3.3.4	Pārejas budžeta plāna sastāvdaļas.	17
3.3.5	Pielikumi	19
3.4	Kāda ir pagasta īpašuma vērtība?	20
3.5	Cik izsakošs ir budžets?	21
4.	Budžeta plāna darbības cikls.	21
4.1	Plāna uzmetums.	22
4.2	Apspriešana, lēmums, apstiprināšana.	22
4.3	Izpilde un budžeta papildinājumi.	24
4.4	Rēķinu noslēgšana un pārbaude.	25

Klauss Erharts

5.	Komunālie izdevumi.	25
5.1	Izdevumi — pašvaldības uzdevumu atspoguļojums.	25
5.2	Izdevumu struktūra atbilstoši izdevumu jomām.	27
5.3	Izdevumu veidi.	29
6.	Komunālie ieņēmumi.	32
6.1	Ieņēmumu veidi.	33
6.2	Komunālie nodokļu ieņēmumi.	35
6.2.1	Zemes nodokļi un patentnodokļi.	35
6.2.1.1	Zemes nodokļi.	36
6.2.1.2	Patentnodoklis.	37
6.2.2	Pašvaldības daļa ienākuma nodoklī.	37
6.2.3	Vietējie nodokļi.	38
6.3	Speciālatlīdzība (nodevas, iemaksa, cita veida atlīdzība).	40
6.4	Finansu dotācijas / Finanšu izlīdzinājums.	45
6.4.1	Finansu izlīdzinājuma pamati un mērķi.	46

6.4.2	Svarīgākās dotācijas un to pešķiršanas kritēriji.	46
6.5	Kredīti.	48
6.6	Līzings.	52
6.6.1	Jēdziena formulējums.	52
6.6.2	Līzinga priekšrocības un trūkumi.	52
6.6.3	Līgumiskais regulējums	53
6.6.4	Līzinga aprēķināšana budžetā.	53
6.6.5	Komunāltiesisks līzinga līguma apskats.	53

Klauss Erharts / Helmut Velge

7.	Pielikums.	54
7.1	Vispārējas piezīmes attiecībā uz budžeta plānu.	54
7.1.1	Budžeta pozīcija.	54
7.1.2	Datu apkopojumi.	56
7.1.3	Atzīmes par finansiālo segumu.	57
7.1.4	Pārnēsāmība.	58
7.1.5	Virsa- un ārpusplāna izdevumi.	58
7.1.6	Saistību pilnvarojumi.	59
7.1.7	Budžeta atzīmes par finansu apsaimniekošanu un rīkojuma tiesībām.	59
7.2	Piemēri budžeta nolikumam, finansu plānam, datu apkopojumam un atsevišķu budžeta plāna skaitļu izkārtošanas iespējām.	60
7.3	Kopsavilkums praktiķiem.	81
	Terminu skaidrojumi.	85

Konrad
Adenauer-
Stiftung

L. A. —
LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0305076958

Konrāda - Adenauera fonda uzdevumi un mērķi

Lai veiktu nospraustos uzdevumus,
Konrāda Adenauera fonds ir nodibinājis septiņus institūtus.

No tiem **Bonnā St. Augustin centrālajā birojā atrodas:**

Internacionālais Institūts

Institūts ar izcilām spējām apveltīto personu atbalstīšanai

Pētniecības Institūts

Komunālzinību Institūts

Kristīgo demokrātu politiskā mantojuma arhīvā Eiholcas pili Veselingā atrodas:

Politiskā Akadēmija

Politiskās izglītības Institūts

Politiskās izglītības Institūtam ir pakārtota novada tautas augstskola

kā centrālā mācību vieta Eiholcas pili,

kā arī izglītības iestādes vairākās federālajās zemēs un kontaktcentrs Berlinē.

Informāciju par fonda darbību Baltijā varat saņemt Konrāda Adenauera fonda birojos

Igaunija / Tallina

Vana Viru3, EE 0001 Tallinn, Eesti

Tel.: 6 405 130, 6 405 141

Mob. tel.: 25/ 242 893

Fax: 6 405 120

Latvija / Rīga

Krišjāņa Barona iela 12, LV 1426 Rīga, Latvija

Tel/Fax: 287 588

Lietuva / Viļņa

Vilniaus gatve 45 - 4, 2001 Vilnius, Lietuva

Tel/Fax: 614 083

Kontroleksemplārs

94-3

L-729